

Szarvasi Krónika

Közművelődési és helytörténeti folyóirat

22. szám * 2008

Szerkesztőbizottság

Dr. Búzás László
Dr. Kutas Ferenc
Dr. Lipcsei Imre
Dr. Marjai Gyula
Dr. Molitorisz Pál
Dr. Reszkető Péter

Szerkesztőségi munkatárs

Paraszt Attiláné

Felelős szerkesztő

Dr. Kutas Ferenc

Kiadja a Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratóriuma.
Levélcím: 5540 Szarvas, Hárdfa u. 4. Telefon: 66/214 149

E-mail: kutasferenc@szarvasnet.hu

Honlap: <http://www.szarvasikronika.fw.hu>

Felelős kiadó: Dr. Demeter László.

Készült Szarvason, a Digitális Kalamáris Gyorsnyomdában, 300 példányban.

Engedélyszám: III/KUL/154/BÉ/19889, HU ISSN 0239-023X.

Megjelenik minden évben egy alkalommal, május hónapban.

Jelenidőben

A Szarvasi Krónika 20 éve adatok tükrében

Szarvas sajtótörténetében a hetilapok sokasága jelent meg az elmúlt másfél évszázad során, időszakos kiadványok is napvilágot láttak, és még napilap kiadását is megkísérítétek.. Folyóirat megjelentetésre azonban csak a 20. század második felében történtek tétova kísérletek (Tájoló, Szarvasi Füzetek), ezek azonban el is haltak.

1988 májusában, dr. Tóth Lajos főiskolai tanszékvezető szívós munkájának eredményeként, megszületett a város első – máig egyetlen – művelődéstörténeti és közművelődési folyóirata, Szarvasi Krónika címmel. Fogadtatása vegyes volt: elismerő országos és megyei sajtóvisszhang kísérete, de (helyileg) sokan kétségbe vonták szükségességét, és nem jóoltak neki hosszú életet.

Eltekt 20 esztendő, és a Szarvasi Krónika a 22. számánál tart. Igaz, hogy folyóirat helyett évenként megjelenő periodika lett belőle, de túlélte a 20 év minden válságjelenségét, és további megjelenése – a Szarvasi Krónika Alapítvány révén – biztosítottan látszik.

A jubileumot használjuk fel rövid, elsősorban adatok közlésére szorítókozó történeti áttekintésre. (Az alapítás körülményeiről részletesen az 1996/10. szám 6–10. oldalán olvashatnak.)

1988. 1. szám

Kiadó: Hazafias Népfront. Felelős kiadó: Dr. Búzás László. Szerkesztőbizottság: Dr. Tóth Lajos felelős szerkesztő, Dr. Búzás László tanszékvezető, főiskolai főigazgató-helyettes, Dr. Kutas Ferenc középiskolai tanár, szaknácsadó, Dr. Marjai Gyula kutatóintézeti igazgató, Dr. Molitorisz Pál városi ügyész, Stafira Sándor tsz-elnök, Dr. Szántosi Antal tanácselnök, Vaskor Pál, a HNF titkára. Rovatok: Jelenidőben, Múltunkat idézve, Népfront híradó. Megjelent 102 oldalon, 600 példányban. Készült a gyomaendrődi Kner Nyomdában, nyomdaköltség 45 000 Ft. Terjesztő: a Posta, ára 40 Ft.

1989. 2. szám

A megjelenés előtt két héttel dr. Tóth Lajos felelős szerkesztő tragikus hirtelenléggel elhunyt. A szerkesztőbizottság tagjai dr. Kutas Ferencet bízták meg a felelős szerkesztő teendőinek ellátásával. A 2. szám terjedelme 120 oldal, májusban, 600 példányban jelent meg. A Hazafias Népfront híreit a Szerkesztőségi hírek című rovat váltotta fel. Készült a gyomaendrődi Kner Nyomdában, nyomdaköltség 60 000 Ft.

1989. 3. szám

A szerkesztőség a Tóth Lajos-i hagyományokat folytatta. A 3. szám terjedelme 122 oldal, 800 példányban jelent meg októberben. A Szerkesztőségi híreket a Szemle c. rovat váltotta fel. Új, alkalmi rovat: In memoriam. Készült a gyomaendrődi Kner Nyomdában, nyomdaköltség 120 000 Ft. Kiderült, hogy a folyóiratként való megjelentésre sem anyagi, sem szellemi kapacitás, sem igény nincs. Döntés: a Szarbski Krónika a továbbiakban évente egy alkalommal jelenik meg, májusban.

1990. 4. szám

A Hazafias Népfront Vaskor Pál helyett dr. Sipos Andrászt, az Arborétum igazgatóját koptálta a szerkesztőségre. A 4. szám 110 oldal terjedelmű, a kecskeméti Petőfi Nyomda szarvasi üzemében készült 600 példányban. Nyomdaköltség 80 000 Ft. A terjesztést a kiskereskedelmi egységek révén oldotta meg a szerkesztőség.

1991. 5. szám

A megszűnt Hazafias Népfront helyett az újonnan létrehozott Szarvasi Krónika Alapítvány lett a kiadó. A felelős kiadó: dr. Demeter László polgármester. Az Alapítvány 430 000 Ft alaptörvényvel jött létre. Az 5. szám 115 oldal terjedelmű, a kecskeméti Petőfi Nyomda szarvasi üzemében készült, 600 példányban jelent meg. Nyomdaköltség 80 000 Ft. Határozat született, hogy a tizedik szám megjelenéséig minden szám borítója más színű lesz, a 11. számtól – párhuzamosan a korábbi számok színével – a színek ismétlődnek. Ára 50 Ft.

1992. 6. szám

Bejegyezték az Alapítványt. A Kuratórium tagjai: Dr. Demeter László polgármester, elnök, Dr. Kutas Ferenc tanár, ügyvivő, Dr. Gyalog Sándor jegyző, Dr. Palov József múzeumigazgató, Sztrehovszki Zsuzsa tanár. A 6. szám 120 oldalon, 600 példányban jelent meg, a kecskeméti Petőfi Nyomda szarvasi üzemében készült. Nyomdaköltség 80 000 Ft. Központi téma: a Bolza család. Szerkesztőségi határozat: a további számok – változatlan szerkezettel – egy központi téma ára épülnek; megváltozik a lap jellege: „Helytörténeti és közművelődési folyóirat” kerül a belső címlapra.

1993. 7. szám

Stafira Sándor – más elfoglaltságai miatt – kivált a szerkesztőségből. A 7. szám központi téma: Éltetőnk: A Holt-Körös. 122 oldalon, 600 példányban jelent meg, a kecskeméti Petőfi Nyomda szarvasi üzemében készült. Nyomdaköltség 90 000 Ft. Ára 100 Ft.

1994. 8. szám

Központi téma: A szarvasi tanyavilág. A Szarvasprint (Petőfi) Nyomda megszűnése után a Fazekas és Fiai nyomdájában készült, 122 oldalon, 600 példányban. Nyomdaköltség 80 000 Ft.

1995. 9. szám

Központi téma: Szemelvények Szarvas labdarúgásának történetéből. A 9. szám 1 000 példányban készült, terjedelme 135 oldal. A Fazekas és Fiai nyomdájában készült, nyomdaköltség 115 000 Ft. Ára 200 Ft.

1996. 10. szám

Központi téma: Szarvas – 1956. Tartalmazza az első 10 szám téma-, szerzői és névjegyzékét is. 130 oldalon, 600 példányban jelent meg. A Fazekas és Fiai nyomdájában készült, nyomdaköltség 117 000 Ft.

Hartay Csaba *Vakuljon meg az árnyék* c. verseskötetének és Kutas Ferenc *Emberközelben* című publicisztikai kötetének kiadásával megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára sorozat első és második kötete.

1997. 11. szám

Központi téma: A szarvasi egyházközsségek története. Terjedelme 132 oldal, Kiss Istvánné csabacsüdi nyomdájában készült 500 példányban. Nyomdaköltség 84 000 Ft. Ára 250 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 3. kötete, a *Főzőcske*, a Cervinus Rádió szakácskönyve. (Szerkesztette Dankó Ervin.)

1998. 12. szám

Elhunyt dr. Palov József, a Kuratórium tagja. Szerkesztőségi munkatársként bekapcsolódott a munkába dr. Reszkető Péter főiskolai docens. Központi téma: A mezőgazdaság birtokszerkezetének változása 1990–1998. A 12. szám a Fazekas és Fiai Nyomdájában készült 134 oldal terjedelemben, 500 példányban. Nyomdaköltség 90 000 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 4. és 5. kötete: Placskó István lelkész 1848. március 26-án elhangzott *Templomi beszédének hasonmás* kiadása, amely 1848-ban készült, Réthy Lipót nyomdájában, valamint Demján Sándor *Szarvas első templomairól* és lelkészeiről szóló könyve.

1999. 13. szám

Az új felelős kiadó Babák Mihály polgármester, aki egyben a Kuratórium elnöke is. Dr. Reszkető Péter szerkesztőségi munkatársból a szerkesztőség teljes jogú tagja lett. Központi téma: Szarvas iparszerkezetének változása

1990–1998. 136 oldalon jelent meg, 500 példányban. A Fazekas és Fiai nyomdájában készült, nyomdaköltség 95 000 Ft. Ára 300 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 6. és 7. kötete: *Muzsikáló fohászok* címmel Dr. Tamási Mátyásné Kalavszki Olga önéletrírása, valamint Dr. Kutas Ferenc Fejezetek Vajda Péter életéből, munkásságából című olvasókönyve.

2000. 14. szám

Közponți téma: Fejezetek a szarvasi kézilabdajáték történetéből. A Fazekas és Fiai nyomdájában készült, 600 példányban jelent meg. Nyomdaköltség 132 000 Ft, ára 350 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 8. kötete, a szarvasi „*Ki kicsoda? 1990–2000*”.

2001. 15. szám

Új rovat indult: A szarvasi iskolák története. Elsőként a Szlovák Iskola története jelent meg. E szám tartalmazza a 11–15. szám téma-, szerkesztői és névjegyzékét. A 15. szám a Fazekas és Fiai nyomdájában készült, 150 oldalon, 500 példányban jelent meg. Nyomdaköltség 132 000 Ft, ára 400 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 9. és 10 kötete, Dr. Lovász György *Fejezetek Szarvas kulturális életéből, 1848–1945* című dokumentum-, valamint Blaskó Mihály *A gyönyörű novemberek* című, magyar-szlovák nyelvű verseskönyve.

2002. 16. szám

Dr. Sipos András más elfoglaltsága miatt kivált a szerkesztőségből. Központi téma: Az 1. Sz. Általános Iskola története. A 16. szám a Fazekas és Fiai nyomdájában készült, 141 oldalon jelent meg, 500 példányban. Nyomdaköltség 193 000 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 11. kötete: Máté József *Megcselekedtük, amit megkövetelt a hazai* című dokumentumkötete.

2003. 17. szám

Új rovat indult Nemzetiségeink életéből címmel. Központi téma: az agrár-szakoktatás, valamint a 2. Sz. Általános Iskola története. A 17. szám a Fazekas és Fiai nyomdájában készült, 147 oldalon jelent meg, 500 példányban. Nyomdaköltség 230 000 Ft, ára 450 Ft.

2004. 18. szám

Sztrehovszki Zsuzsa családi okok matt kivált a Kuratórium munkájából. Az Alapítók Tusjak Lászlóné könyvtárigazgatót delegálták a Kuratóriumba.

Központi téma: A 2. Sz. Általános Iskola, az evangélikus pedagógusképzés, valamint a Szakmunkások Szakközépiskolájának története. A 18. szám a Szarvaspress Nyomdában készült 149 oldalon, 400 példányban. Nyomda-költség 140 000 Ft.

2005. 19. szám

Kivált a Kuratóriumból Babák Mihály polgármester, tragikus körülmények között elhunyt dr. Gyalog Sándor jegyző. Az Alapítók Földesi Zoltán országgyűlési képviselőt és Kiszely Mihály alpolgármestert delegálták helyükbe. A Kuratórium elnöke: dr. Demeter László, ügyvivője dr. Kutas Ferenc, tagja Tusjak Lászlóné könyvtárigazgató.

Elkészült a Szarvasi Krónika honlapja: www.fw.szarvasikronika.hu. A 19. szám központi témája: az Óvónőképző Intézet és a Petőfi Sándor Általános Iskola története. A szám a Szarvaspress Nyomdában készült, 146 oldalon jelent meg, 400 példányban. Nyomdaköltség 166 000 Ft.

2006. 20. szám

A 20. szám központi témája: A Brunszvik Teréz Óvóképző Főiskola és a Zeneiskola története, tartalmazza a 15–20. szám téma-, szerkesztői és névjegyzékét. A Szarvaspress Nyomdában készült, 151 oldalon jelent meg, 400 példányban. Nyomdaköltség 166 000 Ft.

Megjelent a Szarvasi Krónika Kiskönyvtára 12. és 13. kötete, a Zsáky István festőművész válogatott képeit tartalmazó, Zsáky című album (szerkesztette Merkel Emma), valamint a *Forradalom és megtorlás Szarvason* című, helytörténeti tárgyú kötet (szekesztette dr. Kutas Ferenc).

2007. 21. szám

Szerkesztőségi munkatársként bekapcsolódott a munkába Paraszt Attiláné tanárnő. Felelős kiadó ismét dr. Demeter László. Központi téma: önkormányzati választások. A 21. szám a Szarvaspress Nyomdában készült, 152 oldalon jelent meg, 400 példányban. Nyomdaköltség 166 000 Ft, ára 500 Ft.

2008. 22. szám

A szerkesztőség tagja lett dr. Lipcsei Imre, a TSF Pedagógiai Karának dékánja. Központi téma: a szarvasi szakképzés története. A 22. szám Tatai László Digitális Kalamáris Gyorsnyomdájában készült, 168 oldalon jelent meg 300 példányban. Nyomdaköltség 123 000 Ft, ára 600 Ft.

Folytatás következik.

Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc

A szerkesztők mondták

Dr. Búzás László

A Krónika első számának megjelenésekor a szarvasi Óvóképző Főiskola tanszékvezető tanára és főigazgató-helyettese, a Hazafias Népfront helyi Művelődési Bizottságának elnöke voltam. E kiadványt elsősorban a Hazafias Népfront támogatta – erkölcsileg is, anyagilag is. Így lettem a Krónika felelős kiadója és a szerkesztőbizottság tagja.

Az első szám megjelenéséhez szükséges anyagi támogatást dr. Tóth Lajos felelős szerkesztővel együtt az üzemek, intézmények vezetőitől kértük – eredményesen. Úgy éreztük, hogy Szarvas megérdelemi ezt. Fokozatosan alakult ki a szerkesztőbizottság, amelynek személyi összetétele biztosíték volt arra, hogy színvonalas folyóirat jön létre. Az első években az Óvónőképzőben ülésezett, és a gazdasági ügyeket is a főiskola gazdasági hivatala bonyolította le.

1992-ben nyugálommánya vonultam, majd 16 éven át a szakmunkás-képzésben vettettem részt. A Krónika szerkesztőbizottságának a mai napig tagja vagyok. Az évek során cikkekkel igyekeztem színvonalát erősíteni, tartalmát gazdagítani.

Dr. Kutas Ferenc felelős szerkesztő

1988-ban a Vajda Péter Gimnázium magyar-történelem szakos tanára, megyei szaktanácsadó voltam, de mellette aktívan dolgozó újságíró a Szarvas és Vidékénél. Valószínűleg erre figyelt fel dr. Tóth Lajos, amikor munkatársakat keresett. Tőle kaptam az első feladatot: Melis György operaénekessel készítettem interjút. Megjelent az 1. számban, ma is vállalom. Tóth Lajos halála után, lapszerkesztési ismeretek nélkül, a Krónika felelős szerkesztője lettem. Munkatársaimmal a gyakorlatban tanultuk meg a szerkesztés mesterségét. Az eltelt húsz évben –hivatásom mellett – ugyanezt a tevékenységet folytattam.

2007-től nyugdíjas vagyok. Ma sokkal több időt tudok a szerkesztésre fordítani, alaposabb lettem. Az írás és szerkesztés a legfőbb szellemi tevékenységemmél vált.

Kevesebben olvassák a Krónikát, mint szeretném, mégis meg vagyok győződve arról, hogy – egyre nagyobb mértékben – mindenfajta helytörténeti tájékozódásnak könnyen hozzáférhető, nélkülözhetetlen forrásává válik. Ezért dolgozunk immár két évtizede.

Dr. Lipcsei Imre

Szegedről 1990-ben költöztem Szarvasra, azóta tanítok a Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Karán és jogelőd intézményeiben. Végigjárva a ranglétrát 2007. október 1-jétől a kar dékánjának neveztek ki. Éveken keresztül titkára voltam a Tessedik Sámuel Emlékbizottságának, majd Dr. Bukovinszky László visszavonulása után márciusban elnöknek választottak meg. 2006-ben szereztem meg a Ph.D tudományos fokozatot a Debreceni Egyetemen. Kutatásom a Trianon utáni Békés vármegye oktatáspolitikáját vette górcső alá. Azt vizsgáltam, hogy a vallási és nemzetiségi összetétel milyen tartalmi és strukturális sajátosságot jelentett a megyében. Disszertációm címe: *A békés vármegyei oktatási ügy története a két világháború közötti időszakban*.

Idén januárban kaptam felkérést a Szarvasi Krónika szerkesztőbizottsági tagságára, melyet nagy megtiszteltetésnek vettem. A Krónika jelentős szellemi értéket képvisel a város életében, amihez szeretnék én is lehetőségeim szerint hozzájárulni. A Szarvasi Krónikában jól ötvöződnek a történeti írások napjaink eredményeinek bemutatásával, melynek fontos üzenete van. Az a város, mely ápolja tradícióit, büszke a jelen eredményeire, bátran várhatja a jövő kihívásait.

Dr. Marjai Gyula

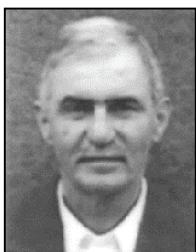

1988-ban az Öntözési Kutatóintézet Igazgatója voltam, a mezőgazdasági tudományok kandidátusa, a Mezőgazdasági Főiskolán óraadó tanár. Kutatási területem a mezőgazdasági termelésben alkalmazott öntözési módszerek berendezéseinek fejlesztése, és különböző adagolástechnika kidolgozása.

A Városi Tanácsról kaptam felkérést a szerkesztőségen való részvételre. A szerkesztőbizottság tagjaként az anyag összeállítása, lektorálása és a forgalmazás kialakítása volt a feladataim. Részt vettetem a különböző kiadványok szerkesztésében és írásában is.

Időközben nyugdíjba vonultam. Kutatói tevékenységem megszűnt, de az oktatást óraadó tanárként folytatom. A Krónikát mindig értékesnek tekintettem és tekintem, mert Szarvas történeti, művészeti, oktatási értékeit gyűjtíti, rögzíti és terjeszti. Tapasztalataim szerint ez nem csupán az én véleményem, sokan értékelik hasonlóképp a kiadványt.

Dr. Molitorisz Pál

1988-ban már ügyész voltam. Dr. Tóth Lajos tanár úr kérésére vállaltam el a szerkesztőségi munkát. Ismerte helytörténeti érdeklődésemet, felkérésére már írtam tanulmányt (*Urbanizációs fejlődésünk mérlege* címmel) a *Szarvas a városiasodás útján* c. jubileumi kötetbe. Kezdetben az Arcképcsarnokokat szerkesztettem, de még dr. Tóth Lajos kért fel (s látott el anyaggal) első cikkem megírására (*Nyíri Elek bölcselő élete*).

Az elmúlt 20 évben gyerekeim felnőttek, befejezték felsőfokú tanulmányait, munkába léptek, megházasodtak és elköltöztek otthonról. Én pedig tavaly nyugdíjba mentem. A Krónika szervesen beépült életembe az elmúlt két évtizedben, az írás pedig életformámmá vált. A kutatás, az írás, emberi sorsok megismerése visszahat rám is, befolyásolja, alakítja gondolkodásomat, nézeteimet.

A város történetét kutatjuk elsősorban, ez segíti az olvasót a napi események megértésében is. Könnyű lesz a történetíró dolga, ha az elmúlt 20 év eseményeit kutatja. A heti sajtó szerepe is fontos, de nem pótolja e szakfolyóiratot.

Dr. Reszkető Péter

A mezőgazdasági főiskolán tanítottam, de grafomán vagyok. A Krónika szerkesztőségébe 1998-ban kerülttem, mivel velem akart fiatalítani (?) a felelős szerkesztő. Egy évig „karanténban” voltam szerkesztőségi munkatársként, de aztán teljes jogú szerkesztő lettem. Egy-egy téma kutatása-kidolgozása, de főként a mezőgazdasági kar dolgainak követése volt a feladatom.

Inkább az utolsó hónapokban változott az életem, mivel nyugdíjas lettem. Terveztem, hogy mennyi kutatást és cikket fogok elkövetni a Krónikába, de még nem érek rá, olyan sok a dolgom vagy inkább a restanciám.

Nekem a Krónika megbízható forrás az elmúlt húsz évről, sőt az azelőtti múltról is. Összegyűjtöttem az eddigi összes számát, de külön lehetőség a Krónika honlapja, csak rá kell kattintanom. Fontosnak tartom a város életében a Krónika alapítványa által időközben kiadott könyveket is. Szerintem nagyon fontos az évi egyetlen Krónika, és remélem nem csak én várom az újabb számot.

Dr. Sipos András

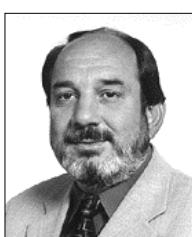

Sopron után, 1971-től második hazám Szarvas lett. A Szarvasi Arborétum igazgatójaként kaptam felkérést a szerkesztőségi munkában való részvételre. Néhány dolgozat megírása volt a feladatom. Nyugdíjasként továbbra is, megszakítás nélkül tanítok a TSF Szarvasi MVKF Karán, Budapesten pedig egy országos szakmai egyesület (AiOSZ) ügyvezető elnöke, valamint több, ugyancsak országos egyesület tisztségviselője és szakérője vagyok. Az ebből eredő munka, szinte egész-napos tevékenységgel lát el.

Változatlanul szarvasi lakos vagyok, igaz hogy időmnem ténylegesen csak a felét töltöm otthon, a többit a fővárosban. Ezért is váltam ki a szerkesztőségből 2002-ben.

A Krónika e város kultúrájának ébren tartója, emlékeinek leltára és közvetítője. Ebben a szerepkörben, változatlanul nélkülözhetetlen.

Stafira Sándor

1988-ban az akkor Dózsa TSz közigazdasági elnökhe lyettese voltam. Dr. Tóth Lajos keresett meg, hogy finanszírozásra volna szüksége egyik tervének végrehajtásához. Azzal győzött meg, hogy szükség van Szarvason egy jövőnek szóló, hiteles kiadvány létrehozására. Kovács Péter elnök jóváhagyásával a tsz anyagilag támogatta a Szarvasi Krónika megjelentetését.

Bekerültem a szerkesztőségebe, ahol alapvető feladatom továbbra is a finanszírozási kérdések megoldása volt. Én javasoltam a szerkesztőségnak, hogy létre kell hozni egy alapítványt, s a tsz jogásza készítette el az első alapító okiratot. A Szarvasi Krónika Alapítvány a városban elsők között jött létre.

1990-től a Dózsa TSz elnöke lettem. Ez rengeteg feladattal járt, napi 14–16 órát dolgoztam. 1992-ben minden megbízatásomról, még az önkormányzati képviselőségről is lemondtam, ezért váltam ki a Krónika szerkesztőségből is.

Nálunk nemcsak én, hanem az egész család lapozgatja a Krónikát. A fiam, aki a gimnáziumban történelmet tanít, a lányom, aki egyetemista, érdeklődve forgatják a régebbi számokat, és csodálkoznak a közel- és a régműlt eseményein. A Krónika nemcsak a mának, hanem a jövőnek is szól, forrásértékű, mert nem napi politikai kérdésekkel foglalkozik. Anyagát a későbbi helytörténeti kutatók és történészek is felhasználhatják. Hiteles forrásnak tartom, a leghitelesebbnek Szarvason.

Dr. Szántosi Antal

1980-ban kerültem Szarvasra a Mezőgazdasági Főiskolára, melynek később főigazgatója lettem. Komoly szellemi pezsgést tapasztaltam a városban. Megismertem számos, jó értelemben vett „nyüzsgő” embert a közélet különböző területein, akik akartak valamit, ami hasznos lehet lakóhelyük számára. 1988-ban már Szarvas város tanácselnöke voltam. Ekkor keresett meg dr. Tóth Lajos azzal az elképzeléssel, hogy közművelődési és helytörténet folyóiratot akar indítani a városban. Úgy éreztem, hogy ez kitűnő kezdeményezés, ezért anyagi és erkölcsi támogatásban részesítettem a törekvését. Meghívott a szerkesztőségbe is, ott ugyanez volt a feladatom.

Tagságom nem tartott soká, mert jött a rendszerváltás. Bár többektől felkérést kaptam, hogy induljak a polgármesteri székért, de úgy gondoltam, ha itt rendszerváltás lesz, akkor régi párttagként és állami vezetőként félre kell állnom. Leköszöntem minden funkciómról, a szerkesztőségi tagságról is. Agrármérnök vagyok, visszamentem eredeti hivatásomhoz, és mezőgazdasági vállalkozó lettem. Ma jelentős vállalkozásom van.

A Szarvasi Krónika részese annak a szellemi pezsgésnek, amiről beszéltem. Jelentős értéke a városnak, örülök, hogy túlélte a rendszer-váltást. Meggyőződésem, hogy nemcsak a mának, hanem a jövőnek is szólnak az írásai.

Vaskor Pál

’88-ban a Hazafias Népfront Városi Bizottságának titkára voltam, melynek elnöke dr. Tóth Lajos volt. Ő kezdeményezte a folyóirat létrehozását, és engem bízott meg a lapalapítás adminisztratív ügyeinek intézésével: az engedélyezéshez szükséges dokumentumok előkészítésével, beszerzésével.

Csak rövid ideig voltam tagja a szerkesztőségnak, mert 1990-ben beteg lettem, és orvosaim javaslatára rokkantsági nyugdíjba mentem. Közben megszünt a Hazafias Népfront, ezért kivonultam a közéletből, így a Krónika szerkesztőségből is. Nagyon szeretek barkácsolni, azóta ezzel foglalkozom. Régi bútorokat újítok fel, ezzel rendeztem be a lakásomat is. A Krónika minden számát őrzöm, és időnként olvasgatom. Büszke vagyok arra, hogy ez a lap a mai napig él, és hogy részese lehettem elindításának.

Paraszt Attiláné szerkesztőségi munkatárs

Főiskolai szakdolgozatomat tanárom javaslatára Szarvas város zenei múltjából készítettem. A zeneiskola megalakulásának 40. évfordulója tiszteletére rendezett jubileumi hangversenyen nyilvánosságra került az általam összeállított anyag egy része. Ekkor figyelt fel rám volt középiskolai tanárom, Kutas Ferenc, és megkért, hogy ezt az írást felfrissítve, kiegészítve dolgozzam át úgy, hogy megjelenhessen a Krónikában. Megtisztelő volt számomra ez a feladat, és újult erővel vettem bele magam a munkába. Nem telt el egy év, Kutas tanár úr felvette a lehetőséget annak, hogy szerkesztőségi munkatárs legyek, ami számomra óriási öröömöt jelentett.

Úgy gondolom és vallom is, hogy csak akkor tud valaki haladni, fejlődni, a közérdekbén alkotni, ha ismeri nemcsak népünk történetét, hanem saját közösségeünk múltját, a város jelentősebb személyiségeit. Fontosnak és szükségesnek tartom a Krónika évenkénti megjelenését, hisz olyan tartalmas, tudatosan felépített, minden területet átölelő helytörténeti anyag, amely mindenki számára elérhető forrást jelent. A Krónika szerkesztésében való részvétel motiváló tényezőt jelent, arra ösztönöz, hogy nyitott szemmel járjak a városban.

Dr. Molitorisz Endre felvétele

Készül a huszadik „jubileumi” szám.

Munka közben, ünnepelés előtt a szerkesztők (balról): Dr. Reszkető Péter,
Dr. Molitorisz Pál, Dr. Kutas Ferenc, Dr. Marjai Gyula (takarva),
Dr. Búzás László

Kitüntetettek

A Közszolgálatért Érdemérem arany fokozata

Babák Mihály

1998 óta Szarvas polgármestere, a FIDESZ listás országgyűlési képviselője. A Körös-szögi Kistérség Többcélú Társulása elnöke. Egy alkalommal elnyerte az „Év polgármestere” címet. Polgármestersége idején az egyik vezető gazdasági lap a „legdinamikusan fejlődő város” minősítést adta Szarvasnak. 2006-ban „Az év települése” címet nyerte el.

Minden idejét és energiáját a város ügyeinek intézésére fordítja. Az e kategóriában legmagasabb állami kitüntetést három évtizedes közszolgálati munkájáért, 60. születésnapja alkalmából ítélték oda. 2007-ben megkapta **Az év Körös-szögi Polgármestere** kitüntető címét is.

Békés Megyeért

Dr. Patay István

Dr. Patay István egyetemi tanulmányainak elvégzése óta dolgozik a szarvasi főiskolán. 1980-ban egyetemi doktor, 1987-ben a mezőgazdasági tudományok kandidátusa. 1995-ben habilitált, 1997-ben egyetemi tanár. Legfőbb tudományos kutatási témaival, az alternatív energiaforrások hasznosításával 1983 óta foglalkozik.

1997-től a TSF jogelőd mezőtúri karának főigazgatója volt. 2000. január 1-jétől a regionális jellegű Tessedik Sámuel Főiskola első rektoraként, két rektori ciklusban, sokat tett a régió felsőoktatásáért.

Az év embere Békés megyében

Lázár Zsolt

1998-ban került Szarvasra, 1999-től segédelkész, 2000-től parókus lelkész az Ótemplomi Egyházközségben. Hamar bekapcsolódott a város közéletébe. A Benka Gyula Evangéliikus Általános Iskola igazgatótanácsának tagja, az Ótemplomi Szeretetszolgálat igazgatója. 2004-ben szervező munkája révén alakult meg a Habitat for Humanity szarvasi szervezete, azóta igazgatótanácsának elnöke. 2002-től önkormányzati képviselő, a Népjóléti Bizottság elnöke.

Az Év embere kitüntető címet a Békés Megyei Hírlap olvasóinak szavazatai alapján ítélték oda.

Szarvas Város Képviselő-testületének díjai

Közművelődési Díj

Kasnyik Mihály

Kasnyik Mihály a Tessedik Sámuel Múzeum és Szárazmalom dolgozója volt hosszú éveken át. A Szárazmalom gondnoki és teremői feladatait látta el, rendkívüli szerettel és odaadással. Ismertetői élményt nyújtottak a látogatóknak. Ezzel a díjjal évtizedeken át végzett, áldozatos munkáját ismerte el a képviselő-testület. (2007-ben, kitüntetése után nem sokkal elhunyt.)

Közszolgálati díj

Hraskó Jánosné

Kezdetben népesség-nyilvántartóként, majd okmányirodai ügyintézőként dolgozott. Munkáját mindenkor kiemelkedő felelősséggérzet, hivatásudat, kapcsolatteremtő képesség és kiemelkedő szorgalom jellemzi. Közel két évtizedes közszolgálati idő után, nyugdíjba vonulásakor ismerték el kiemelkedő tevékenységét.

Szabó Józsefné

1985-től dolgozott az államigazgatásban, 1990-től a Vagonkezelő és Vállalkozási, majd a Pénzügyi és Gazdasági Osztály Beruházási Csoportjánál dolgozott főelőadóként. Munkája során a pályázati anyagok összeállításában, a szükséges dokumentumok időre történő beszerzésében, a feladatok koordinálásában példamutató munkavégzést tanúsított.

Pedagógiai Díj

Barcikné Vostjár Éva

28 év alatt pedagógiai munkáját hivatásudattal végezte. Kollégáinak, diákjainak, és azok szüleinek körében is szeretet és tisztelet vette körül. Oktató és nevelő munkáját mindenkor lelkismeretes, kötelesség-tudattal és felelőséggel végezte.

Használható, tartós tudást adott át tanítványainak. Órái olyan élményt nyújtottak, melyek sok esetben a gyerekek pályaválasztását, érdeklődési körét is meghatározták. A nála megszerzett tudásra alapozva, az ő segítségével sok-sok diák nyert tanulmányi versenyt, választott olyan hivatalt magának, melyben fontos szerepet játszik az alsó tagozaton megalapozott tudás.

Fest Attiláné

Oktató-nevelő tevékenysége során mindenkorban fontosnak tartotta a magyar nyelv szeretetére és megbecsülésére nevelést. Lelkiismeretesen, személyes példamutatással nevelte gyermekeit erre. Sikeresen bizonyítékai a Kazinczy Szép Magyar Beszéd és a Simonyi Zsigmond helyesírási versenyen kiemelkedő eredményt elértek tanulói.

Osztályfönök-ként minden tanulóját személyiségeinek figyelembevételével kezelte, a következetesség azonban mindenkorban vezérelve volt. Empátiás készsége sokszor segítette a nehezebbben kezelhető gyermekekkel való bánamódban is.

Védelmünkért Díj

Harencsár László

1988-ban került a tűzoltóság állományába. Előbb beosztott tűzoltó, majd tűzoltási és szolgálati főelőadó volt, később pedig tűzmegelőzési főelőadóként dolgozott. Jelenleg a tűzoltási és műszaki mentési osztály vezetője. Munkáját magas színvonalon látja el, alapvető fontosságú számára, hogy kollégáival, az ügyfelekkel, a károsultakkal nagyfokú empátiával, segítőkésséggel foglalkozzon.

Közegészségi Díj

Pljesovszki Anna

1969-ben kezdett dolgozni a szarvasi egészségügyben. Munkájának 38 éve alatt végigjárta a szakdolgozói ranglétra valamennyi fokát az orvos-írnoki munkakörtől az ápolási igazgató posztjáig. 1989-től vezette az Ápolási Intézetet, irányítása alatt lett az elfogadott szolgáltató részlege a város egészségügyének. Humánus magatartásával mindenkorban példát mutatott környezetének.

Dr. Torda Molnár Béláné Tusjak Erzsébet

1973-tól a szarvasi közegészségügy dolgozója. Nyugdíjazásáig röntgenasszisztensként dolgozott Dr. Kondor Gáborral, majd nyugdíjasként a tüdőgondozóban helyettesített. mindenben lehetett számítani rá, segítőkész, önzetlen, betegek érdekeit messzemenően figyelembe vevő egyéni-ség. A jó munkahelyi lélkörhöz is hozzájárult, munkatársaival jó kapcsolatot tartott fenn.

Szarvas Városért Díj

Mihály István

Munkája során mindenkor kimagasló tevékenységet végzett a lakosság érdekében. A város gazdasági és kulturális életének aktív szereplője, közéleti tevékenysége is kimagasló. A Város- és Környezetvédelmi Egyesület egyik szervezője és alapító tagja. A Komép Kft. igazgatójaként eltöltött 15 év alatt is nagymértékben hozzájárult a város jó hírnevének emeléséhez. A mindenkor esztétikus városkép az általa irányított közösség munkájának eredménye.

Szarvas Város Baráti Körének díjai

Az év embere Szarvason

Takács Miklós

Az Aerotechnika M&T Budapest Zrt., melynek vezérigazgatója, repülés- és katonai technikával foglalkozik. Takács Miklós neve egyet jelent a városunk színházi életének meghatározó Vízi Színpad létesítésének ötletével és megvalósításával. Négy évadon át szervezte a Vízi Színpad műsorait, kiválasztotta repertoárját, anyagi hozzájárulásával is jelentős mértékben támogatta a színpad ügyét.

Aktív tevékenységet fejtett ki a város társadalmi-kulturális életében: kiállításokat, repülőnapokat szervezett. Nevéhez fűződik a 2003-ban kiadott, *Szarvas* című reprezentatív, értékes kötet, mely fotókon, légi felvételleken mutatja be városunkat. Bekapcsolódott Szarvas Város Baráta-nak Köre tevékenységébe, éveken át vezette a Baráti Kör budapesti csoportját, illetve részt vett a Baráti Kör vezető testületének munkájában.

Szarvasért Emlékplakett ezüst fokozat

Erdélyi István

Erdélyi István Sátoraljaújhelyen született, agrárállattenyésztési szakmérnöki diplomájának megszerzése után az újkígyósi Aranykalász Tsz-ben dolgozott. 1990-1992 között a szarvasi Dózsa Tsz vállalkozási főágazatvezetője lett. 1992-től a szarvasi Gallicoop Rt. elnöke vezérigazgatójaként vezeti cége látványosan felfelé ívelő munkáját. A Gallicoop Rt. termékeivel öregbíteti Szarvas hírnevét országosan és külföldön is.

Sikeressé vállalkozása révén a város tekintélyes adózó polgára. Dolgozók sokaságának biztosít állandó munkahelyet, kereseti lehetőséget. Folyamatosan támogatja a város egyes szervezeteit, kulturális programjait. 2007-ben saját költségén szobrot állítatott Wass Albert írónak. Évek óta Szarvas Város Barátai Körének tagja, részt vesz a kör rendezvényein, ezeket anyagilag is támogatja.

Szarvasért Emlékplakett bronz fokozata

Dr. Bakos János

1958-ban lett agrármérnök. 1958–61-ig a Haltenyésztési Kutató Intézet Haltenyésztési Állomásán (Szajol) telepvezető, kísérletvezető. 1961-től a HAKI-ban tudományos kutató, majd főosztályvezető. Egyetemi doktor. Kutatási területe a tőgzdasági haltenyésztés, genetikai kutatások, pontynemesítés hibridizációs és szelekciós módszerekkel. Három államilag elismert hibrid pontyfajtát hozott létre, melyek a hazai pontytenyésztés 80 százalékát képezték. 1962-ben megalapozta, folyamatosan fejlesztette a pontyfajták élő génbankját, melyet ma is fenntartanak Szarvason. A világon egyedülálló fajtagyűjtemény 15 hazai és 15 külföldi pontyfajtával a genetikai tenyésző munka alapját képezi hazánkban és külföldön egyaránt.

1995-től a Haltermelők Országos Szövetsége Pontytenyésztő tagozatának haltenyésztés vezetője. 1998-ban kidolgozta és meghonosította a ponty törzskönyvezési rendszerét hazánkban. A világ számos országában végez haltenyésztési, tervezési, genetikai, oktatási, szakértői munkát.

Lovász György

A Szarvasi Harcművész és Küzdősport Egyesület – jelenlegi vezetője ifj. Lovász György – több mint negyedszázados múltra tekint vissza. Az első edzések 1980-ban indultak. Lovász György a kezdetektől tagja, versenyzője majd 1983-tól egyik vezetője. 1985-ben kéköves fokozatot és segédedzői képesítést szerzett. Az első komolyabb versenyeredmény is ehhez az évhez fűződik. Budapesten, a Reménységek Tornáján Lovász György súlycsoportjában első helyet szerzett, Az egyesület 1987-ben tagja lett a Shotokan karate International Federation Magyarországi Szövetségének. Az első nemzetközi sikер 1993-ban született meg. A Szardinia szigetén megrendezett Európa Kupán a csapat ezüstérmet szerzett. Azóta számos sikeres fűződik a Lovász György vezette csapat tagjainak nevéhez. Az elmúlt években újabb versenyzőgárda nőtt fel az egyesületben, melynek taglétszáma 60 fő körül állandósult.

Dr. Váradi Lászlóné

A Város- és Környezetvédelmi Egyesületnek 1997-es újjáalakulása óta elnöke. Ebben a minőségeben szervezi az egyesület munkáját, tartja a kapcsolatot a város civil szervezeteivel, korrekt kapcsolatokat ápol a város vezetőivel, vezető testületeivel. Előkészíti és szervezi a városvédelmi társadalmi munkáját. Az általa vezetett egyesület lehetősége szerint támogatást nyújt a város esztétikájához, élhetőségehez. (Temetőrendezés, játszótér létesítése, szobrok, emléktáblák állítása, Virágos Városért mozgalom, kertszépségverseny, Erzsébet-ligeti tanösvény.) A távlati városfejlesztési terv elkészítéséhez – az egyesület tagjaival együtt – javaslatcsomagot állított össze.

Szabó László

Több mint tíz éve lakik városunkban, és szinte azóta aktív tagja a Baráti Körnek. Festett képei Szarvasról készülnek, nyaranta festőtábort szervez, kiállításokat rendez, és a repüléssel kapcsolatos rendezvények is az ő nevéhez fűződnek. És ki ne ismerné a TV macit? Laci és a Maci elválaszthatatlanok egymástól. Foky Ottó megtervezte, Szabó László pedig megvalósította. Kedves figurájával bevonult a mesék történelmébe.

Szarvasért emléklap

Győri István

2007-ben érettségizett, jelenleg érettségi utáni szakképzésben faipari technikus szakképesítést szerez. Tanulmányi eredménye minden jeles volt, matematika, biológia, informatika és szakmai tantárgyból kiemelkedő teljesítményt nyújtott. Szakmacsoportos Szakmai Érettségi Tantárgyak Versenyen faipari alapismeretek tantárgyból az országos 3. helyezést ért el, amely emelt szintű jeles érettségi vizsgának felel meg. Használati és dísztantárgyakat farag fából, melyeken szívesen használja Szarvas és környéke népművészeti motívumait. Másik kedvtelése a fotózás. Szabadidejében sokat járja Szarvas határát, egyik legkedveltebb fotótémája a Körösök vidéke.

Kiss Judit

Kiss Judit a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Víz- és Környezetgazdálkodási Főiskolai Karának hallgatója. A 2007-ben rendezett XXVIII. Országos Tudományos Diák-köri Konferencia Agrártudományi Szekciójában *A Pannónia új korai burgonyafajta szabadszállításának és in vitro vizsgálata* témaival írt dolgozatával képviselte eredményesen a szarvasi főiskolai kart.

A Magyar Köztársaság Jó tanulója Jó sportolója

Az év sportolója

A Magyar Köztársaság Jó tanulója Jó sportolója díjat a Művelődési Minisztérium adományozza.

Gulyás Mercédesz

A 2006/2007-es tanévben végzett a Benka Gyula Evangélius Általános Iskolában. 2007 szeptemberétől az SZVKI Hajdú-Bihar Megyei Gimnázium és Szakközépiskola tagintézmény diákja. A Blue Gym Aerobik Egyesület tagja, edzője: Szloboda Éva és Somogyi Nikolett. Az MM kitüntetését a 2006. év eredményeiért kapta. A 2007. év legjobb eredményei: az Aerobik Diákolimpia bajnoka trió és csoport kategóriában; Világkupa győztes trió és csoport kategóriában.

A 2006/2007-es tanévben kitűnő tanulmányi eredményéért és kiemelkedő sportteljesítményéért a Benka-díjat kapta meg.

Varga Virág

A 2006/2007-es tanévben végzett a Benka Gyula Evangéli-kus Általános Iskolában. 2007 szeptemberétől az SZVKI Vajda Péter Gimnázium és Szakközépiskola tagintézmény diákja. A Blue Gym Aerobik Egyesület tagja, edzője: Szloboda Éva és Somogyi Nikolett. Az MM kitüntetését a 2006. év eredményeiről kapta. A 2007. év legjobb eredményei: az Aerobik Diákolimpia bajnoka trió és csoport kate-góriában; Világkupa győztes trió és csoport kategóriában.

A 2006/2007-es tanévben kitűnő tanulmányi eredményéért és kiemelkedő sportteljesítményéért a Benka-díjat kapta meg.

Az év sportolói

Somogyi Nikolett

2007 kiemelkedő év volt a Blue Gym Aerobic Sport Club edzőjeként is eredményesen dolgozó, több mint egy évtizede versenyző, kiváló sportoló számára. Bajnoki ezüst-érem, Magyar Kupa győzelem és Európa-bajnoki 10. helyezés jelzi legfontosabb versenyzői állomásait. Edzője: Szloboda Éva.

Dombvári Bence

15 éves kora ellenére korosztályában márki kiérdezte a „klasszis” jelzést. Az idei Európai Olimpiai Reménységek Versenyén, Lengyelországban, minden egyéni számot (kajak egyes 500 és 1000 méter) megnyerte. A legrango-sabb hazai viadalokon is nagy fölénytelivel végzett az élen. Magyar edzője: Nyerges Attila.

Békés megyei Prima Primissima

Ruzsinszky György

A Szarvasi Mozarella Karate Klub versenyzője. 1998-tól válogatott sportoló, háromszoros magyar bajnok, 3. danos karatemester. 2006-tól a Fighter Sportegyesület elnöke, a Szarvasi Harcművész és Küzdősport Egyesület edzője. A 2013-as magyarországi karate EB szervezőbizottságának tagja, a Magyar Karate Szakszövetség sajtóreferense.

Egykor sportolók, sportvezetők, edzők elismerése

A szakosztályok, ill. intézmények javaslata alapján az Önkormányzat serleg átadásával ismerte el az eredményesen dolgozó sportemberek munkáját.

Balról: Nyári Mihály (kézilabda, szabadidő-sport), Bohus Béla (kézilabda),
Sonkolyné Bagi Katalin (testnevelő, diáksport), Patkó Lajos (sakk),
Szalontai József (labdarúgás)

Polgárőr Érdemkereszt arany fokozata

Paraszt Attila rendőrnagy

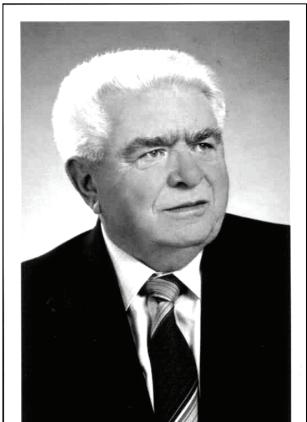

1992-ben szerelt fel a Szarvasi Rendőrkapitányság hivatalos személyi állományába járórnak. '93-tól hely-színelő és balesetvizsgáló, majd a Rendőrtiszti Főiskola elvégzését követően '98-tól közlekedésrendészeti osztály-vezető-helyettes. Egy év múlva közrendvédelmi osztály-vezető, ezt követően, 2003-tól, a Közrendvédelmi és Közlekedés-rendészeti Osztály vezetője. Eltelt szolgálati ideje alatt 17 esetben részesítették különböző szintű elismerésekben, valamint 5 alkalommal soron kívüli előléptetésben.

Az Országos Polgárőr Szövetség elnöke a polgárőr mozgalom kiemelt támogatásáért, "Polgárőr Érdemkereszt" arany fokozatát adományozta.

Szarvasról indultam...

Beszélgetés dr. Bencsik Endre ny. intézeti igazgatóval

Először az 1950-es évek elején találkoztam Bencsik Endre tanár kollégámmal Békés-szentandrásön, ahol „Hogyan mondjam meg gyermekeknek” címmel a község lakosai részére ismeretterjesztő előadást tartott. Előadása lenyűgöző volt. Pedagógusok és szülők egyaránt sokat tanulhattak tőle. Későbbi pályámon többször is találkoztunk. Igazgatói, tanári, szülői munkaközösségi továbbképzéseken közked-velt előadó volt.

Mintegy 20 éven át a Szarvasi Óvónő-képző Intézet tantestületében működhettem együtt vele; kollégám, majd igazgatóm lett.

Az 1990-es években nyugdíjaztatásunk miatt elváltak útjaink. A sors úgy adta, hogy 2007-ben, egy 34 éves hallgatói találkozón, ismét köszönhettük eigmást. Ekkor tudtam meg, hogy elérte születése 80. évfordulóját. Mivel életét, munkásságát példának tartom, megkértem, válaszoljon néhány kérdésemre, hogy a Szarvasi Krónika oldalain bemutassuk e gazdag pedagógusi életút történéseit.

Dr. Búzás László

* * *

- *Szívesen veszel részt az évfolyam-találkozókon?*
- Természeten, hiszen minden évfolyamhoz fűz valamilyen kedves emlék. 2007. szeptember 8-a is sok szép élményt tartalmazott. A 34 éve végzett óvodapedagógusokkal való találkozás mellett csodálatos emléket rögzített bennem a Főiskola tanévnitó ünnepsége, amelyre – mint máskor is – meghívást kaptam. Azon a napon vehették át ugyanis az 50 éves szolgállattal kiérdeült díszdiplomájukat azok a tanítók, akik zömének Gyulán osztályfőnöke, illetve tanára voltam. Soha nem feledhető élményt keltett bennem az, hogy ott a templomban a dísz-diplomával a kezükben helyükre menő össz, szakállas, vagy kopasz egykori „fiúk” – a protokollal mit sem törődve – odajöttek hozzáim egy ölelésre, egy „köszönöm” kimondására. Akkor nagyon éreztem, hogy „érdemes volt”.

- *Hogyan kezdődött kapcsolatod az iskolával?*
- Itt születtem Szarvason. Az első élményemet is itt szereztem. Közülük – és a későbbiek közül is – csak az iskolával, a hivatásommal kapcsolatosokat említem. Az Árvaházi Elemi Népiskolában végeztem az első és a második osztályt. Egy tanteremben ötvennél többen voltunk. Az első tanítóm Palkovics Juliska néni volt. Azt hiszem, rettenetes lehetett hallgatnia a rengeteg palavessző csikorgását. Igen, én is palatáblán tanultam meg írni. De megtanultam. (Csak zárójelben említem meg, hogy az első, általam írt tankönyvvel felkerestem az egykori tanító nénimet, és úgy köszöntem meg Neki, hogy megtanított írni.)

Palkovics Juliska néni osztálya 1933–34-ben. Az alsó sorban jobbról harmadik Bencsik Endre

Mivel már akkor is szülők nélkül voltam, elkerültem Szarvasról. Az Állami Gyermekmenhely hol intézetben tartott, hol pedig kiadott nevelőszülőkhöz. Több településre kerültem, több iskolába jártam (Gyula, Köröstarcsa, Pestszenterzsébet, Vágsellye). Ez bizony rossz volt. Szerencsémre mindenütt nagyon jó tanítóim voltak. A szülők helyett tőlük kaptam a tudás mellett a szomjat a több tudásra, emberséget, munkaszeretetet, becsületet és más olyan értékeket, amelyekből egy életen át lehetett építkezni. Gyermekként ezt nem tudtam valólag értékelni, de az tény, hogy már akkor elhatároztam, hogy én is tanító leszek.

Akkor rendelkezéseknek és gyakorlatnak megfelelően a szoros nevelőszülői felügyelet csak 12 éves korig tartott. Azóta én is önálló életet

éltem, csak egy hölgy – ma szociális gondozónak neveznék – figyelte az önálló életemet. Az OTI-nál a foglalkozásom rovatában az állt, hogy „napszamos”. Tényleg az voltam.

Dolgoztam kereskedőnél kifutóként, hordtam maltert és betont a kőműveseknél, gerebeneztem kendert, hajtottam fonó-kereket kötélgyártónál, vágtam a menetet lakatosnál. Ilyen és ehhez hasonló munkákat végeztem, és mindenütt ragadt rám valami. A tanítóképzőhöz minimum 4 polgári kellett, de nekem csak 6 elemi és 2 ismétlő osztályom volt. Kénytelen voltam tehát várnai.

Köztudott, hogy a háború után sok minden megváltozott. Így az is, hogy megalakult a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége (NÉKOSZ). Oda nem a végzettségük, hanem a képességeik alapján vették fel a tanulókat. A Gyula-Remetei Tájtanítóképző is a NÉKOSZ-hoz tartozott. Ott kezdtem el a hivatásomra való felkészülést.

A remetei képző megadta az alapvető szaktárgyi ismereteket, és kialakított bennünk egyfajta „lámpás”-szemléletet. Azaz azt, hogy a tanítónak – és általában a pedagógusnak – lámpásként kell világítani, vagyis terjeszteni az ismereteket, a tudást. Így jegyeztem el magam a Természettudományi Ismeretterjesztő Társulattal (TIT-tel), amelyben sokáig dolgoztam előadóként, szakosztályvezetőként.

A népiskolai tanítói oklevelet 1951-ben szereztem meg. Annak minősítése alapján azonnal kineveztek a képző gyakorló iskolájába, és felvételt nyertem az ELTE Bölcsészettudományi Karára. Ott szereztem jeles minősítésű pedagógia szakos tanári oklevelet.

Közben a remetei képző megszűnt, megalakult a Gyulai Állami Tanítóképző és Óvónőképző. Ott tanítottam valamennyi, a pedagógia és a pszichológia (akkor azt lélektannak neveztek) körébe tartozó tantárgyat, valamint a tanítási, illetve óvodai gyakorlatot.

– Miért éppen a pedagógia és pszichológia szakterületét választottad?

– Ennek két oka van. Az egyik az, hogy megszerettem őket, a másik pedig az – és ezt nagyképűség, vagy fellengzősséggel mondjam – rájöttem

hogy ez a tudás kell ahhoz, hogy segítsek az elesett gyermekekben, illetve, hogy visszaadjak valamit az én tanítómnak. Hogy ez nem csupán jó szándékú óhaj volt, azt bizonyítom azzal, hogy én szerveztem meg Gyulán elsőnek a mostani nevelési tanácsadó „ősét”. Ezt az akkor szokásos társadalmi munkában csináltam, de öt év múlva már a Békés Megyei Idegbeteg-gondozó Intézetben heti egynapos munkára kaptam megbízást. Ott is a lelkileg sérült gyermekekkel foglalkoztam. Ezek a tevékenységek jól hasznosultak a pedagógusképzésben is, hiszen a szarvasi intézet lett a kezdeményezője a később országosan bevezetett „korrekciós nevelés” speciálkollégiumnak.

A középfokú képzés megszűnése után én is hazajöttem, és a Szarvasi Felsőfokú Óvónöképző Intézet tanára lettem. Itt nagyon jól képzett, kiváló szakemberek alkották a testületet, de csak ketten rendelkeztünk óvónöképzős gyakorlattal. Ezért lehettem én hamarosan szakcsoport-, majd tanszékvezető.

A testület tagjai egymást ösztönözték a jó oktató-nevelő munka mellett a tudományos tevékenységre. Ennek eredményeként Szarvas komoly rangot vívott ki magának a pedagógusképző intézmények sorában. Mi kezdtük a később hagyományossá vált tudományos ülésszakokat, mi indítottuk útjára a szarvasi, majd ebből kinőve a „Magyarországi Óvónöképző Intézetek Tudományos Közleményei” című periodikát. Kitüntetésem érzem, hogy néhány tanulmányom ezekben is megjelenhetett.

Esküütétel egy tanévnyiton az 1980-as évek elején. Balról: Litavszki Mária, a pártbizottság osztályvezetője, Szűcs Alajosné, a Pedagógus Szakszervezet megyei titkára, Bozzai László MM főelőadó, Bencsik Endre igazgató, Szűcs Gyula igazgatóhelyettes, Sebő Jánosné igazgatóhelyettes, Juhász Sándor tanácselnök-helyettes

Akkoriban minden – a tanításon kívüli – időmet a kutatómunkára koncentráltam. Ennek eredményeként több önálló jegyzetet írtam, főiskolai tankönyvek társzerkesztője voltam, és szinte minden megye székhelyén tartottam előadásokat. Ugyanezt tettem Belgrádban, Szófiában, Burgaszban és Léván. Külön megtiszteltetésnek éltem meg azt, hogy „vidéki kisemberként” előadást tarthattam Berlinben a „Negyedik Nemzetközi Óvodapedagógiai Szemináriumon” egy háromtagú magyar delegáció tagjaként.

A kutatómunkát igyekeztem megismertetni a hallgatóimmal is. Őket tudományos diákkörben foglalkoztattam. A hatékonyságot az is bizonyítja, hogy minden tudományos diákköri konferenciám, illetve a később sorozattá vált „Pedagógusjelöltek Országos Találkozója” alkalmával díjazott dolgozatokat mutattak be. Talán ezért is kaptam az Művelődési Minisztériumtól a „Tudományos diákkörért” plakettet. 1974-ben megbíztak az intézmény vezetésével.

- *Milyen változást jelentett az igazgatói funkció?*
- Az igazgatói megbízást elsősorban szolgálatnak éltem meg. Szolgálni, jobbítani a pedagógusképzést.

Ezt két síkon próbáltam megvalósítani. Az egyik sík az volt, hogy foazzam az oktatói kar minőségét. Ezt akkoriban káderfejlesztésnek neveztek. Úgy véltem, hogy a pedagógiai munka életszerűsége érdekében az óvoda életet jól ismerőket kell beállítani a képzésbe, és ugyanakkor mindeninek minél magasabb végzettséggel (szaktudással) kell rendelkeznie. Így a gyakorló óvoda legjobbjai bekerültek az oktatói karba, és ők,

valamint a „csak” főiskolai végzettséggel rendelkező oktatók elvégezték a tudományegyetemi tanulmányaikat.

Örülök annak, hogy mindegyikük pedagógiai szakot végzett, és annak külön is, hogy közülük is többen szerztek egyetemi doktori címet. Úgy vélem ez is hozzájárult ahhoz, hogy „ki minél gazdagabb, annál többet tud adni másoknak, és ez által a saját értékei növekednek.”

A másik a tárgyi fejlesztés volt.

Az én időmben történt: a könyvtár áthelyezése, modern nyelvi laboratórium, zártláncú televízió, gazdag műszerezett pszichológiai laboratórium, a 250 férőhelyes modern gyakorló óvoda létrehozása.

Külön említém a közlekedési miniparkot, ami teljes egészében társadalmi munkában épült, és a megyében, valamint a pedagógusképző intézményekben az első volt. Az új KRESZ-parkhoz kapcsolódik egy újszerű dolog: a pedagógusjelöltek közlekedési szakreferencsével való képzése. Ez a stúdium országosan elterjedt, tantervi anyag lett. Jó érzés tudni, hogy „szarvasi modell”-nek nevezték. Annál is inkább, mivel a szakreferensképzés tankönyvét én írhattam meg. Ezért kaptam meg az Országos Közlekedésbiztonsági Tanács nívódíját.

Ezekben az években kísérletként kezdtük meg a Jászberényi Tanítóképző Főiskolával közösen az egymásra épülő óvó- és tanítóképzést. Boldog vagyok, hogy ez a szerény próbálkozás mára kiteljesedett. Ebben a téma körben említém meg, hogy az óvképzés tantervét akkor nem a főhatóság, hanem – elsőként – a képzőkben dolgozó szakemberekből álló szakbizottság állította össze. Kitüntetésnek tartom, hogy ennek a szakbizottágnak én lehettem a vezetője, és a tantervet is én szerkesztettem.

Talán érthető, hogy ilyen terhelés mellett félre kellett tennem az egyéni ambícióimat, és csak 1984-ben doktoráltam „summa cum laude” minősítéssel.

Doktorrá fogadom

Az idő azonban könyörtelenül haladt. Elértem a hatvanadik életévemet. Akkor nyugdíjjaztatásomat kértem. Hiúságból. Nem akartam megvárni, hogy leépülök (így az önismeretében is csökkenő) öregként ne tudjak úgy dolgozni, hogy megfeleljek önmagamnak és hivatásom elvárásainak.

Abban az évben kaptam meg a Munka Érdemrend arany fokozatát. Vissza-

költözünk Gyulára, de még évekig jártam Szarvasra. Intenzív tanfolyamokon előadóként, államvizsga-, záróvizsgaelnökként. Ezt a „kétlakiságomat” úgy fogalmaztam meg, hogy „otthonról – haza”.

– Tehát nem szakadtál el a főiskolától?

– Nem! Söt azt is boldogan és hálásan fogalmazom meg, hogy a hetvenedik születésnapomra megkaptam a Brunszvik Teréz Emlékérem arany fokozatát. Tehát érthető, hogy mindmáig szarvasinak és főiskolai tanárnak, de még inkább néptanítónak vallom magam.

– Nagyon szép pályát futottál be. Szavaidból érezhető, hogy ez állt életed központjában. Nem ejtettünk még szót a magánéletedről.

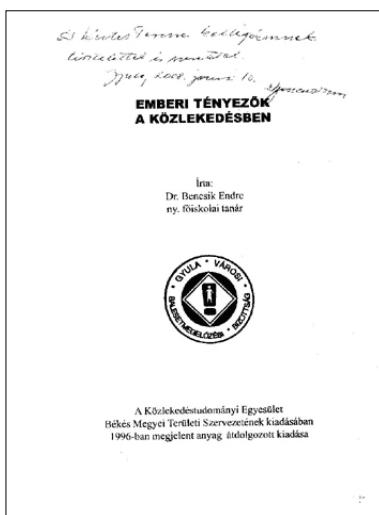
– Még gyulai pedagógusként ismerkedtem meg a Feleséggemmel, aki szintén pedagógus volt. Miután Szarvasra kerültünk, Nagyrátán, Csabacsüdön majd a szarvasi 1. Sz. Általános Iskolában tanított. Nyugdíjazásunk előtt négy évvel visszaköltözöttünk Gyulára, hogy a Feleségem gondozhassa akkor már magára maradt, idős, beteg édesanyját. Ő Gyulán tanított tovább, én pedig ismét „kétlaki” lettem.

Két gyermekünk született, Anna 1952-ben, Endre 1954-ben. Úgy tűnik, őket is „megfertőztük”. Anna a Debreceni Tanítóképző Intézetben szerzett tanítói oklevelet, majd munka mellett végezte el a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát, pedagógia szakon. Endre a Műszaki Egyetemen szerzett szakoktatói oklevelet, utána szakmunkásképzőben dogozott. Két unokánk van. Anna leánya szociológus, Endre fia határrendész.

A sors furcsa fintora, hogy a jó és szép házasságunk nem adott modellt a gyermekeinknek, egyiküknek sem sikerült a házassága. Még egy nagy traumát éltünk meg. Endre fiunkat 49 éves korában elragadta közülünk a halál. Ötödik éve gyászoljuk. Az így csonkává vált család azonban erős maradt, és tagjai most is erőt adnak egymásnak.

– Nyugdíjaként sokat pihensz?

– 57 ével ezelőtt – amikor megkaptam a népiskolai tanítói oklevelem –

esküt tettem. Akkor megfogadtam, hogy „tudásomat a nép szolgálatába állítom”. Ezt próbáltam tenni aktív pályafutásom során, és most, nyugdíjaként is, hiszen családsegítőben és a közlekedésbiztonságban is dolgozom. Ezt fogom tenni addig, amíg a testi és szellemi energiáim engedik. 2007-ben jelent meg egy korábbi munkám átdolgozott kiadása *Emberi tényezők a közlekedésben* címmel, január 24-én vehettem át a Közlekedés-biztonsági Tanács *A Közlekedés-biztonságért* kitüntetését.

Hiszem, tudom, hogy további munkámban – mint mindig – most is segíteni fog 56 esztendeje társam, a Feleségem, és a családom többi tagja is!

A Szarvasi Arborétum növényei

Somlyai Márta

A bükkfa

(*Fagus sylvatica*)

A bükkfafélék családjának nyolc nemzetségében mintegy 900 fajt tartanak számon. A nyolc nemzetségből mindenbőrre három mérsékeltövi elterjedésű, a többöt trópusi és szubtrópusi fajok alkotják. A három mérsékeltövi nemzetsége a bükkök, a tölgyek és a gesztenyék tartoznak.

Hazánk csapadékosabb területein, dombvidékeken és középhegységekben, kiterjedt erdőket alkot a bükk. A hazai lombos fajok közül a leg-páraigényesebb, ezért az alföldi kertekben és közparkokban ritkán lehet fellelni. A Szarvasi Arborétumban sok szép példányát csodálhatja meg a látogató. Legtöbbjük szépen fejlődik, hiszen közel a Holt-Körös, dús a növénytakaró, ezért a parkban párásabb a levegő, mint ami általában az Alföldre jellemző.

A bükk nagytermetű fa, akár a 40 m-t is elérheti a magassága. Törzse állományban hengeres, nyúlánk, mikor magányosan ültetve, szabad állásban, zömök. Kérge sima, ezüstszürke, rideg és vékony. A törzsön az ágak illeszkedésnél megfigyelhető egy „kínai bajuszra” emlékeztető heg. Koronája sűrű, ágai meredeken felfelé irányulnak. Tojásdad, hullámoss szélű leveleinek felülete fényes. Későn, csak április közepén lombosodik ki, épületek árnyékolására kiváló, mert a tavasz, melengető napsugarakat átengedi, de a nagy nyári melegek idején már mély árnyékot ad. Lombját sokáig meg-tartja, az első fagyok után hullajtja csak le. Hajtásai círcakkban nőnek. Termése jellegzetes három élű makk, amely bozontos, négy részre hasadó kupacsban fejlődik párosaval. Öt-hét évente hoz bőséges termést, olyankor az erdőjárók szívesen fogysztják ehető, kellemes, termését, amely októberben érik és hullik. Zárt erdőben 60, magányosan állva 40 éves kora körül fordul termőre. A nagytermetű fák többségénél rövidebb életű. A 200 évesnél idősebb példány rendkívül ritka.

Meszes talajon fejlődik igazán szépen. Őszi lombszíne igen dekoratív, sárga vagy narancssárga. Nagy lombtomege jelentős mennyiségű vizet párologtat, ezért kihajtástól lombhullásig egyenletes vízellátást igényel, de a levegőtlen víznyomásos talajokon rosszul fejlődik.

A bükköseink jelentős szerepet játszanak a víz és a levegő tiszta-ságának megőrzésében. Egyetlen kifejlett (25 méteres) bükk 1600 m² levélfelülettel rendelkezik, ami két kézilabdapályának felel meg.

Vérbükkök a kilátónál

Ezen a levélfelületen kb. 7000 liter oxigént termel naponta, ami több mint 50 embernek biztosítja napi, tiszta, oxigén dús levegőszükségletét.

A bükkös talán a legtöbb esztétikai élményt nyújtó erdőtársulás. A zárt bükkös nyúlánk törzsű, szürke kérgű fáival, magasra boltozott, tömött lombazatával gótikus oszlopcsarnokra emlékeztet. A legkiterjedtebb bükköseink a Bakonyban, a Börzsönyben, a Mátrában, a Bükkben, a Zemplénen és Zalában találhatók. Az Arborétumban is van egy nagyobb csoport bükk gyertyánnal elegyesen ültetve, amely hangulatában az előbb említett szép bükkös erdőinkre emlékeztet.

A bükknek díszkertészeti és faipari jelentősége mellett van némi gyógyhatása is. Az ágak lepárlásával csíraölő hatású, bőrbetegségek kezelésére alkalmas bükkfakátrány készül. Az amerikai bükk levelének kivonata égesi és fagyási sérülések kezelésére jó.

Számos módon hasznosítható a bükk magja is, például finom, szaglatlan, az olivát helyettesítő, nem száradó olaj préselhető belőle, ami étkezésre, világításra és szappangyártásra is alkalmas. Ínséges időkben pirított magjából pótkávét készítettek. Magjának órleménye takarmányozásra és bútorfé-nyezésre használható.

50 éves miltoni bükk a Konyhakerti gyűjteményben

Hamujából hajszókító festék készíthető. A mag ehető, de vannak, akik érzékenyek annak oxálsav tartalmára, ezért aki először kóstolja, óvatosan tegye, mert gyomorfájdalmat, hányást, hasmenést, fejfájást, levertséget is okozhat. Állati takarmányozásra régebben a sertéseknel használták, de lovaknak sose adjuk, mert végzetes kimenetelű lehet náluk akár 30 dkg elfogyasztása is. A magból nyert olaj azonban semmilyen problémát nem okoz.

Az alapfalon kívül sok díszváltozat is megtalálható a kertben. A **vérbükk** (F. s. 'Atropunicea') a legismertebb fák közé tartozik az Arborétumban. minden látogató felkeresi a kilátót. Hogy oda eljusson, el kell sétálnia a két hatalmas, kis hiján ötven éve ültetett, vörös lombú vérbükk mellett. A két fa méretével és tavasztól nyár közepéig, feltűnő vörös lombjával, (ami később zöldre, majd az ősz közeledtével sárgára vált), uralja a kilátó előtti teret. Tölük kicsit távolabb, de a kilátó előtti téren található egy fiatal **szmorú bükk** (F. s. 'Pendula'). Ez a fajtája a bükknek, az alapfajjal közel azonos méretekkel is elérhet. Ágrendszerre csüngő, koronája kúpos, hullámzó. A **szeldelt levelű bükk** (F.s. 'Laciniata') mélyen tagolt levelei könnyed megjelenést kölcsönöznek a fának. Fiatalnak számító, 40 éves, szabályos tojásdad koronájú egyed díszlik a kertben. A Konyhakerti gyűjteményben található meg a nagyon szép, lapított koronájú **miltoni bükk** (F. s. 'Miltonensis'), mely szintén csüngő ágú forma, de magassági növekedése meg sem közelíti az alapfajét. A kertben található példányok 50 éves koruk

ellenére jelenleg nem érik el a 3 m-t. Szintén a Konyhakerti gyűjteményben díszlik egy 30 éves **oszlop bükk** (F. s. 'Fastigiata'). Fiatalon keskeny, jege-nye nyárra emlékeztető koronája később kissé eltérőbényesedik. A sárgászöldön kihajtó **Zlatia** fajta (F. s. 'Zlatia') több helyen is megtalálható az Arborétumban. Öt évvel ezelőtt két új bükkfajtával gazdagodott a gyűjtemény. Az egyik egy csüngő ágú, lassú növekedésű piros levelű változat a **Purpurea Pendula**. A másik pedig egy szintén vörös lombú de oszlopos növekedésű fajta a **Dawyck Purple**.

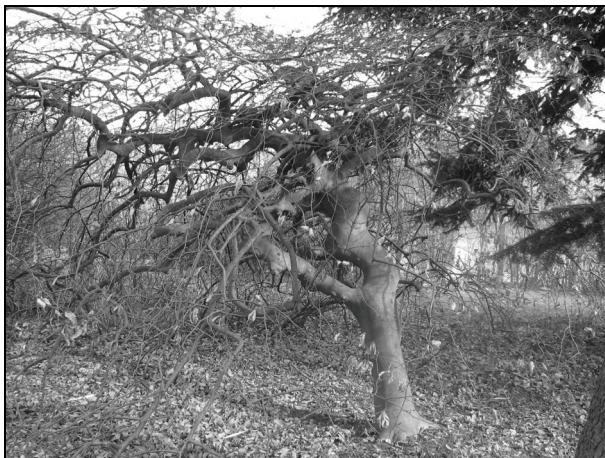
A Magyarországon honos faj díszváltozatai mellett egy észak-amerikai elterjedésű faj, az **amerikai bükk** (*Fagus grandifolia*) egy példánya a Konyhakert gyűjteményét gazdagítja.

Aki a kertjébe bükkfát ültet, előbb-utóbb kénytelen lesz megismерkedni annak kártevőivel is. A tavaszi friss lombot előszeretettel fogyasztják a különböző araszoló hernyók. A fákat jelentősen gyengítheti egy erős levélletű vagy gyapjas pajzstetű fertőzés is. Ha a kártevők nagy számban jelennek meg a növényen, vegyszeres védekezés is indokolt lehet.

Akinek megtetszik ez a szép, ám igényes növény vagy annak valamelyik díszváltozata, bátran próbálkozzon az ültetésével kertjében, abban az esetben, ha:

- többé-kevésbé rendszeresen tudja öntözni
- van elegendő hely, amennyiben nagytermetű választ
- nincs magasabban a talajvíz, mint 1,5 méter.

Szerencsére a Holt-Körös közelége sokat segít abban, hogy a bükk kibírja az alföldi aszályos nyarakat!

Miltoni bükk a Konyhakerti gyűjteményben

Iskolatörténet

A szarvasi szakképzés története

(1884–2007)

Bevezetés

"Egyetlen munka sem olyan nemes és emberi, mint a kézművesség. Nemhiába számított legmagasabb munkarangnak a mestervizsga, amiért érdemes volt mérges mesterek kényét évekig viselni, és amiért el lehetett csapott-papot, falut és otthont, szerelmes lányt és kedves kutyát hagyni, és világá indulni egyetlen ládával: tanulni távoli céhektől igazi tudományt. És igazi művészettel. De ennél többet is: tartást, a jó munka értékét, az alaposságot, nemcsak a mesterség, hanem a mester becsületét is.

Ha békét akarok magamban teremteni, egy asztalos vagy egy lakatos mögé állok, és nézem, hogy formálódik ügyes keze alatt az anyag. Hogyan tanul meg beszálni a némaság. A legszebb ritmus: a szerszámmal bánni tudó ember figyelmes mozdulatai.

Nézni a gyalu egyenletes mozgását, bámulni a köszörűkő alól kivillám-ló szikrákba, kézbe venni a lehulló forgácsot, utánanyúlni a vasról lecsavarodó fényes anyagnak – az ember újra elevenné válik a nagyváros bábu-mozdulatlanságában."

(Hankiss János)

A kezdetek

A szarvasi szakképzés – iparosképzés – a XIX. sz. második felére nyúlik vissza. A művelődésre és tudásra vágyó iparosság szorgalmazta, hogy ne csak szakmájukban ügyes mestereket, hanem értelmes, művelt polgárokat képezzenek. Ezért kezdeményezték az iparoktatás megreformálását, ipartestületek létrehozását.

Az 1872. évi I. ipartörvény az iparszabadságot hirdette, szorgalmazta az ipartestületek felállítását, valamint szolt a tanoncoképzés szabályairól. Az iparszabadság viszont megszorongatta, magára hagyta az évszázadok óta dolgozó kézműveseket, kisiparosokat. Megindult a harc a törvénymódosítás érdekében.

Ennek következtében 1884. évi XVII. iparostörvény egyértelműen elrendelte az ipartestületek felállítását, mely szerint "a testületeknek fő hivatása elsősorban mégis abban áll, hogy az iparosok között a rendet és fegyelmet fenntartsák, s azonkívül a tanoncok oktatására nézve alkalmas módon és lehetőleg egyötöttek hosszanak".

A közóhajnak eleget téve az akkori vallás- és közoktatási miniszter, Trefort Ágoston 1883-ban felhívta a városokat és községeket ipariskolák

felállítására. Ezen iskolák látogatása 1884-től vált kötelezővé.

Szarvas Község Képviselő-testülete a felhívásra 1884. január 24-én hatalozatot hozott az ipariskola megnyitására. Megalakították az első felügyelő bizottságot, létrehozták a tantestületet Mihály József igazgatóval az élen, aki „kifejezést ad abbeli örömények, hogy teljesedésbe ment ama közös óhajtás, hogy Szarvas városának ipariskolája legyen”.

A megnyílt iskolába 1884/85. tanévben 229 tanuló iratkozott be egy előkészítő és két első osztállyba.

A szarvasi ipartestület nem sokkal később, 1885. április 29-én alakult meg Praznovszky Ferenc szolgabíró iparhatósági biztos elnöklete alatt. A testület tagjai felkarolták a szarvasi tanoncképzést.

1897-ben Árucsernöket hoztak létre a piacképes áruk bemutatására, rendszeressé tették ipari kiállításaikat.

1934-ben az iskola igazgatója Jánowszky György volt, aki az iskola fennállásának 50. évfordulójá alkalmából jubileumi értesítőt adott ki, ünnepeget és kiállítást szervezett, 28 „Öreginas Emlékbizonyítványt” nyújtott át az iskola első diákjainak.

Jánowszky György
igazgató, tőle balra
Földvári Irén tanítónő
és egy tanoncosztály

Jánowszky György
igazgató, Brandt Jolán,
Kergyik Juliska és Filó
Erzsébet tanoncokkal
1938-39-ben

A szarvasi községi Iparostanonce-iskola 50. évi jubiláris értesítője 1884–1934

Szerkesztette Jánowszky György igazgató

Az 1933/1934. tanév fordulópontot jelent iskolánk történetében. Ötven hosszú esztendeje annak, hogy iskolánk fennáll, s teljesíti hüen és odaadás-sal kötelességét a tanítás és nevelés terén.

A XVIII. század 80-as éveiben az akkor élő hazafias érzületű s a művelődés és tudás vágyainak kielégítése után vágyakozó iparosság belátta azt, hogy az elemi iskolából kikerült s az akkori ismétlő iskolákba utalt inasok nem kapják meg ott azt a szellemi táplálékot, melynek megemészítése a nemzet értékes s hasznos tagjaivá, a maguk szakmájában pedig nemcsak ügyes mesterré, hanem értelmes polgárrá is teszi őket, ezért országosan általános volt az az óhaj, hogy az inasoktatást meg kell reformálni. Szarvas város képviselő-testülete 1884. évi január hó 24-én tartott közgyűlésén tárgyalta a Vkm. 26.130/1883. sz. leiratát, és 18/1884. kgy. sz. a. a következő határozatot hozta:

„A miniszteri magas leirat hódoló tisztelettel vétetvén, minthogy az előljáróság véleménye szerint az ipariskolának a községen lévő felekezeti iskolák átengedése az illetékes, egyházi hatóságuktól feltétlenül remélhető, s minthogy a szükséges tanerők részint a helybeli főtanodai tanár, részint a népiskolai tanító urakból szintén megnyerhetők, s az e célra előirányzott első évi 740 forintnyi kiadás a köz-pénztárból fennakadás nélkül eszközölhető, ezek folytán az ipariskola felállítása elrendeltetik. Tekintettel azonban arra, hogy amennyiben a fő- és népiskolai tanerők igénybevétele alkalmából szükséges az ipartanodai tanévet a főiskolai és népiskolai tanévvvel – mely rendszerint szeptember 1-én kezdődik és június végével végződik – összhangba hozni s tekintve a folyó év már is annyira előhaladt voltát, hogy az ipariskolának azonnali megnyitásával egy csonka év kezdetnek meg, melyben a tanítást tervszerűleg és a sikер reményében teljesíteni lehetetlenné vált – tekintve végül azon körülöményt, hogy a helybeli iparos tanoncok Lichtenverther tanító úr buzgó ténykedése mellett ismétlő iskolában most is lehetőleg oktatásban részesülnek, az ipariskolának megnyitása folyó év szeptember 1-ső napjára halaszthatik, utasítattáván az előljáróság az irányuló ténykedésre, hogy időközben a helyiségek és tanerők megnyerése s az iskolaszék megalakítása által a megnyitás biztosítva legyen.”

Teljesült tehát Szarvas iparosságának régi, hő vágya. A község polgárainak javát s előretörekvését szívén viselő bölcs előljáróság kimondotta az ipariskola felállítását.

A képviselő-testület 1884. évi május 26-án megalakította 165/1884. sz. határozatával az iskola első felügyelő bizottságát is, melynek tagjai az alábbi ipartársulati elnökök lettek : 1. *Melis Pál* kovács, 2. *Szalay Márton* bognár, 3. *Szarka István* kalapos, 4. *Huba Sámuel* csizmadia, községi esküdt, 5. *Konyecsny András* szabó, 6. *Frcska Mihály* varga, 7. *Ruzsicska György* szűcs, 8. *Csiszár János* pintér, községi esküdt, 9. *Tóth József* ács.

A tantestület tagjai lettek: 1. *Mihály József* főtanodai tanár mint igazgató, 2. *Kutlik Endre* főtanodai tanár, 3. *Bracsok István*, 4. *Dankó Soma*, 5. *Csernák János* ág. hitv. ev. és 6. *Lichtenverther Antal* r. kath. elemi iskolai tanítók.

Az iskola megalapítói, első bizottságának s tanszemélyzetének tagjai – az egyetlen Kutlik Endre kivételével, aki később igazgatója is volt az iskolának – minden nyugosznak már a szarvasi csöndes akáclombos temetőkben, s megdicsöült lelkük az örök hazából tekint le iskolánkra a jubiláris évforduló alkalmából.

A felügyelő bizottság első ülését 1884. aug. 25-én tartotta. Elnöke a bizottságnak Mihály József, jegyzője Kutlik Endre volt. E gyűlésen az elnök „*kifejezést ad abbeli örömének, hogy teljesedésbe ment ama közös óhajtás, hogy Szarvas városának ipariskolája legyen.*”

A beiratások szept. 7. és 14. napjain tartattak meg, a tanítás pedig 15-én vette kezdetét.

Az 1884/85. tanévben beiratkozott 229 tanuló. Az osztályok száma 3 előpedig egy előkészítő és két első. Az előkészítőben 71, az I. a-ban 77, s az I. b-ben 81 volt a tanulók száma.

Bár a község előljárósága új iskolájának ügyét a legteljesebb mértékben szívén viselte, a legfontosabb ról, magáról az iskola helyiségéről – alkalmas épület, vagy üres telek hiányában – gondoskodni nem tudott. Azért azután a központban fekvő szükséges tantermek átengedése ügyében megkereste az ág. hitv. ev., majd később a róm. kath. egyházközségeket, melyek azokat készségesen bocsátották át. Ezekben a használatra átengedett tantermekben indult meg a tanítás 1884. szept. 15-én. A tanítási idő a bizottság határozata alapján hétfőn és szerdán 5–7-ig és vasárnap du. 2–5-óráig terjedő időben állapítatott meg.

A község különböző helyein fekvő iskolákban a tanítás ellenőrzése nehézséggel járt, ezért 1896. július havában Kutlik Endre igazgató kérelemmel fordult az előljárósághoz, hogy az iparostanonok részére állítsan fel egy olyan iskolát, melyben az összes osztályok elhelyezhetők legyenek. A tanácsülés július 29-én 103. sz. határozatával a piactéren fekvő „Sas” vendéglőt ajánlja átadni iskolahelyiségül. Az átalakítás tervezetének kidolgozásával, elkészítésével sok idő telik el.

A szarvasi ipariskola egykori épülete

kitás nélkül a nagy világégésig, a borzalmas világháborúig¹.

Alighogy megindult a rettenetes embermészárlás, a haldoklók hörgése s a sebesültek jagatása tölté be fél Európát. A holtakat úgy, ahogy s amikor lehetett, eltemették, a sebesülteket pedig a csendes, harcmentes helyekre szállították, hogy ott ápolják, gyógyítsák őket. E célra majdnem mindenütt az iskolákat használták fel. Így történt ez nálunk is. Már 1914. dec. 1-én átalakították iskolánkat vöröskereszt kórházzá (rajztermünket még előbb), s ezt a célt szolgálta egészen 1918. okt. 31-ig. Sok magyar hős talált itt gyógyulást, és még több igazi magyar vendégszeretetet. A szarvasi jószívű és megértő anyák és leányok minden jóval bőségesen ellátták a magyar szenvedő oroszlánokat, kik közül azok, akik a szomorúvégű háború befejezése után életben maradtak meg, mindig szívesen gondolnak az itt töltött kedves napokra.

A rettenetes harkok lezajlása után iskolánk nem szabadult fel azonnal a katonai célok szolgálata alól. Amikor megszűnt kórházzá lenni, csendőriskolává lett, s az maradt 1922. aug. 1-ig, míg végre teljes rendbe hozása után 1923. jan. 8-án elfoglalhattuk, s azóta ismét itt folyik a tanítás.

Mint már fentebb említém, iskolánk első igazgatója Mihály József „főtanodai tanár” volt 1884-től 1891-ig. Őt követte a még ma is élő Kutlik Endre, aki 1909-ig állt az iskola élén. Azután Molnár János ág. hitv. ev. tanító lett az igazgató, ki ezen tisztséget 1928. dec. 9-ig tölté be. Utána Jánowsky György ág. hitv. ev. egyházi tanító vette át az igazgatást 1929. június 15-ig, mint a betegsége miatt lemondott Molnár János helyettese, s ettől az időtől mint rendes, véglegesített igazgató.

Az iskola volt tantestületének tagjai közül életben vannak még:

Végre 1897. július 27-én a tanácsrészt el fogadta Bányász János építész árajánlatát, s megbízta őt, hogy az általa kért 5725 forintért végezze el a munkát, mitő meg is tett 192 forint pótmunkadíj fel számításával. Így meg lett az iskola, melyben 1898-ban megindult a tanítás, s folyt megsza-

¹ A mai Szabadság út – Rákóczi utca sarkán állt, a Szlovák Iskola helyén

1. Kutlik Endre nyug. főgimn. tanár, 2. Molnár János nyug. ág. hitv. ev. felekezeti elemi isk. tanító mint igazgatók, a tanítók közül pedig: 3. *Pilinszky János* nyug. ág. hitv. ev. elemi isk., 4. *Trnovszky Márton* nyug. közs. elemi isk., 5. *Pataki János* ág. hitv. ev. elemi isk. igazgatók, 6. *Gémes (Gyuris) Mátyás* és 7. *Rohoska Jenő* ág. hitv. ev. elemi isk. tanítók.

Az első tanévet 229 tanulóval kezdtük meg 3 közismereti osztállyal s hat tagból álló tanerővel. Tanulóink száma 248, kik 7 közismereti, 6 rajz, 1 rajzpóló osztályban és 9 hittancsoportban tanultak. A tantestület tagjainak száma a 4 hitoktatóval együtt 13.

A tanulók számának évenkénti alakulásáról az alábbi táblázat ad felvilágosítást.

Ssz.	Tanév	A tanulók száma	Ssz.	Tanév	A tanulók száma
1	1884-1885	229	26	1909-1910	300
2	1885-1886	241	27	1910-1911	342
3	1886-1887	223	28	1911-1912	364
4	1887-1888	231	29	1912-1913	237
5	1888-1889	299	30	1913-1914	363
6	1889-1890	253	31	1914-1915	204
7	1890-1891	240	32	1915-1916	259
8	1891-1892	251	33	1916-1917	172
9	1892-1893	253	34	1917-1918	192
10	1893-1894	254	35	1918-1919	194
11	1894-1895	256	36	1919-1920	179
12	1895-1896	240	37	1920-1921	316
13	1896-1897	251	38	1921-1922	320
14	1897-1898	277	39	1922-1923	375
15	1898-1899	287	40	1923-1924	440
16	1899-1900	253	41	1924-1925	500
17	1900-1901	225	42	1925-1926	500
18	1901-1902	214	43	1926-1927	458
19	1902-1903	208	44	1927-1928	456
20	1903-1904	225	45	1928-1929	423
21	1904-1905	235	46	1929-1930	363

22	1905-1906	242	47	1930-1931	268
23	1906-1907	233	48	1931-1932	239
24	1907-1908	261	49	1932-1933	235
25	1908-1909	251	50	1933-1934	248
Tanulóink összes száma az 50 év alatt					14 105

Az összlétszám harmadát véve alapul mintegy 5 ezerre lehető azon iparosok száma, kik az 50 év alatt iskolánkban nevelésben részesültek, s nyertek továbbképzést és ipari pályáikhoz kellő felkészültséget. 5 ezer iparos gondol szeretettel és hálával az iskolára, melynek falai között az elvetett mag soknál oly termőtalajra talált, hogy az megtermette annak sokszorosát, és ha nem is egészben, de nagy százalékban hozzájárult ahhoz, hogy közülük sok a politikai községen, egyházánál s másutt vezető, irányító szerephez jutott. A sok közül csak néhány nevet említek itt. *Dauda Mihály* tímár, községi bíró, *Janurik János* szabó, ipartestületi elnök és közs. képviselő testületi tag, *Tákos Lajos* borbély és fodrász, ipartestületi jegyző, ref. presbiter, ipariskolai felügyelő bizottsági tag, a szegedi keresk. és iparkamara rendes tagja, adó-felszólamlási bizottsági tag, az 584. sz. Gábor Áron cserkészcsapat szervezőbizottságának elnöke, az ipartestületek országos központjának kiküldötje, stb., *Kasnyik János* szabó, ipartestületi pénztáros, iparisk. felügyelő bizottsági tag és ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Szrnka György* szabó, ipartestületi gondnok, *Borgulya Mihály* asztalos, községi esküdt és ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Podani Samu* szabó, közs. közgyám, *Czibula János* kerékgyártó, ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Povázsay György* mészáros és hentes, ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Forster Károly* bádogos és szerelő, ág. hitv. ev. egyháztanácsos és iparisk. Felügyelő bizottsági tag, *Forster Gusztáv* bádogos és szerelő, ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Schultz Lajos* volt kovács, ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Kudlák Pál* kovács, ág. hitv. ev. egyháztanácsos és iparisk. Felügyelő bizottsági tag, *Darida János* cipész, iparisk. felügyelő bizottsági tag és ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Demcsák János* csizmadia, községi képviselő testületi és vármegyei törvényhatósági bizottsági tag és iparisk. felügyelő bizottsági tag, *Palkovics István* asztalos, iparisk. felügyelő bizottsági tag, *Szűcs József* cipész, iparisk. bőripari szakrajzoktató, ref. presbyter, *Mihálik János* szabó, iparisk. ruházatiipari szakrajztanító, *Holub János* asztalos, volt szakosztályi elnök, jelenleg ág. hitv. ev. egyháztanácsos, az Iparos-asszonyok és Lányok Egyesülete jegyzője és az Iparos Ifjak Önképző Körének elnöke, *Medvegy Miklós* szabó, az ipartestület alelnöke, ág. hitv. ev. egyháztanácsos, *Darida György* kovács, ág. hitv. ev. egyháztanácsos, kisgazdapárt v. tag, *Kornidesz Sámuel* kovács, várm. törvényhatósági bizottsági tag stb.

Íme egy gyönyörű csokor az élők s helyben lakók közül, összefonva az elismerés kékszalagjával. Hol vannak még a fel nem említettek, az idegenben lakók s a már örökálmukat alvók táborából megörökítésre méltók nevei? Értesítőnk keretei szükre szabván, nincs helyem, de meg nem is céлом a társaik közül érdemben összes kiváltak neveinek felsorolása.

Látható ezekből, hogy az iskolánkat fenntartó község nem hoz hiábaválo áldozatot a mai súlyos és gazdaságilag válságos időben sem a sokak szerint „kegyence”, az iparostanonc-iskoláért, mert amíg egy iskola ilyen, s oly nagyszámú tanítvánnyal dicsekedhet, a kiadások nem vesznek kárba.

Iskolánkba eleinte csak fiúk jártak. Első leány növendékünk *Mészáros Lídia* I. oszt. cipészstanonc volt az 1918/19. tanévben. Amikor a kereskedő tanoncok száma megnövekedett, megnyílt a külön kereskedőtanonc osztály az 1888/89. tanévben 25 tanulóval. E foglalkozási ágban is akad leánytanonc. Itt az első *Deutschenschmied Zsuzsánna* az 1915/16. tanévben.

A kereskedő tanoncoknak külön osztályban való tanításához a közs. elöljáróság nem járult hozzá azonnal. Ezért azután a tanonctartók bizonyos ideig maguk fizették az óraadó tanítókat. Ma már az iparostanonc-iskola külön álló közismereti osztályában tanulnak e foglalkozási ág tanulói, s a tanítót a község fizeti.

Leánytanulóink száma az 1919/20. tanévtől kezdődőleg rohamosan szaporodni kezdett, ezért az 1924/25. tanévben 39-es létszámmal külön leányosztályt nyitottunk.

Amikor a kereskedő- és leányosztályokban a létszám a 40-et meghaladta, több ízben kapott felhívást az iskola vezetősége ez osztályokból önálló tanonciskola megszervezésére. Ez azonban különféle okok miatt mindig elmaradt, míg végre a f. tanévben a felügyelő bizottság január hó 14-iki gyűlésén kérte a fenntartó községtől az önálló leányiparostanonc-iskola megszervezését. A község képviselőtestülete febr. 10-iki ülésén 15/1934. kgy. sz. határozatával megszervezi az új iskolát. Ezt az iparoktatási kir. főigazgatóság 384/1934. sz. a. tudomásul vette azzal, hogy a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak elvi álláspontja az, hogy a leánytanoncok oktatására elsősorban női tanerők alkalmazandók. Békésvármegye törvényhatósági kisgyűlése június hó 12. napján tartott ülésén 406/1934. kgy. sz. határozatával a megszervezést jóváhagyta. Ezek szerint tehát Szarvas nagyközségnek van önálló leányiparostanonc-iskolája is.

Jánowszky György

Ipari szakmunkásképzés

1934–1988

1934–1971

Sajnos ezen időszakról feljegyzések, dokumentumok nem állnak rendelkezésre, ezért csak néhány adat vált ismertté.

Az előző éveknek megfelelően az inas – segéd – mester fejlődési sort szolgálta az iskola. A második világháború után a szakképzés a szövetkezeti kis- és nagyüzemi szakmunkásgárda kialakulását és utánpótlását segítette Szarvason. Kezdetben a volt Árvaházban, 1955-től a gimnázium épületében folyt az oktatás. A szakmunkásképzésről szóló törvény 1949-ben lépett életbe, melynek lényege: az iskolát az állam tartja fenn, 186 szakma tanulása lehetséges. A tanonc elnevezés helyett az ipari tanuló elnevezést használták. Az ipari tanulóknak szerződést kellett kötni későbbi munkáltatóikkal. 1950-től a szakmunkásképzés irányítását a Munkaerőtartalékok Hivatala (MTH) vette át, majd 1957-től a Munkaügyi Minisztérium irányítása alá került. A szakmunkásképzésben megszerezhető szakmák számát az Országos Szakmunkásképzési Jegyzék tartalmazta. Az 1969-ben kiadott törvény a szakmunkásképzést a közoktatás rendszerébe beépítette, megszünt a szerződéskötés, létrejött a tanulói jogviszony. Ettől az időszaktól kezdve a szakmunkásképzésben is beindultak a centralizációs törekvések.

Békés megyében csak két önálló szakmunkásképző iskola működhetett tovább: Békéscsabán és Gyulán. A szarvasi iskola a szeghalmi, gyomaendrődi, orosházi iskolákkal együtt a békéscsabai 611. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet kihelyezett tagozata lett, 615. sz. iskolaként került nyilvántartásba. Ettől kezdődően az oktatás bérlet ingathlanban, kizárálag délutáni tanítással, főállású pedagógusok és főállású igazgató nélkül folyt.

A megyeszékhelyre koncentrálódó állami ipartelepítés munkaerőigénye a képzést is a megyeszékhelyre koncentrált. Megyei szinten határozta meg a felvehető tanulólétszámot, természetesen a helyi igényeket figyelembe véve, mely évenként változott. Csak azok a tanulók maradtak Szarvason, akiknek a kvalifikáltabb szakmák tanulásához nem jutott hely. Ez a centralizált, létszám meghatározó gyakorlat a rendszerváltásig megmaradt. Az irányított beiskolázási gyakorlat a tanulólétszámot stabilizálta 200–250 főre.

Új iskola építésére továbbra sem nyílt lehetőség, a Vajda Péter Gimnázium „B” épülete – Kossuth u. 7. – adott helyet a képzésnek. A tanítás kizárálag délután folyt. Tagozatvezetőként *Gasztonyi József*, majd *Sovány Mihály* másodállásban dolgoztak. A közismерeti képzést óraadó általános iskolai és gimnáziumi tanárok látták el. A szakelméleti képzést szakirányú

végzettséggel rendelkező szövetkezeti és üzemi szakemberek végezték. A szakmai gyakorlati képzés szövetkezeti és vállalati munkahelyeken folyt, egyedi vagy csoportos, illetve tanműhelyben csoportos formában. Néhány esetben a kisipar is bekapcsolódott a szolgáltató szakmák képzésébe. Ilyenek voltak pl. a kovács, szabó, asztalos, lakatos szakmák. Az adminisztratív feladatokat részmunkaidőben, megbízással végezték.

1971–1988

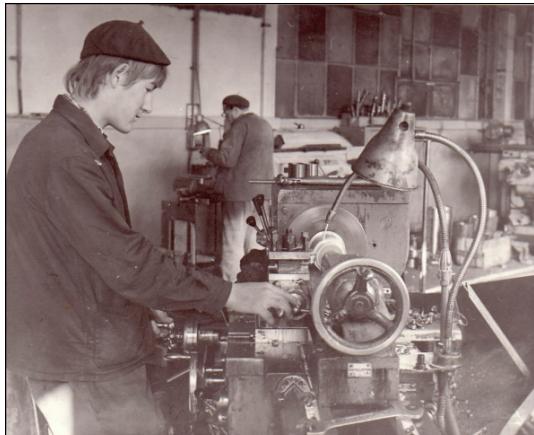
1971-ben lehetőség nyílt főállásban tagozatvezető és szakoktató alkalmazására. Az iskola élére *Koszti Pál* tagozatvezető került, *Szili Tibor* főállású szakoktatóként dolgozhatott. Az iskola a szakképzés fennállásának 90. évfordulója alkalmából az 1974/75-ös tanévben ünnepséget rendezett a helyi KIOSZ nagytermében, ahol a tanulók munkáiból kiállítás nyílt. Ekkor a tanulólétszám 283 fő volt a következő szakmákban: autószerelő, géplakatos, asztalos, szobafestő, karosszérialakatos, kőműves, gumijavító, női szabó, fehérnemű-készítő, szőnyegszövő.

1976-ban az intézmény megkapta a Kossuth u. 5. szám alatti ingatlant, addig ez az épület a Vajda Péter Gimnázium fiú diákokTHONA volt. A tanári létszám 7 főre emelkedett, tagozatvezető *Zvara János* lett. A tanítás két állandó tanteremben folyt. Az iskola tartalmi munkája, képzési szerkezete folyamatosan fejlődött. A gyakorlati képzés a leendő munkahelyeken, üzemi tanmű-helyekben történt. Az iskola irányító-ellenőrző munkája kiterjedt az üzem állományában lévő szakoktatókra is. Az üzemek segítettek a diákok előrehaladását, pl. SZÁT Gépjávító Gyáregység, SZÁT Melioráció, Bútorigpari Szövetkezet, Szirén

Ruházati Szövetkezet, Vas- és Fémpipari Szövetkezet, VT. VB. Költségvetési Üzem.

Az iskola az 1984/85-ös tanévben ünnepelte a szakképzés 100. évfordulóját. Ekkor a főállású pedagógusok száma 8 fő. A tantestület tagjai: *Zvara János* tagozatvezető, *Kóris Györgyné, ifj. Kunos András*, *Kancsalics Zoltán*, *Sindelné Kovács Anna*, *Szakálosné Uhrin Klára*, *Kliment Pál*, *Szili Tibor*. A tanulólétszám 205 fő volt a következő szakmákban: női ruha-készítő, autó-

Szakmai gyakorlaton

szerelő, géplakatos, kőműves, szobafestő, szőnyeg-szövő, bútorasztalos, karosszérialakatos.

1980-ban a szakképzés teljes irányítását a Művelődési és Közoktatási Minisztérium vette át, majd 1990-ben visszakerült a Munkaügyi Minisztériumhoz. A 80-as évek második felében a magyar gazdaságban a válság jelei kezdtek mutatkozni, a centraliz-

zált irányítás enyhült. Ez az oktatásban is megmutatkozott. 1988-ban az iskola teljes önállóságot kapott, fenntartója Szarvas város lett.

Az önálló intézmény 1988–2007

Koszti Pál

1988-ban az eddig tagintézményként működő iskola teljes önállóságot kapott. Az önállóvá váló 615. Számú Szarvasi Ipari Szakmunkás-képző Intézet tanulólétszáma 215 fő, főállású pedagógusok száma 9 fő: Keresztszky János, Kliment Pál, Kohut Andrásné, Kunos András, Laurik László, Sindelné Kovács Anna, Szili Tibor, Varga László, Zvara János.

Oktatott szakmák: kőműves, női-ruhakészítő, bútorasztalos, géplakatos, esztergályos. Ettől az időponttól kezdve az iskola fejlődésnek indult a létszám és feltételek tekintetében egyaránt.

Az 1989/90-es tanévtől az iskola igazgatója Koszti Pál lett. 1991/92-ben az intézmény megkapta a Kossuth u. 7. szám alatti épületet is, így a Kossuth u. 5. szám alatt fiú diákokthon létesülhetett. Szarvas Város Önkormányzata megvásárolta a SZIRÉN Ruházati Szövetkezet Vasút út 68. szám alatti ingatlanát, ahol az intézmény ruhaipari és faipari tanműhelyt alakíthatott ki. 1992/93-ban új képzési profilkot indultak: fodrász, élelmiszer- és vegyiáru-

A Vasút utcai épület

képző iskolának nevezte el. Bevezették a 16 éves korig tartó tankötelezettséget. Az 1959-ben kiadott Országos Szakmunkásképzési Jegyzéket (220 körül szakma) felváltotta az 1993-ban kiadott Országos Képzési Jegyzék (OKJ), több mint 800 szakképesítéssel.

1993/94-ben ismételten új képzési profílok indultak: szakács- és pincérképzés. Beindult az első szakközépiskolai osztály ruhaipari és faipari képzési területen, cél a technikusvizsga megszervezése volt. A képzés jellege úgynevezett 4+1-es, amely azt jelentette, hogy a 4 év alatt elsősorban érettségire történő felkészülés folyt, az 5. évben technikusvizsgára készültek fel a tanulók.

1994/95-től a szakmunkások szakközépiskolája kétéves intenzív nappali tagozata érettségire készített fel szakmunkás bizonyítvánnyal rendelkező „felnőtteket”.

Az 1994/95-ös tanévben az iskola fennállásának 110 éves évfordulóját

Fodrásztanműhely

kereskedő, szobafestő-mázoló és tapétázó képzés. Fodrász tanműhely a Kossuth u. 5. szám alatt, valamint építőipari telephely a Vasút út 68. szám alatt létesült.

Az 1993. évi LXXIX. a közoktatásról szóló törvény megszüntette a szakmunkásképző iskolát és a szakiskolát, ezeket egységesen szak-

ünnepelte mint önálló intézmény, Koszti Pál igazgató irányításával. Ebből az alkalomból az iskola felvette a Székely Mihály nevet. Az épület homlokzatán elhelyezték és felavatták a róla készült domborművet. Kettős ünnepé válta a rendezvény, jubileumi évkönyv kiadására is sor került. A tanulólétszám 457 fő, főállású és óraadó pedagógusok száma 44 fő volt.

Tanáraink 1994/95

Antal András, Antal János, Bula Katalin, Csenkei Attila, Dr. Búzás László, Dudás János, Fabóné Vereb Éva, Fulajtár András, Gombár Pál, Gömöri Jánosné, Gyevi Nagy Sándorné, Hortobágyi Pál, Hortobágyiné Csizmadia Edina, Horváthné Roszik Judit, Kanesalics Zoltán, Kereszturszky János, Kiss Sándorné, Kitajkáné Szántai Mária, Kliment Pál, Kohut Andrásné, Kohut József, Koszti László, Koszti Pál, Kovács György, Kormendi György, Kunos András, Laurik László, Lipcseiné Dombovári Zita, Makai Ferenc, Medvegy Mihály, Novodomszki Jánosné, Répási Józsefné, Sindelné Kovács Anna, Slajchó Csilla, Sutyinszkiné Nagy Zsuzsanna, Szabó Istvánné, Szilágyi Istvánné, Szili Tibor, Szklenár Pál, Szűcs Józsefné, Varga László, Velkyné Bisján Éva, Vetési Zoltán, Zvara János.

Technikai dolgozók

Adamik Csilla, Csaba Tibor, Deli Izabella, Fülöp Andrásné, Galát Mihályné, Göncző István, Hornok László, Kasuba Györgyné, Kohut Györgyné, Kohut Józsefné, Kovács Istvánné, Kovács Tamás, Mészáros Ilona, Paljak Pálné.

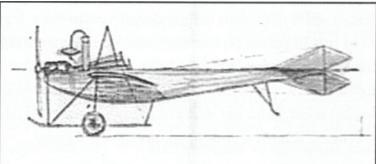
A névadó: Székely Mihály (1885–1959)

Mérnök, a magyar repülés úttörője, konstruktőr, pilóta, a magyar aviatika hősei közé tartozik, de autót is tervezett. 1885. január 11-én született a közigazgatásilag Szarvashoz tartozó Örmény-kúton, családnevén *Szrnka-Székely Mihály*.

Jeles érettségi bizonyítványt szerzett 1903-ban a szarvasi gimnáziumban, majd a Műegyetemen gépész-mérnöki diplomát. A széleskörű műszaki tudás mellett szerénység jellemzte. Hét nyelvet beszélt.

1910 áprilisában kezdte meg saját tervezésű gépe, a Darracqul-motoros Székely-I biplán megépítését, majd a gépet maga repülte be. A magyar gépekre kiírt budapesti nemzetközi versenyen – bár gépével lezuhant – a 6,8 másodperces, 63 méter hosszú repülésével nemzeti II. díjat nyert. Ugyanezzel a géppel a későbbiekben túlszárnyalta a magyar aviatikusok minden korábbi eredményét: több kilométeres távokat repült.

Székely-V Bübü 1913

Ez év nyarán pedig Budapestre indult egy Pichof autoplán típusú géppel, a 248 km-es útja során átrepült a Margit híd és a Lánchíd felett, majd az Országháznál fordulva a Rákóczi út vonalát követve érkezett Rákosra, ahol hatalmas tömeg fogadta.

Ez volt az első országos siker, amely magyar ember nevéhez fűződött. Nagy szükség volt erre. Székely érdeme, hogy a legtávolabbi időben érte el kiváló eredményeit.

1911-ben meghívták egy komáromi hadgyakorlatra, ahol tábori pilótajelvénnyel kapott. Az Újság című lap nagyarányú gyűjtést indított megsegítésére, közadakozásból és a kereskedelmi kormányzat segítségével 50 000 korona gyűlt össze. A második Székely-gép azonban lebukott és összetört. Harmadik gépe a Székely-III A, az Újság nevet vette fel. A gépnek azonban gyenge volt a motorja, és egy versenyen a krumpliföldön kötött ki, szerencsére a pilóta sérülése nélkül.

A Székely-IV Parasol nevű gépet 1913-ban építette meg. Az első felszálláskor azonban a gép egyik kereke kiesett, ennek következtében a leszálláskor több kár is keletkezett. Azonban az újjáépítés után sikerült vele 610 méter magasra emelkedni. Az ötödik gép, a feleségéről elnevezett "Bübü" bérépülésére 1913-ban került sor. (Rajza a fenti képen látható.)

1914-ben Székely bevonult katonának, majd az asperni repülőiskola oktatója lett. A háború után az albertfalvai repülőgépgyárban dolgozott mérnökként.

A 20-as évek végétől automobilnal kezdett foglalkozni. 1929-ben jelentkezett kiskocsijával. Célja az olcsó, de használható, kényelmes és biztos közlekedési eszköz létrehozása volt. A bemutatón sikert aratott a 340 kg-os, kétszemélyes autó, amelynek legnagyobb óránkénti sebessége a 70 km volt, és 4,5 l benzint fogyasztott 100 km-en. Az autóépítésben is saját útján járt, nem rajta múlt, hogy a sorozatgyártásra sohasem került sor.

1959. április 3-án hunyt el, a Farkasréti temetőben helyezték örök nyugalomra.

A további fejlődés útján

Az első érettségi vizsgát 1996 júniusában szervezte az iskola a szakmunkások szakközépiskolájában tanulóknak, majd 1997-ben az első nappali tagozaton érettségiző szakközépiskolai diákoknak.

1996/97-től sor került a Tessedik u. 24. szám alatti ingatlan bérletére fiú diákokTHON részére, mert a tanulólétszám fokozatos növekedése szükséges tette a Kossuth u. 5. számú ingatlan iskolaként való hasznosítását, ahol három évig fiú diákokTHON műköött. A vidéki leányok a Vajda Péter Gimnázium kollégiumában kaptak helyet.

1997/98-ban ismét új képzési formák indultak szakközépiskolában vendéglátó és kereskedelem szakmacsoportokban már az új szerkezetnek megfelelően. 1998 júniusában került sor az első technikusvizsga megszerzésére ruhaipari és faipari szakmákban.

1998. szeptember 1-jétől a szakképző iskolák képzési szerkezete átalakult, a beiskolázás szakmacsoportos lett. Általánosan művelő évfolyamok (szakközépiskola 9–12, szakiskola 9–10, szakmai előkészítéssel és alapozással), szakképző évfolyamok (szakiskola 1/11, 2/12, szakközépiskola 1/13, 2/14). Szakma tanulása csak a tankötelezettség teljesítése – 16 éves kor betöltése – után lehetséges.

Az iskola a törvényi előírásokat egy évvel hamarabb bevezette. A tankötelezettség kitolódásának következménye a tanulólétszám további növekedése lett. Így az iskola épülete kicsinek bizonyult. Szarvas Város Önkormányzata 1998/99-ben a Kossuth u. 7. szám alatti épületet központi támogatásból felújította, és egy emeletet építettet rá.

lólétszám, a könnyűipar is hanyatlásnak indult.

2000. augusztus 1-jétől Szarvas Város Önkormányzata az iskola fenntartását átadta a Békés Megyei Önkormányzatnak, az iskola neve Békés Megyei Önkormányzat Székely Mihály Szakképző Iskola és Kollégium lett.

A 90-es évek végén az ipari szakmákban fokozatosan csökkent a tanulólétszám, a fémipari képzés teljesen megszűnt, az építőiparban is akadozott a képzés. A gazdaság kevésbé igényelte ezeket a szakmákat, ezért a képzés eltolódott a szolgál-tatások felé. 2000 körül a ruhaiparban is rohamosan csökkent a tanu-

Tankonyha és -éterem

2000/2001-ben az intézmény tovább bővítette tanműhelyeinek számát, vendéglátóipari tanéttermet és tankonyhát alakított ki a Kossuth u. 5. szám alatt. Vasút út 68. szám alatti épületét folyamatosan rendbe tette. 2000/2001-ben beindult a felnőtt szakképzés – levelező tagozaton – ruhaiipari technikus szakon.

2001. január 1-jétől a Megeyei Önkormányzat racionalizálási törekvéseinek hatására gazdaságilag részben önálló intézménnyé vált az iskola. A szarvasi Idősek és Szenvedélybetegek Otthona láitta el a gazdasági tevékenységet. Ez a gazdasági integráció 2005. július 1-jétől megszűnt.

Kohut Andrásné

2001-ben a szakképzés az Oktatási Minisztérium irányítása alá került. Szintén 2001-ben kiadták a felnőttképzési törvényt, amely az iskolarendszerű szakképzés mellett törvényes kereteket adott az iskolarendszeren kívüli szakképzésnek is.

1999/2000-es tanévben, majd a 2001/2002-es tanévtől az iskola igazgatója *Kohut Andrásné (Pekárik Flóra)* lett.

2003/2004-ben a ruhaiipari képzés megszűnése után ismét új szakmacsoport indult humán szakterületen, oktatás szakmacsoportban, szakközépiskolában. Szintén ebben a tanévben kialakításra került a kereskedelmi kabinet.

2004/2005-ös tanévben az iskola a szakképzés, valamint Székely Mihály születésének 120. évfordulóját ünnepelte. Ekkor a tanulólétszám 723 fő, pedagógusok száma 63 fő volt.

Az ünnepi rendezvény sorozat a szakképzés és iskolánk névadója, Székely Mihály születésének 120. évfordulója tiszteletére rendezett szakma- és iskolatörténeti kiállítással nyílt meg a Tessedik Sámuel Múzeumban. A megnyitón részt vett az 1934/35-ös tanév igazgatója, néhai Jánovszky György leánya, *Jánovszky Etelka*, Koszti Pál, Zvara János és *László István*, aki a békéscsabai 611-es Szakmunkásképző igazgatójaként a 70-es 80-as években az iskolát kihelyezett tagozatként irányította. Óket emléklappal köszöntötte Kohut Andrásné igazgatónő.

Jánovszky Etelka

Emlékezés Székely Mihályra

A rendezvény keretében vállalkozói fórumra is sor került. Az igazgatónő ünnepélyesen átadta az új iskolazászlót. Az iskola homlokzatán elhelyezett Székely Mihály emléktáblát megkoszorúzták Ez alkalomra jubileumi emlékkönyv is készült.

Tanáraink 2004/2005

Antal András, Bábi Péter, Bánfi József, Bangócz Ágnes, Bartolákné Szabó Éva, Bodó Krisztina, Bula Ildikó, Búzás Mihály, Czerjak Ilona, Czerjak Pál, Csenkei Attila, Darida Katalin, Dékán Dóra, Dudás Mihály, Elekes Istvánné, Fabóné Vereb Éva, Fábri Dániel, Farkas Tamás, Farkasné Tóth Zsuzsanna, Fekér Magdolna, Fricska Zoltán, Fulajtár András, Gera Angelika, Gulyás Jánosné, Hajdu Lászlóné, Hortobágyi Pál, Kalhammer Éva, Kancsalics Zoltán, Kepenyes András, Keresztsziszky János, Kis Szilvia, Kiss Sándorné, Kiszely Tamás, Kita Erzsébet, Kohut Andrásné, Koszti László, Kovács György, Kunos András, Laurik Árpád, Laurik László, Mocskonyi Gábor, Opauszki Mihályné, Opauszkiné Janeckó Erika, Ördög Józsefné, Pontelli Ágnes, Prjevaráné Balczó Judit, Regős Mátyás, Rejtő Veronika, Répási Józsefné, Rigler Annamária, Rohonyné Urbancsok, Zsuzsanna, Sándor Béla, Sindelné Kovács Anna, Schneider Mónika, Somogyi Zsuzsanna, Sutyinszkiné Nagy Zsuzsanna, Sutyinszkiné Pljesovszki Mária, Sutyinszky Zoltán, Szebedinszky Jánosné, Szili Tibor, Szűcs Józsefné, Takács Judit, Tiszaivári Sándor, Tóth Károly.

Technikai dolgozók

Adamik Csilla, Galáth Mihály, Göncző István, Hornok László, Kohut Györgyné, Kollár Éva, Mészáros Ilona, Nagrant Márta, Ördög József, Podmaniczky Jánosné, Viszkok Mária, Viszkok András.

Az iskola dolgozói Koszti Pál igazgató búcsúztatóján

1. sor: (lent, balról jobbra): Szabó Istvánné, Szebedinszky Jánosné, Adamik Csilla, Bula Ildikó, Ördög Józsefné, Kalhammer Éva, Farkasné Tóth Zsuzsanna, Gulyás Jánosné, Pljesovszki Pálné, Mészáros Ilona. 2. sor: Somogyi Zsuzsanna, Opauszki Mihályné, Sutiynszkiné Nagy Zsuzsanna, Liskáné Szaszkó Márta, Hajdu Lászlóné, Kohut Andrásné, Koszti Pál, Dékán Dóra, Rejtő Veronika, Bodó Krisztina, Lakatos Angelika, Elekes Istvánné, Fábri Dániel. 3. sor: Antal András, Takács Judit, Kohut Györgyné, Fabóné Vereb Éva, Prjevaráné Balczó Judit, Sindelné Kovács Anna, Kiss Sándorné, Daykáné Mátéffy Erika, Sneider Mónika, Laurik László, Kepenyes András, Gyarmati Zoltán, Répási Józsefné. 4. sor: Tiszavári Sándor, Hornok László, Kovács Tamás, Kohut József, Galáth Mihályné, Tóthné Králik Judit, Bontovicsné Gyebnár Erzsébet, Kohut Józsefné, Kasuba Györgyné, Sutyinszkiné Pljesovszki Mária, Pontelli Ágnes, Czerjak Ilona, Czerjak Pál, Kovács György, Koszti László. 5. sor: Kovács Béla, Laurik Árpád, Regős Mátyás, Kunos András, Csenkei Attila, Farkas Tamás, Dudás János, Lestyan János, Szili Tibor, Galáth Mihály, Kereszturszky János, Tóth Károly, Viszkok András.

Iskolánk az önállóság utolsó éveiben (2004–2007)

A szakképzés folyamatos fejlesztése, a vállalkozókkal való kapcsolattartás egyre több feladatot ad az iskoláknak. A külső gyakorlati helyen töltött szakmai gyakorlatok esetében a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara kötelezővé tette a tanulószerződések kötését. Így az iskolai tanműhelyi gyakorlatok és az együttműködési megállapodások mellett belépett a tanulószerződések rendszere. Az intézményben évente 130 körül tanulószerződés megkötésére kerül sor. 2004/2005-ös tanévben szociális szakmacsoportban is beindult a képzés.

A 2005/2006-os tanévben a szakképzés átalakítása tovább folytatódott. 2006. január 1-jétől az Oktatási Minisztérium a szakképzés irányítását átadta a Szociális és Munkaügyi Minisztériumnak. Az Országos Képzési Jegyzéket felváltotta az új moduláris képzésre épülő Országos Képzési Jegyzék, melyet a kereskedeleml szakmacsoportban 2007. szeptember 1-jétől, a többi szakképesítés esetében 2008. szeptember 1-jétől kell bevezetni.

A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara a Szociális és Munkaügyi Minisztériumtól 16 szakképesítés irányítását átvette. Ezzel egyidejűleg a képzési időket egy évvel meghosszabbította.

Kőműves tanulók

Így 2006. szeptember 1-jétől az iskolában oktatott következő szakképesítések a 10. évfolyam után háromévesek lettek: fodrász, asztalos, kőműves, szakács, pincér, szobafestő-mázoló és tapétázó, nőiruha-készítő.

A 2006-ban 9. évfolyamba lépő diákok számára 18 év lett a tankötelezettség, amely ismételten komoly feladatot jelent néhány diák iskolában tartása miatt.

Az iskola célul tűzte ki iskolarendszeren kívüli felnőttképzés szervezését is. Ennek eredményeként az intézmény megszerezte a felnőttképzési nyilvántartást és akkreditációt. Számítógép-kezelő, vendéglátó-vállalkozó szakképesítő vizsgákat szervezett.

A pedagógusok módszertani kultúrájukat folyamatosan fejlesztették, bevezetésre került a projekt módszer alkalmazása, tanulás-tanítása, pályázorientációs foglalkozások tartása. A sajátos nevelési igényű diákok részére

Készül a szarvasi kolbász

kollégiumi szárnya biztosít szállást.

Az iskola egyre több szakmai rendezvényen jelenik meg, ilyenek: békéscsabai kolbászfesztivál, fegyverneki gulyásfesztivál, szarvasi szilvanapok. Rendszeresen kiállít a Csaba Expón, Csaba Centerben, Szarvas Expón.

Külföldi kapcsolatok révén testvériskolai kapcsolat alakult ki a romániai Szilágysomlyón lévő Ioan Ossian iskolával, valamint az angliai Ramsgate-ben talál-ható Clarendon House – Grammar School iskolával.

Az intézmény nevelői közül kiemelkedő pedagógiai tevékenységeért Szili Tibor 2001-ben, Sindelné Kovács Anna 2002-ben, Fáбри Dániel 2006-ban a Békés Megyei Önkormányzat „Elnöki Di-cséret”-ét kapták. Kohut Andrásné igazgató 2006-ban a Pedagógus Szakszervezet Eötvös József emlékérem ezüst fokozatát kapta.

A szakképzés további támogatására 2000. január 28-án létrejött a Székely Mihály Szakképzésért Alapítvány. A kiemelkedő eredményt elérő valamint a nehéz helyzetben élő diákokat segíti.

A 2006-os gazdasági év takarékosságra intette a megyei fenntartású oktatási intézményeket. A hatékonyabb működtetés érdekében szerkezet átalakítást terveztek a megyei vezetők. Terv: 2007. július 1. napjától először három majd négy oktatási centrum kialakítása a középfokú intézmények integrációjával. A megszületett döntés következtében a Békés Megyei Székely Mihály Szakképző Iskola először a Dél-Békési Oktatási Központ, Mezőkavácsháza, majd az Észak-Békési Oktatási Centrum része lett a dévaványai Eötvös József Gimnázium és Szakképző Iskolával valamint az orosházi Gyógypedagógiai Módszertani Intézzettel együtt.

Az oktatási centrum központjának a szarvasi iskolát terveztek. Szarvas Város Önkormányzata viszont úgy gondolta, hogy meg kell oldania a város közoktatásának ügyét egy egységes szerkezetű iskola létrehozásával. Ezért

fejlesztő pedagógus rehabilitációs és fejlesztő foglalkozásokat tart.

Az intézménybe Békés megyei diákokon kívül Jász-Nagykun-Szolnok és Csongrád megyéből is járnak diákok. A leányok továbbra is a Vajda Péter Gimnázium kollégiumában szállnak meg. A fiúk részére 2004. szeptember 1-jétől a Szlovák Általános Iskola és Óvoda földszinti

úgy döntött, hogy az intézmény fenntartói jogát visszaveszi a Megyei Önkormányzattól. Így a korábbi terv csak terv maradt, de az elvégzett előkészítő munka hasznossá vált. 2007. július 1-jétől a szakképző iskola fenntartója a város lett. Egy hónap önállóság után ugyanaz történt, mint a megmaradt megyei intézményeknél. Létrejött Szarvas Város Közoktatási Intézménye a Vajda Péter Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium, Szarvas Város Általános Iskolája és Óvodája valamint a Békés Megyei Székely Mihály Szakképző Iskola összevonásával.

1988-2007 között rövid önállóság, de dinamikus fejlődés jellemzte az iskolát a tanulólétszám, a szakmaszerkezet és a minőségi munka tekintetében egyaránt. Ezt a fejlődöképességet kívánják továbbvinni a létrehozott új intézményben.

Szarvas Város Közoktatási Intézménye létrehozásának szervezési feladatait Kohut Andrásné vállalta, akinek egy évre Szarvas Város Képviselő-testülete igazgatói megbízást adott.

Az utolsó önálló tanév adatai 2007. június 30.

A tanulók létszáma: 665 fő, a pedagógusok létszáma: 65 fő.

Tanáraink

Bábi Péter, Bangócz Ágnes, Bartolákné Szabó Éva, Bodó Krisztina, Czerjak Ilona, Czerjak Pál, Csenkei Attila, Darida Katalin, Dávid Zoltán, Deák Nóra, Dékán Dóra, Dudás Mihály, Elekes Istvánné, Fábri Dániel, Farkasné Tóth Zsuzsanna, Fekécs Magdolna, Fricska Zoltán, Fulajtár András, Hajas Gabriella, Hajdu Ágnes, Hajdu Lászlóné, Hortobágyi Pál, Kancsalics Zol-

tán, Kepenyes András, Kereszturszky János, Kis Szilvia, Kiszely Tamás, Kita Erzsébet, Kohut Andrásné, Kovács György, Kunos András, Dr. Kutas Ferenc, Laurik Árpád, Laurik László, Lázár Viktor, Melis Péter, Miléné Kalhammer Éva, Mocskonyi Gábor, Opauszkiné Janecskó Erika, Ozsváth Zsuzsanna, Ördög Józsefné, Pontelli Ágnes, Prjevaráné Balczó Judit, Répási Józsefné, Rohonyné Urbancsok Zsuzsanna, Sándor Béla, Sindelné Kovács Anna, Sneider Mónika, Somogyi Zsuzsanna, Sutyinsziné Nagy Zsuzsanna, Sutyinsziné Pljesovszki Mária, Sutyinszky Zoltán, Szebedinszky Éva, Szebedinszky Jánosné, Szili Tibor, Szűcs Józsefné, Takács Judit, Tóma János, Tóth Károly, Tóthné Lipták Erzsébet, Tóth-Rigler Annamária, Vincze Sándor, Viszkok András.

Technikai dolgozók

Adamik Csilla, Balla Ferenc, Galáth Mihály, Galáth Mihályné, Göncző István, Hornok László, Kohut Györgyné, Kollár Éva, Komár Ilona, Nagrant Márta, Novodomszki Nóra, Podmaniczky Jánosné, Sebő Ferenc, Sebő Ferencné.

Adatok az iskola történetéből

Igazgatók

Mihálfy József 1884–1891
Kutlik Endre 1891–1909
Molnár János 1909–1928
Jánowszky György 1928–1939
Rohoska Lajos 1939–1945²

Tagozatvezetők az önállóság

elvesztése után
Gasztónyi József és
Sovány Mihály 1955–1971 másodál-
lásban
Koszti Pál 1971–1975
Zvara János 1975–1989

Igazgatók az önállóvá válás után

Koszti Pál 1989–1999
Kohut Andrásné 1999–2000
Koszti Pál 2000–2001
Kohut Andrásné 2001–2007

² A katonai behívók miatt megszakításokkal.

Szakmaszerkezet és létszám alakulása 1988–1996

<i>Szakma</i>	<i>1988/89</i>	<i>1989/90</i>	<i>1990/91</i>	<i>1991/92</i>	<i>1992/93</i>	<i>1993/94</i>	<i>1994/95</i>	<i>1995/96</i>	<i>1996/97</i>
Szakiskola									
Géplakatos	52	49	29	25	10	7			
Nőiruha-készítő	91	94	90	97	88	72	62	60	38
Bútorasztalos	24	48	72	10 3	91	70	63	48	27
Esztergályos	13	10	8						
Kőműves	35	43	54	62	48	31	23	14	8
Szerszámkészítő		19	20	27	6	5			
Autószerelő			28	39	49	36	40	42	37
Hegesztő			7	7	7				
Szövő			16	25	27	15	3		
Karosszéria-lakatos				9	16	19	18	19	10
Fodrász					16	41	57	59	43
Szobafestő-mázoló és tapétázó					17	19	24	26	24
Élelmiszer eladó/vegyesbolti eladó					26	47	68	82	84
Felszolgáló						26	60	85	83
Szakács						35	66	92	94
Szakközépiskola									
Ruhaipari technikus						19	31	36	53
Faipari technikus						15	26	36	52
Szakmunkások szakközépiskolája							36	65	59
Összesen	215	263	324	394	401	457	577	664	612

1997–2006

<i>Szakma/ szakterület</i>	<i>1997/98</i>	<i>1998/99</i>	<i>1999/00</i>	<i>2000/01</i>	<i>2001/02</i>	<i>2002/03</i>	<i>2003/04</i>	<i>2004/05</i>	<i>2005/06</i>	<i>2006/07</i>
Szakiskola										
Műszaki szakter.	39	70	69	53	55	58	45	39	37	43
Gazdaság-szolgáltatás szakterület	114	173	101	99	100	93	100	102	92	101
Humán szakte-rület	19	43	37	36	41	43	37	28	38	37
Informatika szakt.	16	23	9							
Karosszéria-lakatos	4									
Autószerelő	28	15								
Bútorasztalos/asztalos	23	9	15	22	18	8	15	27	21	22
Nőiruha-készítő	14		9	15	17	12	5	7	6	
Varró munkás			17	9						
Fodrász	32	17	21	34	36	32	29	34	29	24
Szobafestő-mázoló és tapétázó	18	7	14	31	31	30	31	32	31	20
Kőműves	5		11	8		14	18	20	13	15
Felszolgáló /pincér	39	20	26	32	32	40	35	31	38	38
Szakács	55	20	21	36	31	30	43	46	41	34
Cukrász			14	14						
Élelmiszer- és vegyiáru kereskedő	61	26	28	40	28	31	29	28	34	36
Számítógép-kezelő			10	14						

Szakközépiskola										
Műszaki szakter.	23	31	43	54	54	37	39	37	34	23
Gazdaság-szolgáltatás	70	104	118	188	141	152	163	153	173	163
Humán szakterület							10	18	28	38
Faipari szakközépi.	32	13	3							
Ruhaipari szki.	45	17	10							
Famegmunkáló/ faipari technikus		31	28			9	12	9	14	
Ruhaipari techn.		13	12						4	
Kereskedelmi tech.					13	19	29	32	10	24
Vendéglátó techn.					14	26	15	24	23	19
Szakmunkások szki./felnőttek/	96	94	96	55	43	70	51	57	34	28
Összesen	733	726	712	740	654	702	706	723	700	665

A tanulmányt írta és szerkesztette:

Kohut Andrásné

Az iskola épülete 2007-ben

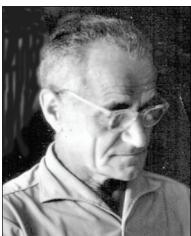

Liska Tamás felvételle

Lelkes Pál
A szarvasi tanyai iskolák története
12. rész

V. fejezet

A tanyasi iskolák az első világháború után

A sors úgy akarta, hogy a 12 felekezeti és a 6 községi iskola tanítója közül 9 tanító a háború véres viharában viszonylag egészségesen hazakerüljön, és a sok szenvedés után töretlen szívvkel és páratlan hivatásszeretettel újra odaálljon a katedra mögé, és tovább folytassa áldásos népnevelői munkáját. Hazakerült *Frankó Mihály*, a Maginyecz-tanyai iskola tanítója, *Kovács Pál* a furugyi iskola tanítója, *Rohoska Gyula*, a Csabai úti iskola tanítója, *Rohoska Lajos*, az ezüstszőlői iskola tanítója, *Melis Mihály*, az ószőlői iskola tanítója, *Gaál Mátyás*, a Galóhalmi iskola tanítója. Négy evangélikus tanyai iskola tanítója csak több hónappal a háború befejezése után került haza a hadifogságból, és foglalta el újra tanítói állását. Ezek: *Dankó János*, az Inkey-Kákai iskola tanítója, *Podani (Patonai) János*, az örményzugi iskola tanítója, *Rohony Pál*, a csabacsüdi Kita-iskola tanítója, *Slajchó István*, a Sápszky-iskola tanítója.

A hadviselt tanyasi tanítók közül öten azonban sohasem térhettek vissza otthonukba és iskolájukba, életüköt áldozták a hazáért: *Novodomszky János*, a Skorka-iskola tanítója, *Tóth Pál*, az ószőlői iskola tanítója, *Kürtössy József*, a kondorosi községi iskola tanítója, *Hanó János*, a rózsási községi iskola tanítója és *Molnár Jenő*, az Orosházi úti községi iskola tanítója. Emléküket a Szarvasi Általános Tanítóegyesület azokban az iskolákban, ahol hadba vonulásuk előtt tanítottak, emléktáblával örökítette meg.

A több mint 4 éves véres háború befejezése bizonyos értelemben fellélegzést hozott a sokat szenvedett és sokat nélkülözt szarvasi népre, de a háborút követő gazdasági összeomlás, a pénz elértektelenedése, az infláció, valamint az ország megcsonkítása, nemkülönben a háborúból hazatért katonák által otthon talált nyomorúság olyan általános elkeseredést váltott ki – különösen szegényebb nép- osztályok lelkéből –, amely nem hagyhatta nyomtalanul a nevelés problémáit sem. Az általános szegénység nyomasztó gonddal nehezedett a pedagógusokra is, a sok nélkülezés valósággal nyomorba döntött őket, s minden hivatásszeretetük ellenére elvonta figyelmüket a nagy pedagógiai kérdésektől.

Nehéz anyagi helyzetükben mind a belterületi, mind a tanyasi tanítók az iskolafenntartó egyházhhoz fordultak drágasági pótlék, illetőleg segély megadása iránt.

Az egyházközség – tekintetbe véve a tanítók családi viszonyait és körülményeit – négy kategóriába osztotta őket:

1. A nótlen tanítók részére 300 koronát
2. A nős tanítók 3 gyermekig 400 koronát
3. A nős tanítók 5 gyermekig 500 koronát
4. A nős tanítók 6 gyermekig és azon felül 600 korona segélyt állapított meg, és elrendelte a segélyek azonnali folyósítását.

Sajnos a pénz értékének rohamos romlása miatt a megszavazott drágasági segély vajmi keveset enyhített a tanítók megélhetési gondjain. A pénz értéke óráról órára csökkent, a drágaság pedig egyre nőtt, annyira, hogy pénzért – úgyszólva – semmit sem lehetett kapni, sem a piacon, sem az árukban amúgy is rendkívül szűkölködő üzletekben. Szinte a cserekereskedelem kora tért vissza, és megtörte, hogy a fizetésből élő emberek a ruhájukért cserébe jutottak csak hozzá kevésbéhez vagy néhány deka zsiradékhoz. Komoly és gyökeres javulást a tanítók helyzetén csak az jelentett volna, ha az iskolafenntartó egyház természetben szolgáltatta volna ki, avagy napi árban fizette volna ki azt a 38 q bázút a tanítóknak, amely a tanítók hiványaiban mint helyi javadalom szerepelt, s amelyet az egyház az 1909. évi június hó 6-án hozott presbiteri határozatával az akkor napi áron métermázsánként 16 korona 02 fillérben váltott meg.

Nem vall valami nagy humanizmusra, hogy akkor, amikor az igazság, az egyenlőség jelszavai, a szocializmus eszméi töltötték meg a társadalom levegőjét, az iskolafenntartó érzéktelen maradt a tanítók segélykiáltásai iránt, és radikális segítség helyett csak formális intézkedéseket tett a tanítók megélhetési gondjainak enyhítése érdekében.

A többnyire fiatalabb korosztályokhoz tartozó tanyasi tanítók a súlyos gazdasági helyzet közepette is lelkesedéssel fogadták a hazánkban politikai téren végrehajtott változásokat: a Habsburg uralkodó család négysszáz éven át tartó elnyomó uralmának megszüntetését, a Nemzeti Tanács megalakulását, és örömmel tették le a hűségeskük a Nemzeti Tanácsra 1918. évi november hó 14-én.

Ezekben a napokban érkezett az egyház iskolaszékéhez a vármegyei tanfelügyelő megkeresése, amelyben értesít az iskolaszéket, hogy a MCM 202/600/1918. számú rendeletével elrendeli, hogy a közszégi és a felekezeti iskolákban a tanítás mindenütt a polgári lakosság nyelvén történjék. A rendeletet az egyház presbitériuma tudomásul vette azzal, hogy az egyház iskoláikon a gyermekek vallástani oktatása tót nyelven történjék. S amíg az iskolák tananyagbeosztása ezen határozatnak megfelelően átdolgoztatik, a szükséges tankönyvek is megjelennék, a vallásoktatásnak a határozat szellemében való legcélszerűbb módját az egyháztanács a tanítók legjobb belátására bízta.

Ugyancsak az 1918. évi november 16-i iskolaszéki gyűlés mondta ki, hogy a megváltozott politikai viszonyok folytán a földrajz- és az alkotmánytan-tanítás

anyaga megváltozván, a földrajztanítás az ország vízszintes tagoltsága, illetve az útmutató módszer szerint történék, míg az alkotmánytannak csak azon része tanítandó, mely nem vonatkozik a király jogaira és kötelességére – addig is – míg a megfelelő tankönyv nem áll az iskolák rendelkezésére.

Ezek a rendelkezések azonban csak apró helyi epizódokként szerepeltek az akkori pattanásig feszült társadalmi és politikai viszonyok közepette. Az ország a forradalmi eszmék tüzétől izzott. Az események türeményes gyorsasággal követték egymást. Mivel a Nemzeti Tanácsok sem az országos, sem a helyi vonatkozásban nem tudtak azoknak a feladatoknak megfelelni, amelyek elő a hosszú és véres háborúból hazatért, sokat szenvedett tömegek állították őket, 1919. évi március 22-én helyüköt a munkásságból alakult Munkás Tanácsoknak adták át. Miután Budapesten kikiáltották a proletárdiktatúrát, a Tanácsköztársaságot, a hatalmat Szarvason is a munkásság vette kezébe. Az akkor csaknem teljesen elszigetelt proletárdiktatúra azonban nem tudott a sok külső és belső ellenséggel megbirközni, és az 1919. évi április hó 28-án történt román betöréssel Szarvason megszűnt a munkásuralom. Sok száz munkás hagyta itt otthonát, és állt be a Vörös Hadserege, hogy kivegye részét a hazánk földjét és szabadságát tipró ellen-ség kiveréséért folyó harcóból.

A román megszállás, amely 1919. évi április 28-tól 1920. évi március 2-ig tartott, a szarvasi nép legszomorúbb emléke maradt. Botozás, rablás, lopás, meg-aláztatás jellemzik ezt a csaknem egy évig tartó szörnyű román uralmat. A román hordák esztelen rombolásaikkal nagyon sok kárt okoztak a tanyasi iskoláknak is. Több iskola felszerelését összetörték, anyakönyveit, térképeit összetépték, eltü-zelték. Legnagyobb rombolást a Maginyecz-iskolában végeztek, amelynek még a padjaiból is eltüzeltek néhányat, s iratait és könyveit szétszórták a Berényi úton.

A román hadsereg kivonulásával korántsem szüntek az izgalmak városunkban. A nemzeti hadseregek bevonulásával megindult a forradalmakban és irányításukban részt vett polgárok felelösségre való vonása. Többeket bíróság elé állítottak, bebörtönöztek vagy állásuktól megfosztottak. Az izgalom nem kerülte el az iskolákat sem, és kihatott különösen a szegények lakta környék iskoláinak tanuló-ira és tanítóira. A szarvasi evangélikus egyházi tanítók közül Pataki Jánost előbb a Nemzeti Tanácsnak, majd a Direktóriumnak tagja lévén, a román megszállás alatt megbotozták, börtönbe vetették. A román kivonulás után pedig fegyelmi eljárást indítottak ellene, pénzbüntetéssel sújtották, és hónapok teltek bele, míg állását újra elfoglalhatta.

A tanyasi tanítók közül *Konyecsni János*, a kákai községi iskola tanítója mu-tatta ki legjobban a Tanácsköztársaság és a proletárdiktatúra iránti rokonszenvét. *Litauszky János*, volt szlovák iskolai felügyelő, egykor községi iskolai tanító, tudni véli, hogy Konyecsni János igen komoly és eredményes propagandát fejtett ki a kákai iskolakör lakosságára körében. A környék lakosságára nagy hatással volt

a szeretett és nagy tekintélynek örvendő tanítójának felvilágosító tevékenysége. Az iskolakör asszonyai és leányai zászlót is hímeztek ezzel a felirattal. Világ proletártai egyesületek! Élnek még szemtanúk, akik tudnak arról, hogy a Tanácsköztársaság bukása után Konyecsni Jánost beidézték Gyulára kihallgatás végett. Távollétében hívei iratait elégették, úgyhogy hiába indítottak nyomozást Konyecsni János kommunizmus alatti magatartásának megállapítására, terhelő adatokat nem találtak, s további vág alól felmentették. Ugyancsak Litauszky János ny. iskolafelügyelő volt fültanúja a csalódottság miatt életkedvét vesztett Konyecsni János azon pesszimista mondásának: „*Ezentúl csak az érdekel, felkel-e és lenyugszik-e a nap*”. Hogy mik voltak Konyecsni János ezen iratai, amelyeket hívei elégették, nem tudhatjuk. Bizonyára nagy kár értük, nemcsak a propaganda tárgyúakért, hanem a pedagógiai tartalmúakért is.

(Lehet, hogy már csak én élek azok közül a tanítók közül, akik tudnak arról, hogy Konyecsni János a tanítói hivatás magaslatán álló, kiváló pedagógus volt, aki az elemi iskola tananyagának nagy részét óráról órára feldolgozta, s ez a munkája a legjobb vezérkönyvek értékével vetekedett. Hálás vagyok a sorsnak, hogy emlékét felidézhetem, és hódolattal hajthatom meg ószülő fejemet Konyecsni János áldott emléke előtt. L. P.)

Az általános depressziót még elviselhetetlenebbé tette az elszakított országrészekből beözönlő menekültek hontalansága, kétségbeejtő helyzete, akik mindenüket hátrahagyva, a hosszú és vesztett háború miatt amúgy is csaknem leküzdhetetlen nehézségekkel sújtott ország megmaradt területén kerestek menedéket, munkaalkalmat, állást, boldogulást.

Ilyen körülmények között került sor a szarvasi egyház két – a tanítóik hősi halála következtében megüresedett – tanyasi állásának a betöltésére. Nagyon jellemző az akkori viszonyokra, hogy erre a két állásra tizenegy okleveles tanító nyújtotta be pályázatát a szarvasi ev. egyházhoz. A pályázók közül sokan csak évek múlva jutottak álláshoz. A megválasztottak közül Lelkes Pál a Maginyecztanyasi, Csatai György a Túl a körösi iskolához került. A választáson kibukott Borgulya Endre, Rohony Gábor, Janurik Mátyás, Kovács György, Moravcsik Lajos, Komár Pál, Kudlák Mihály, Pilinszky János, Liska János, valamennyien szarvasi illetőségű, fiatal, okleveles tanítók voltak.

A háborút követő szegénység az iskolafenntartó szarvasi evangéliikus egyházközséget sem kerülte el. Legfőbb és legsürgősebb feladatként jelentkezett az időjárás viszontagságai által megrongált iskolai épületek renoválása, valamint a román katonák vandálkodása által összerombolt tanszerek, térképek, bútorok pótlása, és az iskoláknak tüzelővel való ellátása. A tüzelőhiány enyhítése érdekében ekkor vezették be a tanyasi iskolákban az egyhuzamban való tanítást, amely ez időtől kezdve így folyt a tanyasi iskolákban, egészen az iskolák államosításáig.

Amint azt fentebb említettük, újra ismételjük, hogy a háború elvesztése, az ország megcsónkítása, a menekültek beözönlése az elszakított országrészekről, valamint a legszegényebb osztályhoz tartozó emberek nyomorúsága, csalódottsága általános elkeseredést, levertséget, reménytelenséget, depressziót váltott ki a lelkekből.

Az idősebb nemzedék, amelynek a lelkében a haza fogalma egyet jelentett a Nagy-Magyarország fogalmával, sehogy sem tudta elképzelni a magyar nép létét és boldogulását a megcsónkított Magyarország határain belül. Ez a történelmi változásokat elfogadni képtelen tiltakozó hangulat kihatott a közélet minden területére, és megnyilatkozott a közoktatás és a népnevelés terén is. A népnevelés munkájának minden mozzanata a trianoni békeszerződés elleni tiltakozást tükrözte.

Minden tankönyv, minden füzet, de minden újság és napilag első lapján ott volt a felirat: "Csonka-Magyarország nem ország, egész Magyarország mennyország". Ugyanott: Nem, nem, soha!

A tanítást ezzel a – nemzetinek mondott – hiszekeggel kezdték és végezték az iskolában: Hiszek egy Istenben, Hiszek egy Hazában, Hiszek Magyarország feltámadásában. Nem volt sikeres az a tanóra – bármilyen anyagból vette a tárnyát – ha nevelési momentumként nem szerepelt benne valamiféle irredenta vonatkozás.

A számtan, a nyelvtan példai, a szépírás, a fogalmazás témai minden esetben az irredentizmust szolgálták. Egyszóval: a nevelés az óvodától kezdve az egyetemig irredenta szellemben folyt. Így volt természetesen a szarvasi tanyasi iskolákban is, különösen az első világháborút követő első évtizedekben.

A későbbi időkben, amint a konszolidáció egyre inkább megszilárdult, és idők folyamán bebizonysodott, hogy a magyar nép Csonka-Magyarország határain belül is fennmaradhat és boldogulhat, az irredentizmus mindinkább veszített intenzitásából, és egyre inkább formálissá vált.

Amint közeledett a második világháború, az emberiség lelkét más, az irredentizmusról sokkal nagyobb problémák és eszmék foglalkoztatták. A világnézetek élethalál harcának iszonyú morajlása hangzott a történelem méhéből, és ennek zaja elnyomta a kisebb népek jajszavát s egymás közti torzsalkodását.

Megjegyzés

Ez az írás a Lelkes Pál hagyatékában lévő "A szarvasi tanyai elemi népiskolák története" című tanulmányának 12. részlete. Folytatását a Szarvasi Krónika következő számában közöljük.

Klasszikusok üzenete

A Szarvasi Krónika hátsó borítóján – a kiadvány jellegétől eltérően – klasszikusok olyan szövegei szerepelnek, amelyek (sokszor már a címükben is) az adott idők embereihez szólnak évszázadok – évtizedek távolából. Érdemes ezeket az írásokat újra olvasni, és összevetni az adott év történéseivel.

1988/1	Arany János: Újévi köszöntő
1989/2	Petőfi Sándor: Tenni, tenni
1989/3	József Attila: Karácsony
1990/4	Váci Mihály: Méltó hatalmat (Részlet)
1991/5	József Attila: Nyár
1992/6	Illyés Gyula: Hatalmas, nagy korszak (Részlet)
1993/7	Ady Endre: A perc-emberkék után (Részlet)
1994/8	Ady Endre: Az elbocsátott légió (Részlet)
1995/9	Radnóti: Nem bírta hát...(Részlet)
1996/10	Ady Endre: A fajok cirkuszában (Részlet)
1997/11	Simon Imre: Valamit ígértetek
1998/12	Petőfi Sándor: Tiszteljétek a közkatonákat (Részlet)
1999/13	Berzsenyi Dániel: Napoleonhoz
2000/14	Tóth Árpád: Álarcosan (Részlet)
2001/15	Konstantinosz Kavafisz: A barbárokra várva (Részlet)
2002/16	Karinthy Frigyes: Méné Tekel (Részlet)
2003/17	József Attila: Tél
2004/18	Ady Endre: Mai próféta átka
2005/19	Arany László: A délibábok hőse (Részlet)
2006/20	Mikszáth Kálmán: A képviselőség mestersége (Részlet)
2007/21	Vörösmarty Mihály: A hazafiak
2008/22	Ady Endre: Nekünk Mohács kell

A szerkesztő

Szarvasi zsidók a 20. században

Dr. Molitorisz Pál

Adalékok a szarvasi zsidóság történetéhez

Bevezető

A következő három írás a szarvasi zsidóság immár befejezett történetéhez kapcsolódik. A tárgyalt időszak is azonos: a két világháború közötti kor. Dr. Lipcsei Imre a zsidó diákok helyzetét vizsgálta, míg dr. Kutas Ferenc és Debreczeni Péter a túlélőkkel készített interjúi, közelképei a holocaust éveit elevenítik fel. Ez utóbbi munkák azért is különösen értékesek, mert napjainkban már alig-alig van túlélő tanúja e tragikus eseményeknek.

A cikkek jobb megértéséhez idézzük fel röviden Horthy Miklós kormányzó nevével fémjelzett negyedszázados korszakon belül a zsidóság helyzetét, hazai és helyi viszonyait.

A zsidóság helyzete Magyarországon a 20. század első felében

A veszes I. világháború, a bukott forradalmakat követő belső összeomlás, a trianoni békediktátum súlyos következményekkel járt. A forradalmi hangulatú Magyarországon minden átmenet nélkül a kereszteny-nemzeti eszme jutott uralomra, mely – a zsidóságnak a proletárdiktatúra vezető szerveiben való nagyszámú részvételle miatt – a zsidóságban kereste a bűnbakot. Az országot antiszemita hullám borította el. A kormányzat haladéktalanul intézkedéseket foganatosított a zsidóság jogainak korlátozására. Az 1920-ban kiadott, úgynevezett *numerus clausus* – szakítva a liberális szellemű tanszabadság elvével – súlyosan szűkítette a zsidó ifjúság felsőoktatási beiskolázását.

Az antisemitizmus változó erőséggel az egész korszakban megmaradt, azonban nem befolyásolta a zsidó nagypolgárság helyzetét. Közvetlen politikai irányító szerepük nem volt, azonban gazdasági erejük, befolyásuk egyre inkább erősödött. A '20-as évek látványosan javuló gazdasági és szociális körülményei hatására az antisemitizmus mérséklődött, majd a nagy gazdasági világválság alatt ismét felerősödött.

Az 1930-as évek végén a magyar politikai életben jelentős jobbra tolódás zajlott le. A magyar uralkodó elitben, de a középosztályokban is egyre jellemzőbbé vált a radikális jobboldali mozgalmakhoz való csatlakozás. 1938. március 13-án a német csapatok bevonultak Ausztriába (Anschluss), s

ezzel a Harmadik Birodalom határos lett hazánkkal. A magyar kormány több, a zsidóságot sújtó intézkedésével is demonstrálta németbarátságát: 1938-ban kihirdették az ún. I. zsidótörvényt „a gazdasági élet egyensúlyának hatékonyabb biztosításáról”. 1939-ben pedig elfogadták a II. zsidótörvényt a „zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról”. Az 1941-ben elfogadott „házassági jog módosításáról és a házassággal kapcsolatos fajvédelmi rendelkezésekről” szóló, ún. III. zsidótörvény már faji alapra helyezkedett, a zsidó származású magyar állampolgárokat kiközösti tette a magyar társadalomból.

Döntő változást mégis hazánk 1944. március 19-i német megszállása hozta, ezt követően korlátozó intézkedések özöne zúdult a hazai zsidó állampolgárokra. Ez vezette be „végső megoldás” programját, a magyar zsidóság gettósítását,táborokba szállítását, és szisztematikus megsemmisítését.

A szarvasi zsidóság helyzete

Az izraelita felekezethez tartozók aránya Szarvason 1920-ban 3,4 %-os volt. E szám jelentősen alatta maradt az 5,9 %-os országos aránynak, azonban Békés megyében – Békéscsaba után – Szarvason volt a zsidóság létszáma a legmagasabb. A szarvasi zsidóság népességi statisztikája – melynek felfelé ívelő szakasza a Ferenc József-i korszakban töretlen volt – 1920-ban érte el csúcspontját (860 fő), s ezt követően alig észrevehetően csökkent, feltehetően a Szarvarsól történő el- és kivándorlás következtében.

E korszak gazdasági életében a szarvasi zsidóság már jelentős szerepet töltött be. Bár az ún. „zsidó nagypolgárság” városunkban már a gazdaság mérete miatt sem alakulhatott ki, azonban egyes területeken szerepük meg-határozó volt, ugyanakkor jelentősen erősítették a település vékony polgári rétegét.

Szarvason a kereskedelemben való részvételük jelentős volt. 1935-ben 86 zsidó kereskedő működött településünkön, a kereskedelemmel foglalkozók fele. Főleg a vegyes-, a bőr-, a textil-, a termény-, a tüzelő- és építőanyag-kereskedelekben és a kocsmatalajdonosok között volt nagyobb az arányuk. Kisebb arányban képviselték magukat a kisiparban (cipész, órás, köfaragó, fényképész).

Meghatározó, közel 50 %-os volt a számarányuk a szellemi szabadfoglalkozású (orvos, ügyvéd: 38 főből 18) pályákon. Nagy súlyal jelen voltak a pénz- és hitelintézetekben, a malomiparban, megjelentek a helyi sajtóban, a helyi politikai életben, valamint a községi képviselőtestületben.

A szarvasi zsidóság gazdasági pozíciói a zsidótörvények elfogadásáig nem változtak. A gazdag, befolyásos zsidó családok jó kapcsolatot ápoltak,

összefonódtak a település életében meghatározó szerepet betöltő kereszteny családokkal. A vegyes házasságok száma ugyan csökkent, de a helyi sajtóban olvashatunk a zsidóság rendezvényein nagy számban részt vevő, helyi előkelő kereszteny családok tagjairól (pl. az Izraelita Nőegylet 1928. január 24-i táncmulatságán résztvevők között ott találjuk a *Haviár*, *Salacz*, *Mázor* családok tagjait, vagy pl. dr. *Schauer Gábor* főszolgabíró feleségét).

A zsidóüldözés szélsőséges formáinak megjelenése véget vetett a szarvasi zsidóság beilleszkedésének, asszimilációjának. A zsidóság „törvénysített” elhurcolása részben a lakosság együttérzése, részben a közönye mellett zajlott le. A helyi sajtóban Szarvason is megjelentek az útszéli hangvételű uszító cikkek, vagy a zsidóságot (főleg vagyonrejtegetésben) támogatók ellen induló szigorú büntetőeljárásokról szóló tudósítások. Egy szűk, szélsőséges nézeteket képviselő rétegen kívül a minden napok gondjával küzdő szarvasi lakosság nem volt tömegesen mozgósítható az antiszemita eszmék mellett (mint ahogy pl. a pánszláv eszmék mellett sem).

Az újonnan kinevezett főispán értekezletet hívott össze, elrendelte a gettók felállítását, melyet Szarvason 1944. május 15-én foganatosítottak lovás kocsik igénybevételével. Május 17-én a szarvasi gettókba szállították a szentandrási, az ocsödi és a kondorosi zsidó polgárokat is. A szarvasi gettó közel egy hónapig állott fenn, június 19-én és az előtte való napokban vasúton a szolnoki téglagyárban kialakított gyűjtőtáborba szállították a zsidó polgárokat. Néhány nap múlva transzportokba sorolták őket, s az első néhány vonatot a legnagyobb megsemmisítő táborba, Auschwitzbe irányították. Egy 2567 fős szállítmány – köztük szarvasi zsidók is – a Bécs melletti strasshofi elosztó táborba került. A strasshofiak 70 %-a túlélte a megpróbáltatásokat, míg az Auschwitzba szállítottak közül csak a fiatal, munkaképes népesség egy része tért haza. A vészkorszakban a Szarvasról elhurcoltak közel fele, 335 polgártársunk halt mártírhalált.

A hajdan népes szarvasi zsidóságról a fiatalabb generációk már semmit sem tudnak, a fogyatkozó öregek emlékezete is fakul. Idézze fel a szarvasi zsidóság történetének egy szeletét most e három írás, s legyen tiszteletteljes főhajtás emlékük előtt.

Dr. Lipcsei Imre

Izraelita tanulók a Trianon utáni Szarvasi Evangélikus Gimnáziumban

Egy nemzet, egy népcsoport egy felekezet életében jelentős szerepet játszik az oktatás. A zsidóságnál ez még hatványozottabban érvényes, hiszen, mint a „könyv népe”, mindig nagy szerepet tulajdonítottak a tudás megszerzésének. Ez megmutatkozott az iskoláztatásban és a diákok tanulmányi munkájában is.

Írásomban kutatásom egy szegmensét mutatom be. Békés vármegye oktatásügyét vizsgáltam a két világháború közötti időszakban, és ebből a munkából a Szarvasi Evangélikus Gimnázium Trianon utáni két évtizedét veszem górcső alá, fókuszával az izraelita diákok helyzetére.

A Szarvasi Evangélikus Gimnázium a vármegye oktatási struktúrájában

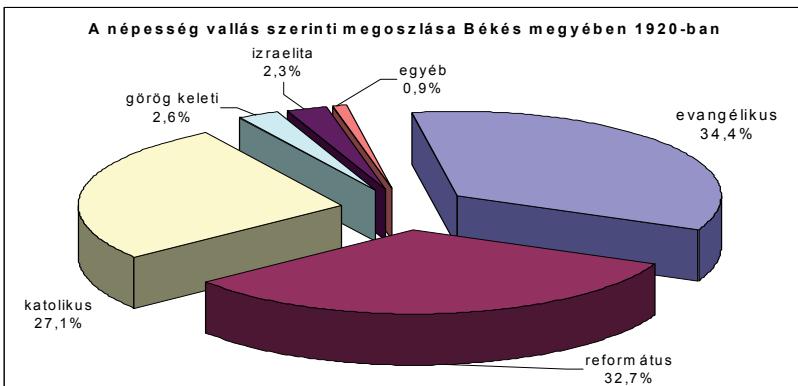
Már a XVIII. század végén a „nagy evangélikus gyülekezetek komolyan kezdték foglalkozni azzal a gondolattal, hogy közáldozattal olyan iskolát létesítsenek, amely feleslegessé teszi, hogy a protestáns családok gyermekéket a messze fekvő felvidéki intézetekbe küldjék”¹ A gondolatot tett követte: 1802-ben a Szarvason megtartott Békés-bánáti Esperesség közgyűlésén előtöntötték egy latin iskola megszervezését. Az intézmény *Skolka András igazgatóságával* Mezőberényben kezdte meg a munkát, majd működési nehézségek miatt 1834-ben átköltözötték Szarvasra. 1867-ben az iskola elnyerte a nyilvánossági jogot, ennek következtében – a környék egyedüli főgimnáziumaként – népszerűsége növekedett.

A Trianon utáni időszakban a szarvasi gimnáziummal együtt öt középiskola működött a vármegyében. Békéscsabán a Rudolf Evangélikus Gimnázium és a Lórántffy Zsuzsanna Állami Leány Középiskola, a Békési Református Gimnázium és a Gyulai Katolikus Gimnázium. Ezek mellé a vizsgált időszakban még kettőt nyitottak, a Szeghalmi Péter András Református Gimnáziumot 1926-ban és az Oroszázi Evangélikus Gimnáziumot 1937-ben.

¹ A Szarvasi ág. h. Evangélikus Gimnázium értesítője 1922. 8.o.

A vármegye vallási összetétele az országos helyzettől nagymértékben eltért, hiszen nálunk erőteljes volt a protestáns dominancia. (1. sz. diagram)

1. számú diagram

Forrás: Karner K.: 1931 Felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában

A diagramból kitűnik, hogy a megcsonkított országban élő izraeliták 5,9%-ához viszonyítva Békés vármegyében csak 2,3% az ehhez a valláshoz tartozó lakosok aránya. A tanuláshoz való viszonyuk azonban az országos trendhez igazodik, hiszen az 1. számú táblázat adataiból látható, hogy a vármegye középiskoláiba járó diákok átlagában közel ötszörösen felülreprezentáltak az izraelita diákok.

Összefüggés figyelhető még meg az izraelita tanulók és az iskolafenn-tartók között. A legmagasabb arányban az evangélius gimnáziumokban, illetve a békéscsabai leánygimnáziumban tanultak. Viszonylag magas volt a számarányuk a katolikus intézményben is. A két legalacsonyabb érték a református gimnáziumokhoz kapcsolódik.

Egy régió jelentős ismérve, hogy milyen vallású, milyen nemzetiségi a népessége, ezek az emberek miből élnek, gyermekük érvényesülését milyen iskolai végzettséggel próbálják megalapozni. Békés vármegye a felekezeti megoszlás szerint relevánsan eltért az országos helyzettől, hiszen a XVIII. századi újratelepítést követően erőteljes protestáns dominancia volt jellemző, mely a XX. században is megmaradt. Az egyharmad evangélius és egyharmad református vallású lakosság mellett azonban az izraeliták aránya jelentősen alulreprezentált volt az országos 5,9%-os megoszláshoz viszonyítva.

1. számú táblázat

A vármegyei diákok vallási megoszlása az 1920-40 közötti időszak átlagában

	r. kat.	g. kat.	ref.	ev.	gör.kel	ízr.	egyéb
Bcs. Áll. Lórántffy	32,7%	0,5%	11,8%	33,9%	,8%	20,1%	0,2%
Bcs. Rudolf Ev.	33,8%	1,1%	12,1%	37,5%	0,4 %	14,7%	0,4%
Békési Ref.	22,4%	0,2%	63,4%	6,7%	1,1%	5,4%	0,8%
Gyulai Kat.	69,5%	1,2%	16,6%	1,9%	2,5%	8,5%	0,6%
Orosházi Ev.	23,3%	-	11,5%	54,7%	1,2%	8,9%	0,4%
Szarvasi Ev.	26,4%	-	9,4%	53,3%	0,4%	10,2%	0,3%
Szegh. Ref.	18,9%	0,4%	69,4%	2,9%	0.7%	6,8%	0,9%
Összesen:	32,3%	0,4%	27,8%	27.4%	1%	10,6%	0,5%

Forrás: A békés vármegyei középiskolák értesítői

A diákok jellemző mutatói a Szarvasi Evangélilus Gimnáziumban

A két világháború közötti időszak három tanévét vizsgáltam tízévenkénti ciklusokban. A tanulók létszáma jelentősen csökkent a kiinduló 1920-21-es tanévhez képest, melynek oka abban keresendő, hogy a második adatvételi időszakig megnyílt egy gimnázium és több polgári iskola is, melyek átrendezték a vármegye oktatási térképét. Az új intézmények hatottak a szarvasi gimnázium életére, hiszen az iskolák expanziója több választási lehetőséget adott a korabeli fiatalok számára.

2. számú táblázat

*A Szarvasi Evangélikus Gimnáziumba
beiratkozott diákok száma*

	1920-1921		1930-1931		1940-1941	
tagozat	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső
létszám	352	188	174	147	216	150
ebből izraelita %	8,5%	15,4%	8,1%	4,8%	5,1%	12,7%

Forrás: A Szarvasi Evangélikus Gimnázium anyakönyvei

Az országos helyzetnek megfelelően lényegesen több tanuló látogatta az első négy osztályt, mint a felső tagozatot. Ez azonban nem azt jelenti egyértelműen, hogy a tanulók lemorzsolódtak volna. A gimnázium alsó négy osztályának elvégzése ugyanis már előnyt jelentett az alkalmazotti szférában történő elhelyezkedésnél, lehetőséget adott ún. „nadrágos állások” betöltésére is, ezért a szegényebb szülők eleve csak ezt a szintet célozták meg gyermekeik számára.

A tanulmányi munka vizsgálata során nyolc tantárgy eredményeit hasonlítottam össze. A tanulmány keretei miatt ezek közül csak kettőt mutatok be (humán blokkból a magyart és a reál tárgyak közül a mennyiségtant), de ezek is jól szemléltetik a Szarvasi Evangélikus Gimnáziumban tanuló, különböző felekezethez tartozó diákok teljesítményét.

A magyar oktatásügyben az 1945 előtti időszakban a maitól eltérő osztályzási rend uralkodott. A tanulókat négyes skálán mérték, és a mai gyakorlathoz viszonyítva fordítva használták az érdemjegyeket: 1 – jeles, 2 – jó, 3 – elégséges, 4 – elégtrükk. Ennek megfelelően az átlagok vizsgálatánál figyelembe kell venni, hogy a jó teljesítmény az 1-es érték felé tendál.

A tantárgyat összehasonlítva az izraelita diákok esetében nem láthatunk különösen nagy eltérést. Ez a többi tárgy viszonylatában is így volt, ami arra utal, hogy kiegyensúlyozott teljesítményt nyújtottak. Természetesen közöttük is voltak rosszabbul tanuló diákok, de a többiek kiváló teljesítménye nagyon javított az átlagon. Ráadásul a gyengébben teljesítőket a negyedik osztály elvégzése után kivették a gimnáziumból a szülők, így a felsőben csak azok maradtak, akik komolyabban vették a tanulást.

3. számú táblázat

A Szarvasi Evangélikus Gimnázium tanulóinak eredménye magyar tantárgyból

M a g y a r						
	1920-1921		1930-1931		1940-1941	
	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső
Evangélikus.	3,02	2,72	2,44	2,35	2,08	1,83
Református	2,30	2,62	2,35	2,78	2,14	1,93
Katolikus	2,66	2,94	2,25	2,63	2,16	2,24
Izraelita	2,53	2,17	2,21	1,89	2,36	2,00

Forrás: A Szarvasi Evangélikus Gimnázium anyakönyvei

4. számú táblázat

A Szarvasi Evangélikus Gimnázium tanulóinak eredménye mennyiségtan tantárgyból

M e n n y i s é g t a n						
	1920-1921		1930-1931		1940-1941	
	alsó	felső	alsó	felső	alsó	felső
Evangélikus.	2,88	2,79	2,38	2,49	2,43	2,08
Református	2,40	2,75	2,30	2,56	2,59	2,57
Katolikus	2,70	2,79	2,19	2,87	2,43	2,59
Izraelita	2,64	2,17	1,93	2,00	2,45	2,26

Forrás: A Szarvasi Evangélikus Gimnázium anyakönyvei

A táblázatok számadatiból látható, hogy az izraelita diákok tanulmányi eredménye a legjobb, vagy a második legjobb volt. Ez tükrözi Karády Viktor kutatásainak értékeit is, melyben az ország középiskoláinak tanulóinak teljesítményét hasonlította össze felekezeti megoszlás szerint. Természetesen települések között is voltak különbségek. A nagyobb városokban az izraelita diákok még jobb eredménnyel büszkélkedhettek. Egy Szarvashoz hasonló településen működő iskola tanulmányi munkáját befolyásolta a

tanulók származása is. Itt nem volt jelen az értelmiség népes tábora. A tanulók szülei között alig volt ügyvéd, orvos, gyógyszerész, mert közülük nem sok dolgozott Szarvason és környékén. Ennek megfelelően a magasabb tanulmányok, az egyetemi diploma megszerzésének motivációja nem volt olyan erős, mint a magasabban kvalifikált szülők esetében.

Szarvason az édesapa foglalkozása szerint a tanulók megoszlása a következő volt.

5. számú táblázat

Az izraelita diákok megoszlása az eltartó foglalkozása szerint az 1920-21-es tanévben

Kereskedő	Mágánzó	Ügyvéd	Orvos-állat-orvos	Föld-birtokos	Kis-iparos	Intéző	Vendéglős
39	5	5	2	1	3	3	1

Forrás: A Szarvasi Evangéliikus Gimnázium anyakönyve

Tandíj

Minden vármegyei gimnáziumban tandíjat kellett fizetni beiratkozáskor. Ennek összege változó volt. Nem csak az iskolák között voltak különbségek, hanem az iskolán belül is. Általános gyakorlat volt, hogy a gimnáziumot fenntartó egyházközösségekhez tartozó diákok fizették a legkevesebbet, a más vallásúak és más vármegyéből származók többet. Egyöntetű volt az izraelita diákok diszkriminációja, hiszen minden középiskolában a legtöbb tandíjat ők fizettek. Példaként említtem a Szarvasi Evangéliikus Gimnázium Kormányzó testületének határozatát.

- I. Helybeli keresztyén tanuló fizet egész évre 60 pengőt
- II. A békési és csanád-csongrád megyei protestáns 70 pengőt
- III. Egyéb vidéki protestáns 80 pengőt
- IV. Vidéki, nem protestáns 90 pengőt
- V. Izraelita növendék egész évre 120 pengőt.²

A fizetési kötelezettségből azonban több kedvezményt adtak: a tiszviselők, altisztek, szolgák, csendőrtisztek, továbbá hadizsármányok gyermekei a rendes tandíj felét fizettek. minden intézményben a szegénysorúak, ha rendelkeztek szegénységi bizonyítvánnyal és jó előmenetelük voltak részben, vagy egészen tandíjmentességen részesültek.

² Szarvasi Evangéliikus Gimnázium Értesítője 1926-27.

Összegzés

Az izraelita diákok, az országos helyzetnek megfelelően arányukban fejlőlreprezentáltak voltak a békés vármegyei gimnáziumokban. Karády Viktor eredményeihez hasonlóan itt is inkább az evangélikusok felé vonzódtak, ami megmutatkozott abban, hogy az evangélikus gimnáziumok izraelita diákjainak aránya általában kétszerese volt a többi középiskolához képest. Ez volt a jellemző a Szarvasi Evangélikus Gimnáziumban is, ahol az izraelita diákok jelentős része Szarvason lakott. Egy kis részük a környező településekről (Békésszentandrás, Öcsöd, Gyoma, Kunszentmárton) járt be, de minden évben voltak, akik távolabbról érkeztek (Pilis, Rákoshegy, Budapest). Ők vagy rokonoknál, vagy az internátusban laktak.

A tanulmányi munkájukkal a jók, a legjobbak közé tartoztak, ami nem vármegyei sajátosság, hanem megfelelt az országos trendnek. Ez arra utal, hogy az izraelita szülők felismerték az oktatás jelentőségét. Tudták, hogy a tudással magasabbra lehet emelkedni a társadalmi ranglétrán, és akkoriban egy érettségi bizonyítvány kaput nyitott a társadalmi elit felé. Az izraelita diákok a tanulmányi munkán túl, az önképzőkörökben, a segélyegyletekben, az ifjúsági szervezetekben is közreműködtek, így szervesen kapcsolódtak a gimnázium minden napjaihoz. Annak a Szarvasi Evangélikus Gimnáziumnak voltak tanulói, amely jól illeszkedett a magyar középiskolai struktúrába, és a tantestülete az aktuális politikai, gazdasági, oktatáspolitikai erővonalaknak megfelelően végezte munkáját a magyar történelem e nehéz időszakában.

Felhasznált irodalom

Benka Gy.: 1895.	A békési ág. hitv. Evangélikus Egyházmegye tulajdonát képező szarvasi főgimnázium története. Kner Izidor Nyom-dája, Gyoma.
Karády V.: 1997.	Iskolarendszer és felekezeti egyenlőtlenségek Magyarországon (1867-1945). Replika Kör, Budapest.
Karner K.: 1931.	Felekezetek Magyarországon a statisztika megvilágításában. Ref. Egyházkerület Nyomdája, Debrecen,
Saskó Samú (szerk.)	Szarvasi Ág. H. Evangélikus Főgimnázium 1920/21. tanévi Értesítője. Müller Károlyné Gyorssajtója, Szarvas. 1921.
Raskó Kálmán (sz.)	Szarvasi Ág. H. Ev. Vajda Péter Gimnázium 1930/31. tanévi Értesítője. Müller Károlyné Könyvnyomdája, Szarvas. 1931.
Nádor Jenő (szerk.)	Szarvasi Ág. H. Ev. Vajda Péter Gimnázium 1940/41. tanévi Értesítője. Szarvasi Közlöny Könyvnyomdája, Szarvas. 1941.

Akik visszajöttek a pokolból

Prológus

Két interjú követi egymást, nevezhetjük akár párhuzamos interjúknak. Mindkét interjúalany Szarvasról indulott. Visszatérésükig sorsuk is azonos volt. Több százezer társuk odaveszett egy eszeveszett eszmerendszer megszállottjainak ámokfutása következtében, ők hazatértek. Hazatértük után azonban más életutat jártak be. Emlékeiket mégis összekötí egy érzés: a döbbenet, hogy ezek a szörnyűségek valaha is megtörténhettek.

Gyermekek a vészkorszakban

Tömösközi Ferencné Weisz emlékei

Holocaust. Ez a vészterhes szó ragadta meg egy szarvasi gimnazista fiatalember, Debreceni Péter képzeletét. Először csak a hozzáférhető írásos anyagokat tanulmányozta, majd egyetemista korában gyűjteni kezdte a környékbeli zsidóság emlékeit. Emberekkel beszélgetett, temetőket, épületeket látogatott, interjúkat készített. Így jutott el 2002-ben Tömösközi Ferencné Weisz Magdához, aki akkor a Lazarénus NEC szeretetotthonában élt. Betegen, de teljes szellemi frissességgel emlékezett az 1940-es évek történéseire.

Debreceni Péter helytörténeti kutatásainak eredményeit könyvbe foglalta, amely „A békésszentandrási zsidóság története” címmel jelent meg Gyulán, 2006-ban. (Ismertetője a Szarvasi Krónika 21. számának 128. oldalán olvasható.) E kötetbe nem fért bele a szarvasi illetőségű Weisz Magda emlékezése, ezért itt közöljük.

Az interjú alanya a beszélgetés után röviddel elhunyt. Emlékeinek közreadásával emlékezünk rá, és egy embertelen korra, melynek emberei paszszív részeseivé váltak a fasizmus tobzódásának.

A szerkesztő

* * *

– Köszönöm, hogy fogadtott. Kérem, beszéljen a családjáról, életéről!

– 1917. május 13-án születtem Szarvason. A családom nagy nehézségek árán iskoláztatott bennünket, engem és az öcsemet, mert a helyi gimnáziumban a zsidóknak dupla tandíjat kellett fizetni. Édesapám, Weisz Jenő alkalmi munkálóból élt.

Tisztviselő volt, de nem kapott állást, ezért bázakereskedőknek közvetített eladásokat. Édesanyám Wigner Ilona. Egy időben volt egy kis kifözdéje, de

gyengén ment, ezért bezárta. Ezután a háztartást vezette. Hosszú ideig az anyai nagyszüleimé volt az Árpád Szálló bérlete. Ők jó módon éltek.

1936-ban érettségiztem. Egy ideig nem kaptam munkát. Egy év után a Donner-fatelepén helyezkedtem el. Ott dolgoztam egészen a deportálásig. Miután hazatértem, újból ott folytattam a munkát, egészen az államosításig. Az államosítás után 25 évig a TÜZÉP-telepén dolgoztam, onnan mentem nyugdíjba 1972-ben.

– Hogyan élte meg és hogyan élte túl az 1944-ben elkezdődött vészkor-szakot?

– 1944. március 19-én a németek megszállták az országot. Május 15-én Szarvason is felállították a gettót. Ez úgy történt, hogy több zsidó házat kijelölték, és összeköltözötték a zsidó családokat. Ez volt a gettó. Ez még tűrhető állapot volt, mert sok jó ember segítette az összegyűjtött embereket. Hoztak élelmet és egyebeket. Körülbelül három hétag voltunk ott, nem emlékszem pontosan. Utána elvittek minket Szolnokra. Az maga volt a pokol.

A cukorgyárban összeszűfolták az összes elhurcolt Békés megyei zsidót. Nem tudom hányan, de nagyon sokan voltunk. Fedett hely alig akadt. Oda zsúfolták be az öregeket, akik szinte megörültek a félelemről, sikoltoztak, kiabáltak éjszaka. Mi meg kinn voltunk a szabadban. Esett az eső, áztunk. Feküdtünk a sárban, mint a disznók. A magyar nyilasok ügyeltek ránk, fiatal fiúk. Ott szórakoztak velünk. Felállítottak: Kalapot le! Kendőt le! Aztán leültettek. Abban a gettóban az volt a szokás, hogy a jómódúnak tartott zsidókat addig verték, míg ki nem verték belőlük, hova rejtették el a vagyonukat. Három-négy hétag tartottak ott bennünket, aztán bevagoniroztak, és kivitték Németországba.

A vagonokban borzalmat volt az élet. Úgy nyolcvanan voltunk bezsúfolva egy marhavagonba. Egy vődör volt a WC, amelyet nem engedtek kiüríteni. Ott fentrengtünk a vizeletben és a fekáliaiban. Két és fél napig tartott az út. Annyit ettünk, ittunk, amennyit hoztunk magunkkal.

Legelőször Strasshofba kerültünk. Ez átmeneti tábor volt. Az egész országból hoztak ide zsidókat. Itt osztották be az embereket különböző csoportokba: öregek, munkaképes felnőttek és gyerekek. A munkaképeseket és a nagyobb gyerekeket dolgozni vitték a különböző gazdaságokba. Minket a Cseh-Morva határ mellett fekvő kis faluba, Zneiba vittek. Gutgeiwitznek hívták a gazdaságot. Családunk tíz személyből állt. Három házaspár és négy leánygyermek. Kivitték minket a községbe, ott már volt egy másik tízes csoport: egy idősebb néni, a többi csupa fiatal – Baja környékéről.

Egy istállóban alakítottak ki nekünk lakást. A fekvőhely egy priccs volt, csak a három mamának jutott ágy. A priccs deszkából készült, és a földön feküdt. A deszka átnedvesedett. Mindvégig azon feküdtünk, mindenki csupa reuma lett. Sokat kellett dolgoznunk. Egész nap kapáltunk,

gyomláltunk és egyéb mezőgazdasági munkát végeztünk. Nagyon nehezen szoktam meg. Sokszor rosszul lettem. Ilyenkor rátettek egy zsákra, és bevíttek egy tanyába, ott feküdtem az árnyékban. Lassanként megszoktam a munkát is és az időjárást is. Erőre kaptam, és a nyár is megenyhült.

A gazdaságban laza volt a felügyelet. Cseh munkaszolgálatosak vigyázottak ránk, de nagyon rendesek voltak. Volt olyan is, aki az uzsonnáját nekünk adta. Gyümölcsöt is vihetünk haza. Az élelmezésünk is megfelelt. Megkaptuk a nyersanyagot, abból főztünk. minden héten másik mama maradt otthon, és főzött ránk.

Mi gyenge munkaerőnek számítottunk. A szülők idősek voltak, mi négyen, nézna lányok. De őszre megerősödtünk. A bajai lányok csodálatosak voltak. Fiatalok, erősek, vidámak. A 80 kilós zsákokat könnyedén vitték fel a padlástra.

Az utolsó őssi munkánk a répa betakarítása volt. Kiszántották a répát, nekünk kellett összehordani. Az öregek ott ültek a kupacok mellett, és sarlóval levágták a leveleit. Amikor a kinti munkák befejeződtek, akkor bent a tanyán magvakat válogattunk. Ott elég jól megvoltunk.

Tíz hónapot töltöttünk itt. 1945 áprilisában elvittek minket a terezienstadi gyűjtőtáborba. Az egy „mintaláger” volt. Ott nem csináltunk már semmit, csak éltünk, és várunk a felszabadulást. Május 8-án este meg is érkezett. Az oroszok jöttek. De ezután még egy hónap telt el, míg hazamehetünk. Mindennap kaptunk főtt ételt. Egyszer az oroszok szabadrablást végeztek a községen. A táborból is mentek ki férfiak. Volt, aki az éhezések annyit evett, hogy belehalt.

A hónap végefelé kezdtek jönni a vasúti szerelvények. Először a hollandiai, azután a belgiumi zsidókat vitték haza, egyszer aztán minket is vonatra tettek, már nem is emlékszem, mikor. Jóval később, amikor a zsidó segélyeket kaptuk az elszenvedett sérelmekért, kiszámították, hogy 403 napot töltöttünk deportálva.

A szenvedések ellenére el kell mondani, hogy nem ez volt a legszörnyűbb sors. Mi elkerültük Auschwitzot meg a többi tábor, igazából nem is tudtuk, hogy vannak. Én csak zarándokúton voltam ott, és láttam: az épületek, a kiállított tárgyak emlékeztetnek a szörnyűségekre.

Mi mind a tízen hazatértünk. Öcsém nem volt velünk, munkaszolgálatosnak vitték –

Weisz György
és Weisz Magda

keletre –, ezértő már szeptemberben felszabadult, és hazatért. A lakásunk viszonylag épen maradt, a holmink egy részét az öcsém össze tudta szedni.

Egy fiatal, munkaszolgálatos nagybátyám halt meg a deportálás következtében, ahogy Sopron felé szállították őket vagonokban. Annyit tudtunk meg róla, hogy a holttestét kidobták a vagonból. Akiket Auschwitzba vittek, azok közül csak kevesen térték haza.

– Itthon mi várta öröket?

– Azoknak az embereknek kellett a szemükbe nézni, akik sorsunkra hagyattak, talán még segítettek is a deportálásunkban. Ha mással nem, hát a közönyükkel. Nehéz volt a táborról is átélni, de annál is szörnyűbb volt, ahogy az emberek viselkedtek. Amikor a gettóba vittek minket, nem engedték, hogy nagy csomagot vigyünk, csak egy batyut vihettünk a hátunkon. Az emberek kiálltak az utcára, néztek és nevettek: – Na, mennek a batyus zsidók. Csak amikor a gettóban voltunk, akkor segített élelmemmel néhány jó szándékú ember.

Az édesapa sírjánál

Amikor a vagonokban vittek bennünket, a magyar keretlegények úgy bántak velünk, mint az állatokkal. Megkönnyebbülést jelentett, amikor a határon a németek vették át az őrzésünket. Szigorúak voltak, de emberi hangon beszéltek velünk.

Én még nem voltam itthon, amikor a zsidó templomnak nevezett épület leégett. Mikor a gettóba zártak bennünket, ebben az épületben helyezték el a zsidók bútorait, vagyontárgyait. Azt beszéltek az emberek, hogy az épületet kifosztották, majd felgyújtották.

A hazatértek közül legtöbben kivándoroltak Izraelbe, akik maradtunk, azok közül néhányan időközben elköltöztek más városba, vagy elhunytak. Ma már csak négy zsidó él Szarvason. A zsidó temető sírjai már nem szaporodnak tovább.

Szarvas, 2002. augusztus

A hangfelvétel anyagát szerkesztette és gondozta:

Dr. Kutas Ferenc

Dr. Kutas Ferenc

Köztünk élő történelem

Ezt a történetet egy Izraelben élő, magyar származású asszony mondta el, aki szavait még ma sem akarja, ma sem meri névvel vállalni. Aki minden-képpen izraelivé akart válni, és azzá is vált, de aki – a megtörtént tragédia ellenére – soha nem fog tudni teljesen elszakadni szülőhazájától.

2001 nyarán egy ismerőstől értesültem, hogy ismét Szarvasra látogatott egykor barátnőihez. Gyermekként élte át a holocaustot, gyermekként hagyta el Magyarországot. Évtizedekig nem járt „haza”, többek között azért sem, mert nem tudta feldolgozni magában a történeteket. Ma már rendszeresen visszajár, és családjának is megmutatta azt az országot, azt a várost, ahol született.

Csak hosszas rábeszélés után vállalta az interjút, de nem járult hozzá sem a nevének, sem azoknak a személyes adatoknak a közléséhez, amelyekről egyre fogyó ismerősei még ráismerhetnek. Történetének hitelességét az elbeszélés személyessége igazolja.

Felemás gyermekévek

– Édesapám gyógynövény- és gabonakereskedő volt. 1942-ben Oroszországban elesett. A Vöröskereszttől kapott hivatalos írást a mai napig őrzöm: értesítik édesanyámat, hogy a férje „hősi halált halt”.

– *Katona volt?*

– Munkaszolgálatos volt, a szarvasiak első halottja. Kirendelték őket sáncot ájni. A németek ágyúolteléke voltak, ők vonták magukra az orosz csapatok tüzét. Valaki megsebesült, érte ment ki a lövészárokból az apám, és ő kapott halálos lövést.

– *Mielőtt munkaszolgálatos lett, hogyan éltek itthon?*

– A középosztályhoz tartoztunk, kereskedőember volt az édesapám, édesanyám háziasszony. Saját házunk volt, autónk. Volt telefonunk, rádiónk! Emlékszem, el sem tudtam képzelní, hogy lehet olyan sok embert belevenni abba a pici dobozba. Apám kitűnően tudott autót vezetni, az utak gödreit ügyesen ki tudta kerülni.

Ebbe a jóléthez csapott be a munkaszolgálat, és megkezdődött a család tragédiája. Nem volt keresetünk. Anyám nagyon ügyes volt: varrt kesztyűt, játékállatkákat, ruhákat. A nagybátyám dolgozott, de jött a zsidótörvény, és őt egyik napról a másikra elbocsátották. Ekkor anyám megróbálta folytatni a gabona- és tollkereskedést. Pénze viszont nem volt. Akkor kölcsönkap-

tunk *Sabel nénitől*. Ott lakott az újtemplommal srégen szemben egy földbe süllyedt, alacsony házban. Volt egy röfös üzletük is, szemben a csendőrség-gel, még a benzinkúttal. *Sabel néni* is zsidó volt. Azt mondta: Amikor kell és amennyi kell, fordulj hozzáim. Ebből a pénzből kezdtek kereskedni a nagybátyámmal együtt. Így tartották fenn a családot a deportálásig.

– És jött a deportálás.

– Jött! 1944 májusában vittek el bennünket, tízéves sem voltam. Összes-csomagoltuk a legsükségesebb dolgokat: ruhát, egy kis élelmet. Felültetek egy stráfkocsira. Azon már ott volt a *Gottlieb* család – a vasút mögött laktak –, Anyu jött gyalog a kocsi után. És a nép kint állt, és nézte... Senki nem szégyellte, hogy a szomszédokat viszik. Kiálltak, és néztek... Nem is tudom elmondani, mit éreztem akkor. Meg voltunk szégyenítve, meg voltunk félemlítve. Nem tudtuk, hogy mi lesz holnap, nem tudtuk, hogy mi lesz ma. És az emberek csak álltak, és néztek. Senki nem próbálta azt mondani: Na gyere, elbujtatlak. Vagy: Próbálj megszökni; vagy: Nesze, pénz! Segítünk.

Pedig ismertek jól bennünket. A család ősét 150 éve temették el Szarvason. Eddig úgy tudtuk, 13 ösünk van a helyi temetőben, de ma találtunk még egy sírt. Családunk nagy család volt, közismert, becsületes kereskedő család. Voltak gazdag emberek is köztünk, de mind dolgozók voltak, kenyérüket becsületes munkával keresték meg. És akkor kiálltak a szomszédok az utcára, és néztek, hogy hajtanak el bennünket a gettóba!

A Bolza Géza-féle kastély melléképületében volt a gettó. Már nem emlékszem, hogy öt napot, tíz napot vagy két hetet töltöttünk itt. Arra viszont emlékszem, hogy volt egy asszony, aki néhányszor hozott egy-egy élelmiszer-csomagot. A többiek meg voltak örülve. Meg voltak veszve az emberek. A gyűlölettől? A haragtól? De miért? Hát mit csináltunk mi?!

A férjem édesapja is kereskedő volt. Volt neki két társa, az egyik egy nyilas, a másik egy cigány. Mindketten úriemberek voltak. A cigánynak ez volt a származása, a nyilasnak meg a meggyőződése. Tíz gyereke volt a megboldogult apósomnak. Mindkettő felajánlotta, hogy öt–öt gyereket elbujtatnak. Velünk senki nem tett ilyet. Csak az az egy asszony, aki bedobta az élelmiszer-csomagot. Őt is megfélemlítették, de ő más ember volt. Ha félít is, segített.

Aztán felraktak bennünket a vagonokba, és elvittek Szolnokra. Szolnok rettentetés hely volt. Egy téglagyárban voltunk, ahova betömöszöltek rengeteg embert. Már csak kis csomagjaink voltak, mert az élelem elfogyott, a ruhákra sem vigyázunk már annyira. Ott ültünk a csomagjainkon. Akkor előszedték a szarvasi jómódú zsidóságot, bevitték egy helyiségre, és ott összeverték őket: mondják meg, hová rejtették a vagyonukat. *Kesz Erzsike nénit*, aki pedig kikeresztelkedett korábban, úgy megverték, hogy nyomorék maradt. És másokat is.

Az embereket emberségüktől fosztották meg. Volt ott egy latrina. Öregek, fiatalok, férfiak és nők ott végezték el a dolgukat egymás előtt, egy hosszú gödör mellett, amelyen egy farúd volt. Szégyenteljes, rettenetes dolog!

Különös dolgok történtek ott. Az egyik asszony megörült, és kiabálni kezdett, hogy gyilkosok. Erre lövöldözni kezdték. Az öreg *Déry doktor*, mivel nem volt nyugatató injekciója, megpofozta. Erre elhallgatott.

Szolnokon szétosztották a szarvasi zsidóságot. Egy részük ment Auschwitzba, nagyon kevesen jöttek vissza, az öregek, gyerekek egyáltalán nem; a másik részüket vitték Ausztriába. Mi – nagyszüleimmel és unokatestvéreimmel – Ausztriába kerültünk. Egy vagonba zsúfoltak 80–100 ember, víz nélkül, vődör nélkül. Egymásra piszkoltak az emberek. Ha valaki meghalt, ültek rajta. Azt nem lehet leírni, mi volt ott. Azok a szagok... Azok a jajgatások... Majd megfulladtunk, olyan szorosan voltunk. Egy vagy két pici ablakon, nem kaptunk levegőt. Mire Strasshofba érkeztünk, már nem számítottunk embernek.

Aztán bevittek bennünket fertőtleníteni. mindenkit meztelelre vetköztettek. Volt közöttünk egy terhes nő, a hasa a térdéig lógott. Ez a kép máig előttem van. Volt egy gyönyörű szép lány. Tudott németül, ö tolmacsolta, mit kell tennünk. Anyaszült meztelelűl. Maga elé tette a kezét. Az egyik katona ránézett, és azt mondta: – Olyan szép vagy, miért takarod el magadat?

Elvették emberi méltóságunkat. Állatszámba vettek bennünket.

Lágerekben

– Aztán szétosztottak bennünket, és elvittek földmunkára. A felnőttek a földeken dolgoztak, mi gyerekek nem csináltunk semmit. Játszottunk. Egy barakkban laktunk az orosz foglyokkal. Ausztriának azon a részen gyümölcsfák vannak az úttest mellett. Mindig éhesek voltunk. Az unokatestvéremmel elszöktünk, és mentünk almát szedni. Olyan pici kis vadalmak voltak. Fölmásztunk fára, és szedtünk, és vittük haza a gyümölcsöt. Az egyik alkalommal az unokatestvérem cipőjét ellopták a fa alól. Attól kezdve nem volt cipője egészen addig, amíg fől nem szabadultunk. Varrtak neki papundekliből, megspárgázta; csinálták újságpapírból... Az egész telet cipő nélkül töltötte.

Ezen a helyen éltünk három hónapig. Aztán átvittek egy másik helyre, ahol a bécsi villamostársaságnál dolgoztak a felnőttek. Lebombázott világítószákat takarítottak el, állítottak fel. Nagyon nehéz munka volt, nagyon hideg volt. És itt megint találtam egy *embert*. A nagyapám gyomorfekélyt kapott, nem tudott enni, egy kis tej kellett volna. Mi egy szálloda föld-

szinti nagytermében voltunk elszállásolva. A szabadba csak a lágerfűhrer szobája mellett mehetünk ki. Rendszeresen kiszöktem. Ott árult egy magyarul is beszélő, nagyon kövér zöldségeskofa. Segítettem neki cipelni az árut, ezért adott nekem a megmaradt zöldségből. Amikor a nagyapám beteg lett, odamentem a szemben lévő házak egyikéhez. Éjszaka volt, bekopogtam az ablakon, és kértem, hogy adjanak egy kis tejet. Már akkor tudtam egy kicsit németül, megtanultam a zöldségestől munka közben. És akkor kitettek az ablakba egy pohár tejet. Mondtam, hogy nem kell csak egy kevés, de holnap megint jövök. Néhányszor mentem, és kaptam tejet. Az osztrákoktól. Nem láttam őket a sötétben, azt sem tudtam, hogy néznek ki, de *emberek* voltak. Pedig biztos, hogy ők is kockáztattak.

Egyeszer súlyos rohamra volt a nagypapámnak. A munkavezető beállította dolgozni, de amikor észrevette, hogy beteg, bevitte Bécsbe, a kórházba. Ott megoperálták. A háború végén találkoztunk vele, életben maradt. Nálunk halt meg, Izraelben. *Jägernek* hívták a német lágerparancsnokot, most eszembe jutott a neve. Szóval voltak azért *emberek* a szörnyű viszonyok között is.

Később a gyerekek is dolgoztak. Mi fát vágtunk a két unokatestvéremmel. Rá kellett tenni X alakú lábakra olyan törzseket, hogy nem értem át a karjaimmal. Ezeket fűrészeltük keresztfűréssel, a levágott darabokat baltával fólihasogattuk. Az aprótat szétesztettük a szállodába, a lágerfűhrer szobájába és máshová. Látástól vakulásig dolgoztunk. A kezem-lábam úgy megfagyott, hogy feldagadt. A papírcipős unkatestvéremnek a lába fagyott meg.

Tavasz lett, közeledett a front. Átvittek bennünket egy textilgyárba, ahol egy nagy teremben szállásoltak el. Éjszaka jöttek az SS-ek. mindenki-re rávilágítottak. A férfiakat összeszedték, azt mondták, viszik őket sáncot ásni. Elvitték őket. Később tudtuk meg, hogy minden környékbeli lágerből összeszedték a férfiakat, és agyonlőtték őket. Egy férfi sem élte túl ezeket a táborokat.

Mikor közeledett a front, kinyitották a kapukat. Fölszabadultunk, és a város népével együtt a hegyekbe mentünk. Amikor csend lett, visszamentünk a városba. Akkor már nagy zabrálások mentek. (*Zabralás: a fosztogató orosz katonák „tevékenységét” nevezték 1944/45-ben, így vált általánossá ez a magyarul ragozott orosz szó. Néhány évig élt a magyar nyelvben a fosztogatás szinonimájaként. A szerk.*) Feltörték az üzleteket, fölforgatták, ami bent volt. Kerestem egy cipőüzletet. Hatalmas cipőhegy volt a közepén, de két darab nem volt párban. Meg volt a nép bolondulva, minden összedobáltak, a plafonig ért a cipőhalom. Ebben kerestem az unokatestvéremnek megfelelő lábbelit.

Szóval..., jöttek az oroszok. Az oroszoknak kellettek a lányok. Mi úgy feküdtünk le, hogy a gyerekek közé fektették a lányokat. Volt egy nagyné-

nénk, fiatal volt és szép. Egy orosz elkezdte őt kergetni a szobában egy nagy asztal körül. Szerencsére volt köztünk egy nő, aki tudott tótul. Ő elkezdett beszélni valamit az orossal. Elvezette a pincéhez, ahol bort tartottak. Az orosz jól berúgott, és ezzel is megelégedett.

Aztán elindultunk haza. Tehervonatra raktak bennünket, és elkezdődött egy véget érni nem akaró utazás. Elindult a vonat, aztán félreállították, és egy-két napig állt. Nem volt élelmünk, nem volt vizünk. Amikor állt a vonat, mi, gyerekek, leszálltunk, és mentünk élelmet és vizet szerezni. Egy alkalommal organizáltunk egy vödröt, és mentünk vízért. Egyszer csak elindult a vonat. Sírtunk, kétségbeestünk. Akkor is jött egy rendes ember. Azt mondta, hogy mennek még vonatok, majd feltültet a következőre, és majd valahol találkozunk a csoportunkkal. És találkoztunk! Már nem emlékszem, egy vagy két nap múlva. De annyi talán életemben nem sírtam, mint akkor.

Újra otthon (?)

Egyszer csak hazáértünk Szarvasra. Az állomáson várt három-négy ember, akik családtagjairól szerettek volna hírt hallani. Mi csak azt tudtuk, hogy mi megmaradtunk, az auschwitziak pedig elpusztultak.

Hazamentünk a lakásunkba. A Beliczey út 162-ben laktunk. (*A mai Szabadság út. A szerk.*) Ma nincs a helyén semmi. Lebontották, és beljebb emeletes házakat építettek. Mellettünk volt a sarki kocsma, azon túl egy árok és egy kis gát, mögötte a marhavásártér. A házunkon nem voltak ajtók, ablakok, még a kereteket is kiszedték, felszedték a padlót, mert elrejtett kincseket kerestek a zsidó házakban.

És akkor megint találkoztunk *EMBEREKKEL*. Gerhát néni és Kondacs néni testvérek voltak. Velünk szemben volt egy trafik, utána *Erneszték* laktak. A mellettük lévő kis utcában lakott a két testvér. (*Ma Sallai utca. A szerk.*) Nagyon rendes, tót asszonyok voltak. Azt mondták anyámnak: Itt a pénz, kezdjen vele valamit. Úgy emlékszem, édesanyám ismét tollal kezdett kereskedni. Ekkor kezdett működni a JOINT (*Gyermekekkel foglalkozó zsidó szervezet. A szerk.*), és gyermekotthonokat alapítottak a világ minden táján, Magyarországon is, például Deszken

Összeszedték az árván maradt gyerekeket, akiknek rokonaik sem maradtak. Szarvason is alapítottak egy otthonot. Odajártunk enni, ott tartottuk a péntek estéket. mindenki sírt, ezek voltak a péntek esték. Nem jöttek haza a férfiak, az öregek. Mindnyájan apa nélkül voltunk, odavesztek a nagyszülök is, sokan a testvéreiket, rokonaikat is elvesztették. A péntek este úgy kezdődött, hogy sírtunk. Kimentünk a kertbe, mindenki megállt egy fa mellett, és ott sírtunk addig, amíg jött a vacsora. Utána hazamentünk.

– *Hogyan tért vissza a szokásos mederbe az életük?*

– Az iskolában letettem a különbözeti vizsgát, hogy ne maradjak le a társaimtól. A cionizmus lelkesített bennünket. (*A zsidó állam létrehozását célzó mozgalom. A szerk.*) A zsidó sors egyesített bennünket. Éreztük, hogy nem ez a mi helyünk. Hogy nekünk kell egy ország, ott laknak már zsidók, akik megmenekültek, mert okosabbak voltak, mint mi,' és időben elmentek az országból. Egy szép napon a gyermekotthonban azt mondta, hogy lehet kapni útlevelet, és lehet menni Palesztinába. Akkor voltam talán ötödikes.

– *Édesanyával ment?*

– Nem. Gyermekkivándorlás volt. Akkor három csoportnak adtak útlevelet. Én a harmadik csoporttal utaztam ki Franciaországba. 13 és fél éves voltam, amikor elmentem Szarvasról.

– *Mikor volt ez?*

– 1948 novemberében érkeztünk Franciaországba. Egy Loire-menti gyönyörű kastélyba vittek bennünket. Itt rendeztek be gyermekotthon. Csodás környezet volt, ilyet még álmomban sem láttam. Ide gyűjtötték össze negyven országból azokat a gyerekeket, akik Izraelben akartak letelepedni. Vártuk, amíg lesz hely. Kilenc-tíz hónapig voltunk ott a húgommal együtt.

– *Édesanyuk elengedte a gyerekeit egyedül?*

– Édesanyám férjhez ment egy izraeli állampolgárhoz, tehát biztos volt, hogy kiengedik, és egyesül a család. De a többiek szülők nélkül is kimentek. Utána kiszöktek a szülők. Legkésőbb '56-ban. Nem volt miért itt maradni.

Új hazában

– '49-ben érkeztünk meg Izraelbe. Nekem nem találtak helyet az iskolában, ezért az ott élő rokonaim beajánlottak szakmát tanulni. Jaffán laktunk, a legtöbb bevándorlót ide telepítették le, mert itt voltak lakások. Tanultam, dolgoztam. A foglalkozásunkat csak akkor mondjam meg, ha kikapcsolja a magnót. (*Megtörtént. A szerk.*) Itt ismertem meg a férjemet. 1954-ben házasodtunk össze. Férjem Makóról származik, és túlélte Auschwitzot. Szülei és hét testvére ott pusztult el. Azt mondta, hogy a mi sorsunk üdüles volt az Auschwitzba kerültek sorsához képest. Három gyermekünk született. A nagyfunk közgazdász, a második hűtőgépszerelő, raktárosként dolgozik egy nagy cégnél, a lányunk könyvelő.

– *Hogyan sikerült beilleszkedni?*

– Tökéletesen. A nyelvet megtanultuk, ma már hibátlanul beszéljük. A betűket már itthon megtanultuk a zsidó iskolában, de nem értem, mit olvasok. Amikor kijöttünk, minden nap negyed órát olvastam. Biztos nagyon nevetségesen, de megtanultam a nyelvet. Sok magyar barátunk van, de másokkal is barátkozunk. A férjemnek például lengyel barátai vannak

Auschwitzból. Teljesen beilleszkedtünk. minden, ami ott történik, az a mienk! A férjem sok éven át katona volt, a fiaim is. A sajátunkat védjük.

– *Hol helyezkednek el a társadalmi hierarchiában?*

– Az alsó középosztályban. Lakásunk van, autónk van, de egész életünkben szerényen éltünk. Most egy kicsit könnyebb, hogy kiegészítést kapunk. De még ma is dolgozunk a nyugdíj mellett, a férjem is, én is.

– *Igyekeztek hamarosan izraelivé válni, vagy őrizték a magyarságukat?*

– Igyekeztünk beolvadni. De azért beszélünk magyarul. Levezettem és levelezek volt barátnőimmel. Meleg emberi kapcsolatban maradtunk, és most már rendszeresen visszajárunk.

– *A múltjukkal, a volt hazájukkal milyen a kapcsolatuk? Haragszanak azért, amit tettek Önökkel? Vagy éppen nosztalgiaval gondolnak gyermekkorukra?*

– Ezt két részre kell osztani. Nem hiszem, hogy amit érzünk, harag. Ami történt velünk, olyan tragédia, olyan megbántódás, hogy amit érzünk, azt nem lehet a *harag* szóval kifejezni. Elégették a testvéreinket, szüleinket, rokonainkat! Ezt nem lehet haraggal viszonozni. Én nem haragot érzek.

Szívesen emlékszem régi barátaimra. Nagyon szeretem őket. Az ország szép. Nagyon meg voltam hatva, amikor először jöttem 1990-ben. Korábban nem volt meg az anyagi lehetőségünk, sem lelki beállítottságunk a látogatásra. Nekünk lelkileg fel kellett építeni magunkat. Nem is volt téma a látogatás. Kaptunk valamennyi kárpótlást a szenvédésekért, ebből megtehetjük, hogy visszalátogatunk. Most járunk itt negyedszer, már a családunk is járt itt.

– *A gyerekeket érdekli az, hogy a szílei hol éltek?*

– Sokat beszélünk erről a gyerekkel. Vannak sokan, akik erről soha nem hajlandók beszélni. Olyan dolgokon mentek keresztül, hogy az emberi agy ezt fel sem tudja fogni. Mi nem ilyenek vagyunk. Két éve elhoztuk a gyerekeket, unokákat Magyarországra, és most megint várjuk őket.

– *De számukra már semmit nem jelent, hogy „magyar”.*

– Nem mondhatom. Amíg anyám élt, a legnagyobb gyerek magyarul beszélt vele. Most is érti a nyelvet. Ahogy átléptük a határt, elkezdett beszélni magyarul. Megkérdezte az utcán az emberektől, merre kell menni, és beszélt az emberekkel. Olvasta a térképet. A másik kettő már kevésbé ért, hiszen nagyon kicsik voltak, amikor édesanyám meghalt. Barátok közt mi magyarul beszélünk. Láthatja, hallhatja.

Epilógos

A beszélgetés után találkoztam az interjúalany egyik barátnőjével. Ő mondta el a következő történetet.

– Amikor meglátogatott bennünket, kivittük őt a II. világháborús emlékműhöz. Érdeklődve nézezte oszlopokba vert szegeket, betűzgette a neveket.

– Ez a nagybátyám! Ez az unokatestvérem! Ez az ismerősöm!
Ez a rokonom! – kiáltott egy–egy ismerős név olvastán. – Szép dolog, hogy a város róluk is meglemezik, akik nem a harctéren pusztultak el.

Egyeszer csak felsikoltott:

– Ez az apám!

Ráborult az oszlopra, átölelte, és hosszú-hosszú ideig hangosan zokogott.

Szarvas, 2001. június

*

Az interjú a Szarvas és Vidéke 2001/25–29. számában jelent meg folytatásokban.

Utóirat

Az interjú szövegét – egybe szerkesztése után – megküldtem az egykor interjúalany izraeli címére, kérve hozzájárulást a közléshez, és kérve azt is, hogy vállalja a nyilvánosság előtt is a nevét.

Válaszlevelében két, a Szolnoki Levéltárban található irat fénymásolata is elküldte. Az egyik a szolnoki főjegyző 1944. május 17-i rendelkezését tartalmazza, címzettje a Szolnoki Zsidó Tanács. A főjegyző egy vármegyei rendeletre hivatkozva elrendeli, hogy a zsidók gettóba hurcolásának felmerült költségeit a Zsidó Tanács a zsidó vagyonokból fedezze.

A másik irat Ollé György közrendőr jelentése arról, hogy hét személytől (név szerint megnevezve) olyan élelmiszereket kobozott el, amit a gettóba zárt zsidóknak akartak átadni. Kelte 1944. május 27. A nevek mellett – Kemény László nevének kivételével – az áll: „zsidó”.

A levélíró megjegyzése: „*Mindkét irat tükrözi az akkor törvényeket és azok végrehajtót. Kemény László segíteni akart az éhező üldözötteknek. Áldott ember, akinek tisztelet és hála jár.*”

Az interjúalany, Halpert Sara született Schlesinger Magdolna, egykor szarvasi lakos válaszlevelének szövege a következő:

A Szarvasi Krónika felelős szerkesztőjének

Amikor nagyra becsült Barátnőm dr. Molnár telefonált, és elmesélte Önnel való beszélgetésének tartalmát, majd felolvasta az interjú egyik kérdését – kirobbant belőlem, amit tudatosan tudat alá sőpörtem. Ömlött a sok mondanivaló. Letültem tehát azonnal, és kipakoltam írásban egy részét annak, ami életem minden szakaszán fájdítja lelkem, lehetetlenné teszi álmaimat.

Hogy haragszom-e azokra, akik népemet letiporták, kiűzték, megbecstelenítették, végül megyilkolták?!

Nem haragszom rájuk – megvetem és gyűlölöm őket! A természet leg-alacsonyabb nívója férgei között utolsó rendű élőlények tartom őket! Akik állatok brutalitással, vérszemjasan irtották a más vallásúakat. Miért? Állatok ölik egymást, utána éhségükben csontvázig rágják áldozatuk maradékát. De hogy emberi agy intelligensen kigondolja, mi a legszórakoztatóbb módja halálra kínözni ártatlan gyereket, öreget, asszonyt, ember szülte teremtményt, ok nélkül? Kinek ártottunk? Kinek nem türtük engedelmesen rajtunk való taposását? Nem kitört háború ölt bennünk, hanem emberbőrrel álcázott sátán vérszemjaja?

Most olvastam egy magyarul, itt írt és megjelent könyvet Rachel Blobstein-Básántól. Egy lány életéről szól, körülötte családja, faluja és a korszak leírása a téma. A könyv végefélé már 1944-nél tartunk. A kereszteny papírokkel élő zsidó nő a Duna felé sétál, ahol egy csoport hátrakötött kezű ember sorban áll. A nő elrejtőzött egy kapualjba, ahonnan látta, hogy köti össze a félelemtől reszkető, őrült környékezete emberek lábat is, és egymásután föbe lövik őket a Dunába. Aztán megint előléptetnek egy pár embert – a víz szélére állítják őket, fejükbe lönek, és íme: a Duna „kék” vize pirossá válik...

Rokonom Felesége átélte e tragikus élményt 6 éves korában, amikor a golyó – a mai napig láthatóan – a szeme mellett ment el, ő beesett a vízbe és csodával határos módon megmenekült.

Hogy haragszom-e a végrehajtókra? Kérem, figyeljen fel a kérdés megrázó szarkasztikusságára.

Emberek a világ teremtése óta ölik egymást. De szisztematikusan, minden előzetes ok vagy kihívás nélkül, csak „úgy”, mert zsidó az áldozat? Fajtámon ellen, örököt gyűlölettől fűtve?! Egy példa: minden ellenkezési lehetőséget kizárra, az anya karjai közül kirántották csecsemőjét, és fejét a járdához csapva szétloccsantották agyát.

Még egy példa: a szarvasi bába (tudom a nevét), aki koszos kezével egyik jómódú zsidó asszonyból, a másik hüvelyébe tolta ujjait, esetleges ott elrejtett értéktárgyat keresve a zsidónő méhében!! Ő nem ölt, de mivé sülyedt, ha képes volt ilyen tettre?! Mégis megcsinálta! Szarvasi vallásos,

szemérmes asszonyainak, némely esetben gyermeküknek és a csendőröknek jelenlétében! Anyának, nagyanyának, – a nagynénémnek. Kötéleztek? Idezem Eichmann, a magyar zsidóság kiűzésének majd elpusztításának tervező és keresztyülvívő hóhérját, miután elfogták, és itt, Izraelben törvény elő állították: Kötélességét teljesítette, mert parancs az parancs – mondta. Tényleg? Nem a legföbb erkölcsi kötelessége mindenkinél – mint „ember” – ilyen parancsot megszegni? Volt olyan is, aki titokban ellenkezett, segített, de sajnos csak nagyon kevesen. Legtöbben a nácik és nyilasok kezére játszottak elárulva régi barátaikat, szomszédaikat, társaikat: az őket soha nem bántó, magát hű magyarnak tartó és neverő zsidót.

Amikor beszélgettünk, én – az addig ismeretlen, idegen Szerkesztő előtt, a lerögzített interjú alatt – visszatartottam magam annak részletezésétől, amit most leírtam. De ez volt belső igazam, és ma is ez a véleményem. Írás közben eszembe jut egy énekkoszorú, aminek közepe így szólt:

„Éljen Szálasi meg a Hitler,
Üssük a zsidót a bikacsökkel.”

Ismérő? Hány mai fiatal tud ez ének létezéséről? Az én kifelé mutatott szentimentális élményeim mögött, jó mélyre nyomott érzések élnek és kapáloznak. Sokakat közülünk az élet elfogadható továbbélésre alkalmatlanná tettek az akkor átélt „élmények”.

Kérem, használja fel ezt az anyagot az írandó cikk keretén belül. Fontosnak tartom, hogy megjelenjen, mert nagyon sokan érzünk így. A mai magyar korosztálynak fogalma sincs szülei és nagyszülei ifjúkori tetteiről. Meg vagyok győződve, hogy egyikük sem dicsekedett gyermekére előtt hasonló történetekkel és azok keretén belül saját feladatával.

Szarvasi származású gyerekkorai barátom, dr. Kelemen (Klein) Andor pszichológus foglalkozott a holocaust második, sőt harmadik generációjának lelki problémáival. Tanulmányozta és bebizonyította, hogy nemcsak mi, akik személyesen átéltük azt a poklot, hanem gyermekünk, néha unokáink közül is vannak, akik lelki problémák formájában örökölték a velünk történtek következményeit.

Elnézetét kérem, hogy elvezettem gondolataim és érzéseim mélyébe, ritkán kiboruló emlékeim tömegébe.

Bné-Brak, 2008. II. 26.

Sok sikert kívánok további tevékenységéhez:

Halpert Sara
Halpert Sara
szül. Schlesinger Magdolna

Hartay Csaba versei

Távoli élmény

*A toronyház kísleng
A legfelső emeleti
Lakás erkélyéről
Távoli folyók
Fénylő páncélsját látni*

Vihar sarok

*Düledező kísértettanyák körül
Burjánzó fülledt gaztenger*

*Bekötőutak kátyúiban szikadt
Legújabbkori traktornyom leletek*

*Oszló porfessző és füst
Délibába málló kombájnok után*

*Összeér az égbolt és a határ
Álmink sem visznek tovább*

A természet erotikája

*A kerteknek sikérül
A gyümölcök elélveznek
S én is ott vagyok
Darázs képében
Egy császárkörte
Édes nedvébe ragadva*

*Erjedő illatok súgják
Gyümölcsfáktól
A bükkös erdőig
Körberepülhető a táj*

Moraj

*Túl hangosan suttognak a versek
Mégsem ébresztenek föl*

Múltunkat idézve

Dr. Tímár Jánosné

A nagykönyvtár kincsei

3. rész

Sorozatunk a Vajda Péter Gimnázium országos hírű, zárt anyagú könyvtárának anyagát mutatja be. A 21. számban a bibliográfiákat és enciklopédiákat, valamint a folyóiratokat mutatta be a szerző.

IV. Teológia

1. Általános gyűjteményes, vegyes művek

Főleg németül, latinul és magyarul megjelent műveket tartalmaz ez a rész. Sok az egyházi, főleg evangélius folyóirat a 20. század elejéről. Sajnos, már hiányzik, de igen fontos mű volt Heine műve: A német vallástudomány és bölcsészet története. Ugyanúgy elveszett, és már csak a katalógusokból tudjuk, hogy Ravasz László Gondolatok c. könyve is a könyvtár birtokában volt.

Egy érdekes helyi vonatkozású mű: A szarvasi ev. egyházi hivatalnokok takarékmagtárának alapszabályai.

2. Szentírás; szövegkiadások

Ebben a szekcióban bibliakiadások vannak, héberül, szlovákul, magyarul. Luther bibliafordítása több példányban, a már korábban említett Sylvester félénk Új Testamentum is itt található.

Ballagi (Bloch) Móricz: Mózes öt könyve (Tóra) 1841-42-ből héberül és magyarul.

3. Szentírási tudományok (exegesis, nyelvészeti, archeológia)

Szarvason is tanított Ballagi (Bloch) Mór, az ismert és elismert nyelvész és teológus. Könyvtárunkban örizzük bibliai tanulmányait, héber elemi tankönyvét. Ugyancsak héber nyelvtan Hornyánszky A. műve 1908-ból. Koren Pál négy művet szentel Jézusnak, csodáit, szenvédéseit vizsgálja.

Itt található egy titokzatos könyv: Lankisius: Neue Bibel-Concordanz (1677). Mivel a borító hiányzik, igen nehéz volt megfejteni, mit is tartalmaz. Valószínűleg a Bibliában előforduló helynevek mutatója a mű. Restaurálása nemcsak sokba

került, de – ha napi 8 órás munkaidőt számítunk – a restaurátornak egy hónapra volt szüksége a helyreállításához.

Masznyik Endre feldolgozta Jézus életét, valamint Pál apostol életét. 1909-ben jelent meg Mayer Endre Jézus Krisztus és a szocializmus c. könyve. A héber nyelvtan Pukánszky Béla műve.

4. Egyháztörténet

a) Magyar egyháztörténet

Több egyházközöség, illetve egyházmegye közgyűlésének jegyzőkönyve található ebben a részlegben.

Egyháztörténeti kéziratok, emlékbeszédek mellett egy érdekes kiadvány: Emlék irat [a] szarvasi ev. Egyház sérelmeinek orvoslása tárgyában. Arad, 1873. Nem lehet minden tanulság nélkül való Horváth Mihály: A keresztenység első százada Magyarországon. 1873.

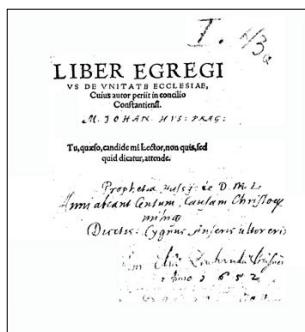
Kovács Sándor 1910-ben megjelent műve: Két vértanú a XVII. századból. [Petrőczy Kata Szidónia és Révay Kata Szidónia] Payr Sándor hat könyve található meg a könyvtárban, egyik legérdekesebb Erdősi Sylvester Jánosról írott műve. Sajnos elveszett Révész Imre A magyar protestantizmus története, ami alapműnek számított.

Zsilinszky Mihály szarvasi tanár és történész tizenhárom műve található a könyvtárban, köztük Áchim Ádám élete, A magyarkori protestáns egyház története.

b) Egyetemes és külföldi egyháztörténet

Magyarul, németül és latinul írott művek tartoznak ide. Több Luther-életrajz található itt; a vértanúkról, az iszlámról, a reformáció Angliában, a protestáns hit védelme Amerikában – hogy csak néhány témát ragadjunk ki a művek sokaságából. Melanchton, Kálvin élete is többféle feldolgozásban megtalálható itt.

5. Rendszeres teológia

Kevéssé ismert Bessenyei Györgynek, Mária Terézia testőrének, a „bihari remetének” e műve: A szent apostol Tamás mint ellene állhatatlan bizonyósága a Jesus Kristus istenségenek... Posonyban, 1773. Faludi Ferenc Szent ember c. műve Posonyban, 1773-ból, Husz János műve, a Liber egregi de unitate ecclesiae ... 1520-ból való. A szerző (Johan Hus) nevét kézzel írta be a könyv valamelyik tulajdonosa.

Kálvin János: A kereszteny vallás alapvonalaí 1903-ban jelent meg. Melanchton Fülöp hat teoló-

giai tárgyú művét találhatjuk meg a könyvtár állományában.

Rousseau: Hitvallása egy papnak – Gerő Ákos fordításában – azért érdekes, mert Szarvason jelent meg 1848-ban.

Simonides Ján: A keresztenyi hitnek és erkölcsi tudománynak rövid summája Pesthen 1793. legalább annyira érdekes, mint Spitz Gyula: A Talmud ethikai tartalma című műve. Ugyancsak etikai, erkölcsstudományi jellegű művek már 1850-es években is megjelentek; Vezerle Gáspár: Népszerű erkölcstan katholikus családok számára Pesten 1851; Zsarnay L.: Keresztenyi erkölcs-tudomány. Sáros-patak, 1854; Zsoldos Ignác: Népszerű erkölcsstudomány, Budán, 1840.

6. Gyakorlati teológia

a) *Általános Lelkipásztorkodás. Katekézis. Oktatás. Egyházalkotmány és egyházi törvénykezés*

Lelkipásztorkodás-tan, az ifjúság lelki gondozása, a hitoktatás kérdései fordulnak elő leggyakrabban. Egy szarvasi kiadvány; Révész Imre: A protestans egyházal-kotmány alapelvei, 1856-os kiadás.

b) *Homiletika. Egyházi beszédek.*

Meg kell említeni Bencze István – Szabó János mvét: Ima és beszéd gr. Teleki László felett a gyomai ref. Templomban 1861-ben. Gyula, 1861.

Ismét néhány szarvasi kiadvány; Friedmann Hillel: A numerus clausus árnyékában. Szarvason, 1926. Gyászbeszédek... Haviár Dániel szarvasi ev. lelkész elhunytá alkalmából. [tartották: Szeberényi Gusztáv, Győri Vilmos és Haan János, 1867-ben] Pest, 1868. Horváth Sámuel: Halotti beszéd Haan János békéscsabai ev. lelkipásztor temetése alkalmából. Szarvason, 1855. Tessedik bejegyzését örzi Jo. Gotth. Lorenz műve: Ueber die Nothwendigkeit die Sommerschulen zu besuchen. Berlin, 1787.

Szarvason jelent meg 1854-ben Szeberényi Andornak a makai gyülekezet anyaszentegyházzá kinyilatkoztatásakor, s beiktatásakor mondott egyházi beszédei.

c) *Énekes- és imádságoskönyvek*

1769-ben jelent meg Beniczky Péter Magyar rythmusok... c. műve Kassán. Ke-resztenyi énekeskönyv már 1846-ban is megjelent Györött.

Szarvason jelent meg [Luther Már.] Neue – vermehrtes ... marburger Geangbuch ... c. munkája 1853-ban. Szlovák imádságos könyv már 1787-ben, német pedig 1748-ban jelent meg. Rosenthal Móricz: Iszrael könyörgései c. műve héberül és magyarul adták ki 1841-ben. Azért érdekes, mert Bloch (Ballagi) Móricz javította. Már a címe is érdekes a következő műnek: Új zengedező mennyei kar, azaz: régi és újonnan szereztetett, Gráduál ... Frankofurtumban, 1768.

Ráth Mátyás Keresztyén fejér népnek való imádságos könyve 1788-ban Györben jelent meg.

d) Vallásos elbeszélések, költemények. Népszerű vallásos iratok

Főleg a 20. század elejéről való, a laikusok számára kevéssé ismert egyházi szerzők vallásos művei vannak itt. Egyet mégis megemlíttünk; Edward Wood: Gazda-ember koenyvecskéje, mellyben arra taníttatik, hogy ... mimodon visellye magát, hogy munkája Istennek előtte kedves ... lehessen. Ford. Weszprémi István. Szebenben, 1768.

Következik: V. Jog- és államtudomány

Kutas Ferenc felvétele

Többévszázados, restaurált könyvek

Sylvester János Új Testamentum 1541 (fent), Husz János (Johan Hus): Liber egregi... 1520 (alatta), Martin Luther: Opera omnia 1549 (jobbra), Ráth Mátyás: Imádságos könyv 1788 (lent)

Dr. Sebestyén Istvánné

Keresztnévadási szokások Szarvason

2. rész: 1836–1975

1836

A lakosság számának növekedését jelzi a 804 újszülött. (50,62 % fiú és 49,38 % lány) Ez évben érik el a tömegnevek legtömegesebb előfordulásukat 85,75 %-os férfi és 90,17 %-os női csúcсадattal. Különösen nagy a Jánosok és Máriák aránya, mintegy 24%.

A kedvelt férfinevek nem változtak. A ritka férfinevek 1,47 %-ban, a női nevek 2,26 %-ban fordultak elő. Szembetűnő azonban a 9-féle női név, közöttük Ágnes, Emília, Karolina és a feltünöbb Paulina, Ottilia, Clementina, Tullia, Gabriella.

1856

Szarvas lakosságának további gyarapodását a 942 élve született gyermek bejegyzése mutatja. A férfinevek 82 %-os, a nőiek 86,97 %-os abszolút többségben dokumentálják az 5–5 uralkodó nevet. Ugyanakkor bővül a kedvelt nevek választéka is, a férfiak körében nagyobb, a nők között kisebb mértékben.

A ritka nevek keresésében szívesen nyúlhattak vissza a Bibliához, ugyanis Dániel, Jónás és Tamás nevekkel találkozunk. A női nevek közt anyja után bejeleztek egy Amáliát, három mesterember lányát pedig Hermina, Ida és Valéria névvel anyakönyveztek.

A latinos alakváltozatok eltűntek,becéző alak is csak egyszer bukkant fel „Trézsi” alakban. Több a kettős-hármas névadás. Az előbbi 3–4, az utóbbi 1–2 esetben fordult elő, pl. Novák Károly tanító Gisela Karolina Olga névre, egy fináncibiztos Mathilda Juditha Antónia névre jegyeztette be lányát. Vajon eme két névadásban a keresettség, esetleg az előkelősködés szándéka rejzőzködhetett? Igen valószínű, de nem bizonyítható.

1876

Ez évben 923 élve született gyermeket anyakönyveztek, s a tömeges nevek aránya 85,97 % és 89,55 % volt. A kedvelt nevek alig változnak az előző évekhez képest, előfordulásuk aránya is hasonló.

Ugyanakkor szembetűnő a ritka nevek hírtelen gazdag variációja: 15-féle férfi- és 11-féle női nevet választottak ez évben a szülők gyermekéiknek. A választékban a bibliai Dánieltől és Mátétől kezdve a németes Ferdinádig, vagy az

Esztertől a Vilmáig, Lenkéig, Alexandrináig sokféle név szerepelt. Kettős kesztnévadás 4–5 esetben, hármas 1–1 esetben fordult elő.

Az eddig vizsgált évek adatait az ótemplomi evangélikus egyház születési anyakönyvből merítettem. Tudván, hogy az újra telepítéskor főleg evangéliuskövetek, a római katolikus egyház adatait nem dolgoztam bele tanulmányomba.

Az állami anyakönyvezés 1895. október 25-én kezdődött, első teljes év tehát 1896, a millennium éve.

A születések száma az előző időszakokkal arányos, 1001 élve született gyermeket írtak be, majdnem egyenlő számban fiúkat és lányokat. A férfiak 80,75 %-os, a nők 85,97 %-os hagyományos, tömeges neve a mélyen gyökerező névadási szokást mutatja. A hagyományos nevek mögött felsorakozó István, József, Márton, Mátyás és Sámuel nevekkel együtt 92,93 %-ra növelik e nevek uralmát.

Az ösmagyar nevek iránti érdeklődésre igen halvány jelként mutat az a tény, hogy 2 Árpádot anyakönyveztek, római katolikus vallású szülöktől, e két család szlovák volta (Bárány és Kerekes nevűek) nem túl valószínű. Egyik esetben csak a hármás utónév második eleme volt Árpád. A régi dicsőség „párdulos Árpád”-os hangulatát kár volna ebben a szerény adatokskában keresni.

Az izraelita családok körében több ritka, részben biblikus név található, pl.: Emánuel, Rebeka.

A becéző nevek szörványos előfordulása az állami anyakönyvben is megfigyelhető. 1896-ban Braxatórisz Mari és Feder Zsuzsi bejegyzéseket olvashatunk.

Kettős névadás a tömeges nevek közt egyáltalán nem, a kedveltek között is csak egyszer fordult elő.

Gyakrabban élték a ritka nevet kereső szülők a kettős névvel (8 fiúnál és 6 láynál), sőt két esetben fiú gyermekek 3 utónevet is kaptak (József Gábor Sándor, vagy Dezső Árpád József).

1916

1916 a világháború nehéz éve volt. A születések száma 35 %-kal csökkent a millenniumi évhez képest. Feltűnő azonban a nembeli eltolódás. Az eddig vizsgált években kis eltéréssel azonos volt a fiúk és lányok száma. Ebben az eszten-dőben 14 %-kal több fiú született. Akaratlanul is felötlük a babonás hiedelem: kell fiúgyerek, pótolni az elesetteket. Sajnos szomorú igazsággá komorlott ez a népi szólás-mondás: az 1916-os fiúk közül sokan a második világháború áldozatai, rokkantjai lettek.

A hagyományos nevek abszolutizmusa érvényben van, csak kisebb változások jelentkeznek. A férfinevek esetében 80-ról 75 %-ra csökken az arány, és az 1–2 százalékos ingadozáson túl a János név preferenciája 7 %-kal esik. A női nevek uralma 77 %-kal, a csoporton belül a Zsuzsánnáké 5 %-kal csökken. A ritkább, választékosabb névadás ugrásszerűen emelkedett: 4,12 %-ról 10,89 %-ra

nőtt a ritka férfi- és 5,49 %-ról 14 %-ra a ritka női nevek száma. S ebben a megnövekedett választékban csupán 5-5 esetben mutatható ki a szülöktől való öröklés a keresett utónév adásában.

A kettős és hármás névadás szokása az eltelt 20 év folyamán nem terjedt. Kettős keresztnévet csak 3 fiú, 3 lány, hármás nevet 2 fiú és 1 lány kapott.

Ritka nevek az év bejegyzéseiből: Frida, Karolin, Paula, vagy Adolf, Lipót, Zsombor. (Egy m. kir. honvédőrnagy fia kapta a Zsombor Ignácz Károly nevet.)

1936

Az 1936. évben születtek száma – bár az 1916-osnál 159-cel több –, szinte csak felét érte el az 1896-os ezres számadatnak. A fiú- és lánygyermek száma ropsztant arányos, 50,88, illetve 49,12 %-os.

Az uralkodó nevek változatlanul „hatalmon” vannak, 76 %-ban a férfi- és 78,8 %-ban a női nevek esetében. A megoszlásban nem volt nagyobb hullámvás, bár a Györgyök száma kissé csökkent, de a Páloké növekedett.

Hasonlóan van ez a női neveknél is. Minimálisan, (1-2 %-kal) csökkent az Annák, Erzsébetek és Máriák száma, erőteljesen gyarapodott a Juditoké (5,2 %).

A kedvelt férfinevek bővültek: az eddig előforduló István és József nevek mellett megjelentek a Ferenc, Károly, László, Lajos, Sándor, Tibor nevek. Viszszaszorult a Márton, Mátyás és Sámuel név.

A gyakori női nevek alig bővültek: a megszokott Ilona, Julianna, Katalin nevek mellett hét Margitot anyakönyveztek. A millennium évében még elégé népszerű Etelka és Teréz név ekkorra eltűnt. A ritka nevek választéka kis mértékben csökkent.

Volt-e valami tendencia, ami hatással lett volna a névadásra? A választékoságra törekvők például az idegen hangzású Bernát, Olivér, Richárd és Donát nevet adtak gyermeküknek (1-1 esetben).

A női nevek közül kitűnt az Aranka, Emerencia, Erika, Hedvig, Lujza, Olga, Vilma, Viktória név (1-1 esetben). Németes hatás lett volna az Erika, Hedvig név megjelenése? Nem biztos. Azonban terjedt a kettős keresztnévadás: 25 fiú és 47 lány nyert kettős nevet, három utónevet kapott 2 fiú és 5 lány, valamint négyet egy lány: Éva Judit Terézia Ágnes névre hallgatott egy ügyvéd lánya.

1956

Ebben az évben már érvényben vannak bizonyos születésszabályozó rendelkezések. A születések száma 360, megközelítően annyi, mint 1916-ban, a világ-háború idején.

A fiú- és lánygyermek aránya 47,7; ill. 52,3 %. Tovább csökken (a fiúknál kevésbé, a lányoknál feltűnőbben) a tömegnevek aránya. Csoporton belül a Györgyöké 5 %-kal, a Mihályoké 2,5 %-kal, a Páloké pedig 14 %-kal lett kevesebb.

A gyakori férfi utónevek a választék számának növekedésében térnek el az eddig vizsgáltaktól: a szülök 20 %-a választ hagyományostól eltérő nevet gyermekeinek. A ritka férfinevek száma csak 12 (6,97 %), de találkozunk Attila, Csaba, Endre, Zoltán névvel a régi magyar személynevek felidézéseként.

Hasonló változás mutatkozik a nőnevek használatában. A Juditok száma 10 %-kal, a Máriáké és Zsuzsánnáké 8 %-kal fogyatkozik meg. Divatossá válik az Ágnes, Edit, Éva, s erőteljesebben, mint valaha, tartja magát a Katalin név (7,98 %). A lányos szülök 24,4 %-a szakít a névhagyománnyal. A ritka női nevek 29 félék. Anyakönyveznek Bertát, Flórát, Gabriellát, Ibolyát, Ottiliát, Stefániát, Szilviát, Tündét és Valériát egy-egy, Borbálát két esetben.

Érdekkességeként tűnik fel az az adat, hogy a nem hagyományos és ritka név kétszer annyi a nők, mint a férfiak körében (34 és 17). Kialakult tehát az új szokás az utónévadásban: a női nevek választéka erőteljesen növekedik, a férfiaké csak szerényen.

A választékosságra törekvés másik megnyilvánulása a kettős névadásból mérhető le: 51 fiú (29,65 %) és 81 lány (43 %) nyert kettős nevet. A magyarázat egyszerű: a régen tömeges nevek második helyre szorultak vissza, de még nem tüntek el a névadási szokásból. (Pl. Erika Erzsébet, Aranka Zsuzsanna, Berta Mária, Gizella Mária – László György, László Pál, Zoltán György adatokat olvashatunk az anyakönyvben.)

Hármas névadásra 1956-ban már nem kerülhetett sor, ugyanis az 1953. január 14-ével hatályba lépő rendelkezés szerint maximum két utónév adható.

1966

Az 1966. év adatait az eddig 20 évenként vizsgált időpontuktól eltérően az utónévválasztás polarizálódása miatt iktattam be vizsgálódásom sorába.

A 183-as születési szám jelzi, hogy demográfiai hullámvölgyhöz közeledünk. Bár a születési számok aligha tükrözik a valóságot, mert a megye és a környék körházaiban (Békéscsaba, Gyula, Orosháza, Mezőtúr, Szentes) történő születéseket ott, és nem városunkban jegyzik be. A csökkenést ennek ellenére észre kell venni. A nemek szerinti megoszlásban nincs aránytalanság, 94 fiú és 89 lány született.

A hagyományos nevek választása nagymértékben csökkent: csak egy Andrást, 10 Györgyöt, 6 Jánost, 8 Mihályt és 12 Pált anyakönyveztek, szám szerint csak a nevek 39,4 %-át. Ritkábban fordult elő a kedvelt István és József név. Helyettük divatossá lett az Attila (10 %), a László (18 %), valamint a Tibor (5 %) és a Zoltán (4 %), az összes férfinev 33,7 %-a. A számadatok nyomán kijelenthetjük, hogy a tömeges, kedvelt és ritka nevek egyensúlyba kerültek. Ritka nevet 26 fiú (27,65 %) kapott, keresettségük révén közülük is kitűnik a Flórián, Gusztáv, Ottó és Zsolt név (egy-egy esetben).

Feltűnően hasonló számadatokat találunk a női nevek körében: 31 lány (34,8 %) kapott hagyományos-, 38 % kedvelt és 26,96 % ritka nevet. Részletesebben: az Annák 6,7 %-ban, az Erzsébetek 3,3 %-ban, a Juditok 7,8 %-ban, a Máriak 11,8 %-ban és a Zsuzsannák 5,6 %-ban kapták a régi idők szokásait őrző neveket. A kedvelt nevek közül dacolt az idővel a Katalin név (5,6 %), és megtartotta eddigi helyét az Éva (10 %). 16 féle ritka néven 24 lány osztozott. Bejegyeztek Csillát, Eleonórát, Gertrudot és Henriettét egy-egy esetben. Kettős névadásban a lányoknak közel fele részesült, a fiúknak csak harmada.

Következik: 1976

G. P. P. mihály

Korim János

Örménykút és Kardos földrajzi nevei

5. rész

62. Kisdécse

Lásd: Décsipuszta (2. rész, Szarvasi Krónika 16. sz.)

63. Kissdűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. Neve családnévből ered.

Szlovák nyelven: *Kisovehoni (Kissdűlője)*

64. Kishalom

"... az egykori *Kis-halom* ma *Szilai-halom* néven ismeretes." (21. Neumann: 134. I.) Endrőd és Örménykút határán fekszik. Nevét onnan kapta, hogy Szarvas és környékén lévő halmok között a legkisebb. Három neve is van, az említett *Kis-Szilaihalom* mellett még *Miklósdiákhalom* néven is ismerik. A szarvasiak *Szilaihalomként*, az endrődiek *Miklósdiákhalomként* emlegetik, a *Kishalom* elnevezést a szarvasiak és az endrődiek is ismerik. A *Szilaihalom* elnevezésre nem található magyarázat.

Egy "bennszülött" lakos, Cserven Mátyás szerint azért nevezték el *Miklósdiákhalonak*, mert valamikor régen egy Miklós diák nevezetű egyént temettek el ott, a feszület sokáig fennmaradt. Cserven Mátyás még beszélt olyan öreg emberekkel, akik látták a feszületet. Ezt a hagyományt mások is megerősítették, többek közt Szabó Mihály endrődi lakos, aki földterületének egy része a halom területére esett. Szabó Mihály 1929-ben építkezéshez földet hordott a halomból, s ásás közben csontvázakra bukkant, s mintegy 30 koponyát ásott ki. Valószínű temetkezési hely volt a halom, minthogy az Alföldön található halmok nagy része is az volt. Azt nem sikerült megállapítani, hogy ezek a sírok milyen korból származnak. Lehetséges, hogy az egykori Décse falu temetkezési helye volt, vagy pedig török korabeliek a sírok.

Szlovák nyelven leggyakoribb a *Szilaihalom* elnevezés. Pri *Szilaihalome* (a *Szilaihalomnál*)

65. Kisszénás

Az 1894-es térképen: *Kis-Szénás*. Valaha Szénáshoz (ma: Nagyszénás) tartozhatott, amely az 1560-as összeírás szerint Békés megye legnagyobb faluja volt, 109 portával. (8. Haan: 298. I.) Területének nagy része ma is Nagyszénáshoz (Szénás) tartozik, mint egykori legelőt emlegetik. Vasútállomása van, innen indul el a kondorosi vasútelágazás.

Szlovák nyelven: Boli szme vihanyat na *Kisszénászki* páskó. (Kihajtottunk a kisszénási legelőre.)

66. Kisstanya

Nevét tulajdonosától kapta. Szlovák nyelven: *Kisov szálas (Kisstanyája)*

67. Klenkszélmalom

Az 1894-es térképen szerepel, ma már nyoma sem található.

Szlovák nyelven: *Klenkov vetyernyik (Klenkszélmalma)*

68. Kondorosiholdak

A lakosság létszáma 1910-ben " ... a *kondorosi holdakon* 859 lakos" (21. Neumann: 138. 1.). Kondorossal határos földterületeket nevezik *Kondorosiholdaknak*.

Szlovák nyelven: *Kondoroszskje ujeri (Kondorosiholdak)*

69. Kondorosiholdak iskola

Általános iskola a *Kondorosiholdakon*, volt tanítója után nevezik *Filoiskolának* is.

Szlovák nyelven: *skola na Kondoroszkich ujerách (iskola a Kondorosiholdakon)*

70. Kondorosvölgy

A Körös egykori morotvája. Ma már nem lehet megállapítani, hogy hol húzódott. A köztudatban nem találkozunk vele.

71. Körtésdűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. Nevének eredetéről semmi bizonyosat sem lehet tudni. Szlovák nyelven: *Kortés honi (Körtésdűlő)*

72. Községitanya

Szarvas község volt birtokain lévő tanya, innen kapta nevét. Évekig Sovány bérliő bérlelte, ezért *Soványtanyának* is nevezik. Nevezik még *Várositanyának* is, ez is a tulajdonosra (község, város) utal.

Szlovák nyelven: *Soványov szálas, Községszki szálas, Váraszki szálas (Soványtanya Községitanya, Várositanya)*

73. Krakó

Lásd: Cigányér

74. Kujandűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. Valószínűleg családnévből ered az elnevezés.

Szlovák nyelven: *Kujanove honi (Kujandűlő)*

75. Kunkakocsma

Kocsma volt a Csabai út mellett. A szájhagyomány szerint csárda állt a helyén, ma presszó és ivó.

Szlovák nyelven: *Kunkova krcsma (Kunkakocsmája)*

76. Kurtasor

Nevét rövidségéről, "kurtáságáról" kapta.

Szlovák nyelven is általában a *Kurtasor* alakot használják.

77. Kurvahalom

"Eltünt, széthordott, ma már meg nem lévő halom volt még a Telekhalommal tőszomszédos *Kurva-halom*." (21. Neumann: 135. l.)

Ma már nem ismerik.

78. Kutidűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. Eredete családnév.

Szlovák nyelven: *Kutich honi (Kutidűlője)*.

79. Láposi

Az 1894-es térképen szerepel, Tóniszállástól északkeletra. Lapos földterület megjelölését szolgálta, ma már nem szerepel ez a név.

80. Lestyántanya

Nevét tulajdonosától kapta, ma autóbusz-megállóhely van mellette.

Szlovák nyelven: *Lestyanov szálas (Lestyántanyája)*

81. Maczonkadűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. Eredete családnév.

Szlovák nyelven: *Maconkovje honi (Maczonkadűlője)*

82. Maginyeczdűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel.

Eredete családnév.

Szlovák nyelven: *Magineove honi (Magineczdűlője)*

83. Maginyecziskola

Lásd: Berényi úti iskola

84. Maglovszkiszántója

Az 1889-es térképen (25. Térkép, 1889.) *Maglovske oratje (Maglovszki szántója)*. Nevét tulajdonosától kapta. A mai köztudatban már nem él.

85. Malmosdűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. A Csabai úttól északra az első dűlő, nevét valószínűleg a Csabai út mellett lévő malomtól kapta.

Szlovák nyelven: *Malmosove honi (Malmosdűlője)*

86. Medvegygűlő

Az 1854-es telekkönyvben (24), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. A név eredete családnév.

Szlovák nyelven: *Medvegyove honi (Medvegydűlője)*

87. Miklósdiákhalom

Lásd: Kishalom

88. *Mitrovskymajor*

Az 1894-es térképen szerepel. Major a *Mitrovský* volt tulajdonában lévő földterületen. Mitrovsky Szarvas egyik földbirtokosa volt.

Szlovák nyelven: *Mitrovszkich major* (*Mitrovszkymajorja*)

89. *Nagydécse*

Lásd: Décsipuszta

90. *Nagylapos*

Lásd: Décsipuszta

91. *Nagrét*

Egykor legelő, rét volt, innen ered a neve. Nagy része ma Csabacsúdhöz tartozik. Vasúti megállóhelye van.

Szlovák nyelven is *Nagrét*. Pl.: Tágyeme na *Nagyrétszki* állomás. (Megyünk a *nagréti* állomásra.)

92. *Oskoladűlő*

Az 1854-es telekkönyvben (24), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. Nevét onnan kapta, hogy az egyházi iskoláknak ezen a részen voltak földterületei.

Szlovák nyelven: *Skolszke honi* (*Oskoladűlő*)

93. *Örményzugi iskola*

Általános Iskola Örménykút azon területé, amelyet 1952, a község önállóvá válása előtt is Örménykútnak (*Örményzugnak*, *Irminkútnak*) neveztek.

Szlovák nyelven: *Irminkútska skola* (*Örményzugi iskola*)

94. *Pesti ember boltja*

Stolbáról, a pesti emberről kapta nevét. Nevezik *Stolba* boltjának is.

Szlovák nyelven: *Pestyanov bót* (*Pesti boltja*)

95. *Petyvandűlő*

Az 1854-es telekkönyvben (24), az 1935-ös címtárban (23), és az 1962-es helységnévtárban (19) szerepel. A név eredete családnév.

Szlovák nyelven: *Petyvanove honi* (*Petyvandűlője*)

96. *Podanítanya*

Tulajdonosától kapta nevét.

Szlovák nyelven: *Podanich szálás* (*Podanitanyája*)

Megjegyzések

A szlovák helyneveket és szövegeket a helybeliek kiejtése szerint, fonetikusan írtuk.

A szlovák szövegrészeket Szvák Jánosné ellenőrizte és javította.

Folytatjuk

*...stylja nem szabványszerű, amit
Az akadém'ja ír elő, s tanít.
(Az igazi magyar beszéd)*

Dr. Molitorisz Pál

Réthy-emlékhelyek Szarvason

Városunk két tudóst adott a magyar tudományos életnek, akik kimagasló eredményeik elismeréseként elnyerték a Magyar Tudományos Akadémia tagságát: dr. Melich Jánost (nyelvész, szlavista, 1872-1963) és dr. Réthy Lászlót (numizmatikus, etnográfus, költő 1851-1914).¹ Melich nevét városunkban utcanév őrzi; neve, szarvasi származása közismert; ugyanakkor mostohán bírt az utókor Réthy Lászlóval, emléktáblája sincs szülővárosában, pedig a szélesebb közvéleény és a szakma méltóképpen értékeli munkásságát. Főművét, a *Corpus Nummorum*

Hungariae (Magyar Egyetemes Éremtár) két kötetét – mely a mai napig a gyűjtők és a hivatásos numizmatikusok alapvető kézikönyve – hasonmás kiadásban újra kiadták. A Magyar Numizmatikai Társulat tiszteletére 1976-ban jutalomérmet alapított a numizmatika tudományát kiemelkedően művelők kitüntetésére. Versei reneszán-szukat élik, az elmúlt években újabb és újabb kiadások jelentek meg.

Ezúttal azonban nem a tudóssal, hanem a városunkban még fennálló Réthy-emlékhelyekkel ismerkedhetünk meg.

¹ Több tudós akadémista fejtette ki munkásságát rövidebb-hosszabb ideig Szarvason (pl.: Ballagi (Bloch) Mór, Greguss Ágost, Zsilinszky Mihály, Mendől Tibor, Ubrizsy Gábor), azonban nem voltak szarvasi születéstük.

1. Kérdésként merül fel, hogy hol van (vagy volt) Réthy Lipót lakása, (Réthy László szülőháza), valamint **Réthy Lipót nyomdája** városunkban.

KERESZTELÉSI TÁBLÁZATA
Ezer nyolc száz évvel ezelőtt a cszentendrőben.

száma	Kereszteni neve	A' neve nem hozzájárul	A' szüleik' neve és jellege	A' kereszteni névnek neve	A' kereszteni névnek jellege
18 21	György	Dóra	Gál Nagymarosi Boglárka Mária	Mária	Márievén Nagy Francesca Györgyi Sándorn
22 25	-	Bárdos	Gáál Tanya Sajátos Eszter	Mihály	László György Mária Takács István
24 26	-	Mátyás György	János Suzanna Mária	Andrea	Rózsa György Mátyás István
25 27	-	László Mihály	Szilveszter Zoltán Ladányi János	János	Román János Francesca Hortobágyi János
22 27	-	Harska György	Béni	Kozsik Mihály	Kozsik Mihály
21 27	-	Réthy György	Nikolaus Károly Josephina	Réthy Vilmos Károly György	Réthy Vilmos Károly György

Számokat az akkoriban mindenki előtt közismert épületek esetén. Olykor csak a véletlen szeszélye hoz napvilágra adatokat.

2.1	27	-	Réthy György nyomdász Harska Josephina	Vilmos Károly Réthy	Réthy Vilmos Károly Réthy György
-----	----	---	--	---------------------------	--

Benka Gyula², a szarvasi főgimnázium igazgatója a Vajda-kör díszülésén 1901. március 15-én ünnepi beszédet mondott. Beszéde egyebek között a következőket tartalmazta:

„A Szolnokról jövő gyorsposta már március 16-án meghozta a felhívást és a 12 pontot. Az akkori Brengarten-házban tanácskozó népkör, casinó és a lázas nyugtalanságban élő tanulóság ott várta a Bárány vendéglő előtt az érkező gyorskocsit. Lelkesedésükben a ragyavert kocsivezetőnek az arcát simára csókolgatták, és vitték a 12 pontot a mostani Grabenhoffer-féle házban lévő Réthy Lipót nyomdába, aki a 12 pontot és felhívást lelkesedésében ezer és ezer példányban nyomtatta ki és marokkal szórta szét a napi eseményeknek e nagyszerű nyilatkozását. A város önként kivilágított; a

²Neumann (Nádor) Jenő gimn. tanár, igazgató, történész a következőket jegyzi meg: „Szarvasnak a szabadságharc alatti magatartására nézve a községi levéltár anyagán kívül a legtöbb adatot Benka Gyula nyug. főgimn. igazgató szolgáltatta, aki mint 10 éves gyermek élte át azt a kort... Amint férfiúvá lett a résztvevőktől és szemtanúktól folyton gyűjtötte az adatokat, úgy, hogy az ó közelsei közvetlen és hiteles adatok.” Dr. Neumann Jenő: Szarvas nagyközség története, Szarvas, 1922. 68. p.

*népkör, a casinó, a tanulóság zászlók lengetése mellett zeneszó kísérettel, nemzeti dalok éneklésével járta be a főutcákat.*³

A Benka-beszéd elhangzása előtt minden öt évvel korábban 1896-ban készült, un. Sonkoly-féle címtárban egyetlen Grabenhoffer családi nevű személy található: *Grabenhoffer János, Túzok utca, I. tized 145. szám.*⁴ E telken az 1952-ben történt lebontásig a *Medvegy Mihály Otthon-vendéglőjének* épülete állt. A napjainkban használatos megjelölés szerint ezen az ingatlanon a Deák Ferenc u. 12. és 12/a. számú lakóházak állnak. Tehát a nyomda minden bizonnal itt kezdte meg a működését, s *bizonyosan ebben az épületben volt elhelyezve a forradalom idején.*

Az egykori Otthon Vendéglő épülete

tanú lakásának töszomszédságában volt.⁵ E tanúvallomásból tehát megállapíthatjuk, hogy ez időtől nemcsak a nyomda, hanem Réthy Lipót lakása is a fentebb megjelölt épületben volt.

Ez a tény azonban nem zárja ki, hogy elsőszülött László gyermeké születése idején is még itt lakott, illetve a nyomda is itt volt elhelyezve.

Réthy László születési anyakönyvi bejegyzésén nincs feltüntetve szülei lakcíme. Ugyanakkor *Viktor* öccse – aki 1853. július 8-án született – születési bejegyzésén szintén a Szarvas, 145. szám van szülei lakcímeként megjelölve. Ugyanez a lakcím van feltüntetve 1854. november 25-én *Etelka*

1850 elején, az önkényuralom korában Réthy Lipót nyomdász ellen is vizsgálat folyt forradalmi tartalmú nyomtatványok kiadása miatt, s ennek során több tanút hallgattak ki. *Melis György* kovács-mester tanúvallomása szerint Réthy Lipót lakása és nyomdája a

³ Szarvas és Vidéke 1901. március 24. szám

⁴ A Gyulai Levéltárban őrzött, 1856. augusztus 19-én „fölvétetett” szarvasi telekkönyv szerint ebben az időpontban a 145. számú épület már a *szarvasi szűcs céh* tulajdonában állt, 1896-ban *Grabenhoffer János* lakása volt (Sonkoly-féle jegyzék), majd 1903. december 2-án került vétel jogcímén *Medvegy Mihály* tulajdonába (Szarvasi Földhivatalban fellelhető tulajdoni lap). 1907 évtől az ingatlan megjelölése I. belkerület 86, Deák Ferenc utca (Kimutatás az új házszámozásról, Szarvasi Múzeum).

⁵ Szabó Ferenc és Elek László szerk.: *Békés megye első nyomdásza, Réthy Lipót*, Békéscsaba 1977. 49. p.

húga születési anyakönyvi bejegyzésén.⁶ Mind az 1850-es, mind az 1890-es években Szarvas épületei azonos módon folyamatos számozással voltak ellátva (1907-ig). Figyelemmel azon körülményre, hogy a XIX. század közepén az anyák többnyire otthonukban szültek, megállapíthatjuk, hogy Réthy Lipót lakása 1848-1854 között, ill. László fia⁷ születése idején, 1851. november 21-én is ebben az épületben volt, következésképpen Réthy László az időközben lebontott *Deák Ferenc utcai házban* született.

Néhai dr. Perényi Béla, volt szarvasi lakos az 1980-as évek végén megkísérte megállapítani a Réthy-nyomda épületének fekvését.⁸ A következőkben foglalja össze megállapításai lényegét: „*a gyulai állami levéltárban... sikerült hiteles nyomira bukkannom. Szarvas városának a községi adó beszedéséről az 1850-es évek közepén vezetett kézikönyvében az akkor Nagy-utca 8-9. szám alatt adózott Réthy Lipót. Az egymást követően készült várostérképek adataiból nyomon követhető, hogy ez azonos a jelenlegi Szabadság u. 14. számú házzal...*” Ezen adat alapján helyezték a Réthy nyomda épületére utaló emléktáblát a Szabadság u. 14. számú épület falára.

Perényi fenti megállapítása több szempontból is aggályos. Egyrészt a Gyulai Levéltárban őrzött fentebb megjelölt adókézikönyv⁹ adatai szerint Réthy Lipót 1857. június 9-én fizetett községi adót, lakkímeként csak a 8. házszám szerepelt, (s nem a 8-9. házszám). E cím az 1989-ben lebontott egyemeletes Szabadság u. 12. szám alatti un. Holéczy-háza jelöli. A lakkím megjelölésből ugyanakkor nem következik, hogy a nyomda is itt volt.

Másrészt Réthy Lipót nyomdája ekkor már egy éve nem Szarvason működött, a nyomdát Gyulára telepítette, s 1856. június 18-án már itt helyezte üzembe.¹⁰ minden bizonnal ekkor már Szarvasról is elköltözött.

Szarvas belterületéről 1856. augusztus 19-én felvett telekkönyv adatai szerint a 7. és 8. számú ingatlanok nem álltak a Réthy család tulajdonában. A 7. számú ingatlan tulajdonosa Paál József, a 8. számú pedig – mely az adónyilvántartásban Réthy Lipót lakásaként van feltüntetve – Tomcsányi

⁶ Réthy Lipót evangéliikus, míg felesége Hoschke Jozefa r. katolikus vallású volt (Szarvason, 1851. január 25-én kötöttek házasságot r. kat. szertartás szerint), fiúgyermekeik születési adatai az Ótemplomi ev. egyházközségnél, míg leányuk születési adatai a Katolikus Plébánia hivatal anyakönyveiben lelhetoek fel.

⁷ Utóneve pontosan: Vilmos László (Szarvasi Ótemplomi Ev. Egyházközség 1851 évi születési anyakönyve)

⁸ Dr. Perényi Béla: *A szabadságharc elsfeleldett szarvasi emléke: a Réthy-nyomda épülete*, kézirat, melyet a szerző 1989. júliusi keltezéssel dedikált.

⁹ A községi adónyilvántartást 1857. január 1. napján nyitották meg, Réthy Lipót adófizetését az 1272. sorszám alatt tüntették fel, a kézikönyv lezárására 1857. október 31-én került sor.

¹⁰ Békés megye főnöke 1856. július 8-án felhívta a gyulai főszolgabíró figyelmét, hogy a Gyulára áttelepült nyomdát ellenőrizze. (Békés megye első nyomdásza, Réthy Lipót, szerk.: Szabó Ferenc, Elek László, Békéscsaba, 1977, 79. és 113. p.)

József¹¹), azonban már Réthy Lipót Vilmos öccse (kereskedő, ecetgyáros¹², 1819-1895; felesége Gyurkovics Erzsébet) használatában (bérletében?) voltak.

Réthy Vilmos gyermekei születési anyakönyvi bejegyzései szerint Károly születése idején (1853. április 29.) 8. szám, Béla születése idején (1862. december 24.) 7. szám és Dezső Vilmos születése idején (1864. augusztus 29.) szintén a 7. szám volt a szülők lakcíme.

A már idézett Sonkoly-féle címtár 1896-ban a 7. és a 8. számú ingatlanoknál (s nem a 8. és a 9. számúknál) Vilmos gyermeke, Réthy Sándor nevét tünteti fel. Réthy Sándor (1856-1911), a 8. szám alatt vegyeskereskedést tartott fenn, illetve apja halála után vezette az ecetgyárat. Ezen ingatlanok a Szabadság u. 10. ill. 12. számoknak felelnek meg. A Szabadság utca 12. számú épület földszintjén üzlet működött, az emeleti részen pedig Réthy Sándor lakása volt¹³, majd az épületben Réthy Sándor utóda cégnév alatt Holéczy Gusztáv divatüzlet működtetett¹⁴.

Az emléktáblával megjelölt 9. számú épület a telekkönyv szerint 1856-ban Ponyiczky Pál tulajdonában állt, s a Sonkoly-féle nyilvántartás szerint 1896-ban Ponyiczky Sám(uel) lakta, sőt még 1907-ben is ez utóbbi személy van feltüntetve az új házszámozást tartalmazó regiszterben. *Ezen ingatlan vonatkozásában tehát semminemű adat nem merült fel arra vonatkozóan, hogy ezen épületben Réthy Lipót lakott, vagy itt működött a nyomdája.*

A Nagy u. 8. (később Szabadság u 12.) szám alatti épület 1910 körül

A lebontott, szomszédos, 8. számú emeletes épület vonatkozásában – mely a telekkönyv szerint Tomcsányi József tulajdonában, Réthy Vilmos, majd Sándor fia használatában állt, s az adónyilvántartás szerint Réthy Lipót lakása volt – ugyanakkor nem zárható ki, de nem is bizonyítható, hogy a nyomda a 145. szám alól ide költözött.

¹¹ Arra vonatkozóan nincs adatunk, hogy e személy azonos-e Tomcsányi József (1807–1876) főispánnal, aki 1840-től néhány évig a szarvasi járás alszolgabírói tiszttét töltötte be.

¹² Az ecetgyárat Réthy Vilmos a mai megjelölés szerint a Petőfi u. 7. sz. alatt létesítette 1843-ban, s itt működött 1950-ig. A romos épületet a 2000-es évek elején lebontották, a telek jelenleg üresen áll. L. Szőnyi Sándor: *Adatok a Réthy család ecetgyárának történetéhez*. Szarvasi Krónika 12/1998 92. p.

¹³ Sipos Sándor kir. közjegyző által felvett 16/1880. számú jegyzőkönyv utal a lakás pontos fekvésére.

¹⁴ Szarvasi Lapok, 1899. március 19.

2. Réthy Lipót és családja 1856-ban – Réthy László öt éves korában – költözött Gyulára, majd két év múlva Aradra. Tehát már nem volt szarvasi lakos gimnáziumi tanulmányi megkezésének idején, ennek ellenére édesapja a szarvasi gimnáziumba íratta. A **gimnázium régi**, Tessedik által emelt **épületében** (ma a Tessedik Sámuel Múzeumnak ad otthont) 1862-1866 között végezte az első négy osztályt, majd az 1869/70-es tanévben itt fejezte be a VII. osztályt, végezte el a VIII.-at, s 1870. júniusában itt érettségizett.

Réthy László pályája csúcsán, 1906 júniusában a szarvasi főgimnázium érettségi vizsgáján kormánybiztosként elnökölt. A gimnázium új épülete (a jelenlegi Óvónőképző Intézet tanügyi épülete) már állt ugyan, de termeit csak 1906. október 2-án foglalta el a tanulóifjúság. Az érettségi vizsga még a régi, Tessedik-féle épületben folyt le, mely falai közt Réthy is tanult.

3. Ha a szarvasi **Kossuth utca** nyugati – jellegzetesen polgári hangulatú – szakaszán járok, minden Réthy Lászlót juttatja eszembe az eredeti állapotban megmaradt **12.** szám alatti ház, melyben Petőfi egykor aszódi házigazdája *Koren István*¹⁵ gimnáziumi tanár lakott. Bejárat a fénYES rézkilincsét gyakran koptatta az akkor harmadik osztályos kisdiák Réthy az 1864/65. tanévben, mivel e tanáránál lakott.¹⁶ Koren patriarchális szemléletére jellemző, hogy lakása „valóságos nevelő-intézet volt, hol az udvaron, a szín alatt, a szobában mint méhek dongtak, szorgalmass-kodtak a tanulók”.¹⁷ Koren István egyénisége mély nyomot hagyott az ifjú Réthyben, tanára arcképé tetejéig kegyelettel örizzette.¹⁸

A Kossuth u.12. számú ház ma

¹⁵ Koren István, (1805-1893) a széleskörű ismeretekkel rendelkező, tudós, polihisztor tanár 1856-ban kapott meghívást a szarvasi gimnáziumhoz, s itt tanított 1884 évi nyugalomba vonulásáig.

¹⁶ Érdekkességeként jegyzem meg, hogy a főgimnázium 1863/64 évi értesítője tanúsága szerint Réthy László (lakhelye Ó-Arad) egy osztályba járt Chován Kálmánnal (1852-1928), a későbbi kiváló zongorapedagógussal és városunk első állatorvosával, Kristóffy Jánossal (1848-1931).

¹⁷ Dr. Tóth Lajos: *Arcképek Szarvas múltjából*, Szarvas, 1983, 25. p., ill. Bilibok Péterné: *Emlékezés Koren Istvánra*, Békési élet, 1983/1 szám 114. p., e cikk szerint Koren aszódi tartózkodása idején három évig Petőfinek nemcsak tanára, igazgatója, de szállás- és kosztadója is volt.

¹⁸ Dr. Harsányi Pál: *Dr. Réthy László emlékezete*, Numizmatikai Közlöny, Bp., 1915. 22. p.

Epilógos

Lutheránu, szarvasi voltát mindig büszkén vállalta. A *Magyarország közepe* c. szarvasi ihletésű tárcájában felidézi gyermekkorának idilli világát, a szarvasi ember jellegzetes típusát, a nyomda 1848-as szerepét, és szeretettel szól a szarvasi „főiskoláról”.¹⁹

Nyomatásban még nem jelent meg az *Üzenet Szarvasra* c. verse (1898):

*Bányainál ülnék Lőwy Árpád s János*²⁰
De a társaságuk – sajnos – nagy' hiányos;
Folyik a szó, mégis a hangulat méla,
*Mert nincs közöttük doktor Kontur Béla.*²¹

Literek fogytával bandukolnak haza,
*Mindkettőjüknek búsan csüng – az orra.*²²

Az *Utószó* c., szintén kiadatlan versében arról elmélkedik, hogy barátai a mennybe, s ő a pokolra kerül. Sajáságos módon a mennyországot is egy eszményített kávéházi asztaltársaságként képzeli el. Álljon itt a vers két befejező versszaka:

Túry rendezze majd az ünnepek sorát,
*Romlehner*²³ *hordja a legeslegjobb borát,*
Magyar dal legyen a gyógybalzsam a sebre,
S minden pénzeteket Hirka vágja zsebre.

Én fájdalom soha el nem jutok oda,
Engem sistergő tűz vár majd a pokolba':
Nem segít énrajtam Szent Antal, Szent János,
Mert Lőwy vagyok s méghozzá lutherános.

Befejezésül a tudós, költő, filozófus Lőwy Árpádnak, a századforduló e jellegzetes alakjának egy nem publikált sírversét, kései vallomását közöljük;

¹⁹ Magyarország, 1879. március 6.

²⁰ Szalay János igazságügy miniszteriumi számtanácsos – a költő jegyzete

²¹ Dr. Kontur Béla (1864-1905) orvos, elhunyt Budapesten, haláláról a Növénytani Közlemények (1905. 2. szám 88. p.) tett közzé értesítést. Apja, Kontur József (1828-1915) földbirtokos, a Szarvasi Járásbíróság első vezetője volt. A szarvasi r.k. Ötemetőben nyugszanak.

²² Réthy e versében azt a technikai megoldást alkalmazza, mely szerint az előző sor végén lévő rímból következik a versszak végének csattanója, egy profán, a nyomdafestéket kevessé tűrő szó; azonban e helyett egy nem rimelő, de tartalmilag odaiillő szó olvasható. Pl. az *Újévi köszöntő* c. versének valamennyi versszaka így végződik.

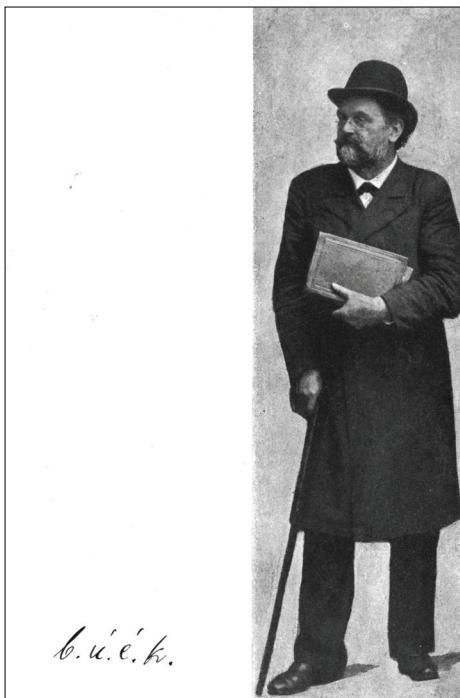
²³ Vendéglős, Budapest, Gellérthegy utca 53. (Lőwy Árpád felolvasásai, OSZK, Kézirattár, Quart. Hung. 3909.)

melyben a már megrendült egészsegű, megkeseredett, kiábrándult, reményvesztett költő rezignáltan a világtól búcsúzik.

Sírkövemre²⁴
19...

*Nem voltam boldog sohasem,
Nem az lett az „Enyém” – akit szerettem;
És írtam kacagtató verseket:
– Hogy megcsaljam a – szívemet.*

L. Árpád
1912. márc. 22.

A hatvanéves Lőwy Árpád köszöntése

²⁴ A vers kézirata a Békés Megyei Levéltárban található.

Merényi-Metzger Gábor

Újabb adatok a Petőfi csavargőzöséről

A Szarvasi Krónika 2003. évi számában jelent meg „*A Petőfi csavargőzös a Hármas-Körösön*” című munkám. E tanulmány megjelenése óta sikerült további adatokat találnom az 1878-tól 1879-ig, Szarvas Gyoma között közlekedő hajóról.

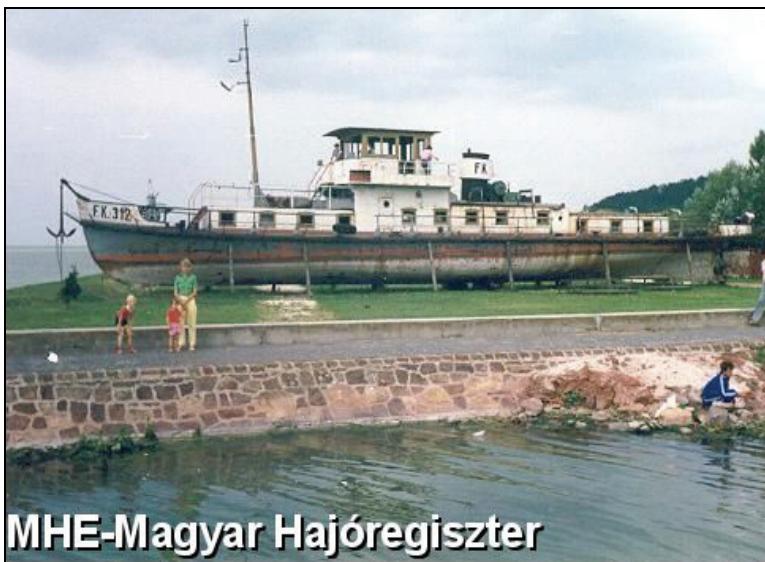
A gőzhajót 1872-ben Újpesten, Veruda Péter hajóépítő telepén építették, a Zala-Somogyi Gőzhajó Társulat megrendelésére. A Balaton névre keresztelt hajó a „magyar tenger” második gőzhajója – az első a Kisfaludy – és egyben első csavargőzöse volt. A 28,6 m hosszú, 6 m széles és 1,4 m merülésű hajó Révfülpök és Balatonboglár között – időnként Badacsony és Balatonszepezd érintésével – közlekedett egészen 1876-ig, amikor is a társulat csödbement és a Balatont eladni kényszerült. Ekkor a hajó a Dunára, majd 1878-ban a Hármas-Körösre került, de már *Petőfi* néven. (A gőzhajó ezen időszakáról a fentebb említett tanulmányban olvashatunk bővebben.) 1879-ben, miután az Egyesült Körösi Gőzhajójási Vállalat megszűnt, a hajót Albrecht főherceg bényei uradalma vásárolta meg, és így a – időközben *Alexandra* névre átkeresztelt – gőzhajó

IRMA néven a Dunán

visszakerült a Dunára. 1893-ban átépítették, oldallapátjait leszerelték. 1898-ban – már *Mohács* néven – mint *Rosenfeld Simon* hajóját említik a források. 1911-ben a Budapesti székhelyű Kavicsszállító Vállalat vásárolta meg és átkeresztelték az *Irma* névre. 1954-ben ismét átalakították, dízelmotorral látták el, és a méretét is megnövelték. A 30,3 m hosszú, 4,9 m széles, 1,3 m merülésű és *FK-312* néven közlekedő hajót leginkább vontatási munkákra használták.

1978-ben a Közlekedési Múzeum jóváhagyásával leselejtezték, majd 1981-ben a Dunáról visszaszállították a legelső „állomáshelyére”, a Balatonra. Az egy időben étteremként és presszóként üzemelő – napjainkban igen rossz állapotban lévő – hajó jelenleg a balatonboglári mólón található.

MHE-Magyar Hajóregiszter

FK-312 néven a balatonboglári mólón

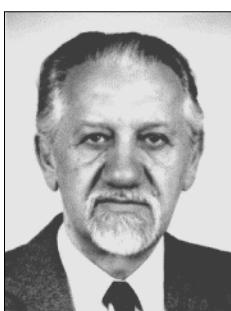
Leventesors, Szarvas, 1944. október

Adalékok dr. Zerinváry Szilárd portréjához

Egykor leventék¹ emlékei

A Szarvasi Krónika 21. számában dr. Molitorisz Pál a Képviselőportrék sorozatban dr. Zerinváry Szilárd életútját követte (68–82. o.). Dr. Zerinváry 1939-ben lett az ugyanebben az évben alakult Magyar Élet Pártja képviselője. Az Epilógusban a szerző a következőket írja róla: „1944. október 5-én este utolsó menekülöként hagyta el Szarvast. Mintegy 30 fő kispuskával ellátott leventecs sport élén gyalog indulott nyugat felé.” Hogy ez a mondat mit takar, azt mondja el az egykor leventék három, ma is köztünk élő képviselője.

Dr. Búzás László emlékei

Ebben az időben kötelező volt leventének lenni. 15 éves voltam. Bátyám három évvel idősebb, így őt a leventék közül – több társával együtt – beszervezték nemzetőrnek. 20–30 fő kiképzésen is részt vett. Ők puskát, szuronyt, 20–20 töltényt és csizmát kaptak. Én sóvárogva néztem a bátyámat, hogy fegyvere van.

A leventeoktatás szervezője többek között dr. Zerinváry Szilárd volt, aki emlékeim szerint a Magyar Élet Pártja egyik vezetője lett. Ez a párt németbarát és a nyilasokhoz közelálló volt.

Zerinváry korábban családjával a Vajda Péter utca vége felé lakott egy kis házban, egyszerű körülmények között. Második feleségével élt, és nevelte Gyöngyi nevű lányát, valamint Miklós és Levente nevű fiait. Levente a katonai akadémia (Ludovika) hallgatója volt.

A MÉP Kossuth utcán nyitotta meg irodáját. Akkor még szokatlan módon, kihangosított mikrofonnal és lemezjátszával folytatta a párt a propagandatevékenységét. Szinte egész nap lelkészítő szövegeket, magyar és német indulókat sugározottak.

¹ 1921-ben létrehozott, félkatonai ifjúsági szervezet, amely a megtiltott sorkatonáságot volt hivatott pótolni. Kezdetben 13–21, később 13–18 éves korosztályok számára volt kötelező. Katonai kiképzést kaptak, kulturális és sporttevékenységet szerveztek számukra. A nyilas uralom idején több helyen harcba vetették őket. 1944 végétől a szervezet széthullott. (A szerk.)

1944. október elején pánikhangulat volt, hiszen a szállongó hírek szerint az oroszok közeledtek Szarvashoz. A város vezetősége meghirdette az „embermentési” akciót. A férfiak két napi élelemmel indultak Budapest felé. Apám Öcsödig ment, onnan visszajött, mert olyan csoporttal találkozott, akik a tisztaugói hidtól visszafordultak, mivel ott közölték velük a csendőrök, hogy a hídon átmenni lehet, de visszafordulni nem.

A nemzetőrök a Mitrovszky-kastély épületében tanyáztak több leventével együtt. Október 5-re már elhagyták Szarvast a menekülő német és magyar katonák. A német kórházat, mely a gimnázium épületében volt, kiürítették. Ekkor a magyar „fegyveres erőt” csak a nemzetőrök képviselték. Zerinváry Szilárd volt a parancsnokuk, nevéhez fűződik ezek mozgatása. Október 5-én este a nemzetőrök felét a vasúti töltéshez vezényelték azzal, hogy a Békéscsaba felől jövő oroszokat állításá meg, reggel majd német repülőktől támogatást kapnak. A fiatal gyerekek zöme éjjel hazaszökött. Egy csoport tovább maradt, s amikor orosz tank is megjelent az úton, lóni kezdtek rá. A viszonzás során két nemzetőr lövést kapott és meghalt.

Azt beszéltek, hogy a leventék és nemzetőrök másik részét Zerinváry maga köré gyűjtötte, családjával és az MNB páncélszekrényével, lovas kocsival, nemzetőri kísérettel Budapestre ment. A nemzetőrök ott zsoldot kaptak, majd elszéledtek. Néhányuk hamarosan visszajött, a többiek nyugatra mentek, vagy orosz hadifogságba kerültek. Közülük egy volt oroszországi hadifogollyal találkoztam néhány év múlva Szarvason.

Zerinváry Szilárd további sorsát nem ismerem, de nem véletlen, hogy családjával nyugatra emigrált, és többet nem tért haza. Levente fia valamilyen okból Szarvason maradt. Itt rokonok támogatták éveken át, nyáron a diákok fiatalokkal együtt fizikai munkát is végzett, hogy megélhessen. Egyszer katonai behívót kapott, azt hitte szükség van szolgálatára, ezért hadapród uniformisban jelent meg a katoni kiegészítőn. Ott kinevették, és azonnal lefokozták. Nem tudom, később mi lett vele.

Szarvas október 6-án már orosz megszállás alá került. Éjjel egy Rata-gép a közszégre gyújtóbombákat dobált, de ezeket a lakosság összefogással eloltotta. 6-án délelőtt német repülők érkeztek, köröztek – szerencsére nem bombáztak –, majd elrepültek.

Litauszky György emlékei

19 éves voltam. A kötelező levente-foglalkozásokon katonai kiképzést kaptunk. A kiképzőink Kovács Mátyás, Dauda Mihály, egy Majerik, egy Marosi és egy Lesniczky nevezetű tiszt voltak. Alaki kiképzést kaptunk, meneteltünk, megtanították, hogyan kell kezelni a kispuskát, és hogy' kell

ezekkel feltartani majd az orosz csapatokat. 1944 szeptember közepén be-rendeltek minket a Községháza udvarára. Itt fölszereltek bennünket egy pár vadonatúj árkászciszimával, kispuskával, lőszerrel, s elindítottak valahova a Dunántúl felé. Mielőtt kiértünk a városból, jött utánunk a parancsal egy *Melis* nevű tiszt: maradunk. Itt fognak bennünket kiképezni, hogy majd ha kell, bevetnek bennünket az oroszok ellen. Ezután naponta gyakorlatoztunk. Az utolsó napokban Lesniczky már nem volt velünk. Egy alacsonyan szálló repülőből kihajolva integetett nekünk a sportpálya felett, majd tovább repült nyugat felé.

Október első napjaiban megjelentek a főutcán a viszszavonuló csapatok; németek, magyarok vegyesen. Szörnyű látvány volt. Teherautók, ágyúk, tankok, a haditechnika rengeteg eszköze. Lovak, lovas kocsik, csüggéd, tanácsalan katonák ezrei. A teherautók platóján, lépcsőjén, sárhányóján, tetején rengeteg sebesült. A mai 44-es útról a németek a magyar csapatokat leszorították a mellékutcákba, és addig nem is engedték tovább menni őket, amíg a németek el nem vonultak nyugat felé. mindenki menekült, és akkor nekünk, néhány kispuskával fölszerelt majdnem gyerekeknek kellett volna feltartóztatnunk az orosz előrenyomulást.

Október 5-én megint komolyra fordult a dolog, újból fölszereltek minket, mert közeledtek az orosz csapatok. A kisbíró dobszóval berendelt bennünket a Községháza udvarára, ezt úgy hívták, hogy mozgósítás. Rengetegen voltunk, a bevonulási kötelezettség előtti három évjárat, és a nemzetörség. A főparancsnok *dr. Zerinváry Szilárd* volt. Társaimmal, *Tomka Matyival*, a szentandrási *Hürkecz Karcival* és egy szarvasi fiúval elhatároztuk, hogy valahogy meglögünk. Karszalagos, puskás nemzetőrök vigyázottak ránk, s a Községháza udvarán várunk sorsunkra. Próbászerencse: megkértük az egyiket, engedjen ki, mert másik ruhát akarunk felvenni. Két órára elengedtett. Otthagytuk a puskát, és elkezdtük járni a várost. Október 5. éjszakáját szüleim házában töltöttük teljes halálfelemben. Ha nem jönnek az oroszok, minket elkapnak, mert megszöktünk, és akkor végünk. Ezt az éjszakát soha nem fogom elfelejteni.

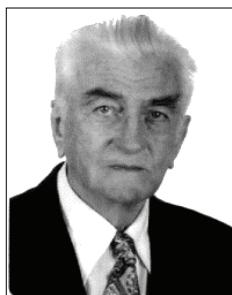
Október 6-án reggelre nagy csend volt. Leventesapkáinkat bedugtuk egy híd alá, a csizmára ráhúztuk a nadrágot, és a Rákóczi utcán kimentünk a főútra. Akkor már jöttek az orosz csapatok gyalog, lovón, szekéren. Integettünk nekik, ők visszaintettek. Borzasztó megkönnyebbülés volt.

Másnap híre ment, hogy a Községháza udvarán maradtakat kivezényelték a község határára, hogy védjék a települést. Kispuskákkal, néhány tölténnel meg egy tárral az akkor már feltartóztathatatlanul előre törő orosz

csapatokkal szemben! Akkor, amikor a hozzánk képest jól felszerelt német és magyar hadsereg fejvesztve menekült! A legrosszabbul azok jártak, akiket a község keleti határára vezényeltek, hiszen arról jöttek az oroszok. A mai Bajcsy-Zsilinszky utca helyén futott az egykori körgát, az lett a védővonal. Amikor megjelentek az első orosz tankok, néhányan lőni kezdtek. Az oroszok viszonozták a tüzet. Két szerencsétlen fiú halálos lövést kapott. Az egyiket *Mátrai Gyulának* hívták, szobafestő volt, a másiknak a nevére nem emlékszem.

Azt is mondta, hogy Zerinváry egy kis csapattal elindult nyugat felé. Úgy tudom, abban a csoportban volt *Dankó Pali* meg *Krajcsovics Jani*, akik még élnek, ők többet tudnak erről mondani. Talán a Tiszáig mentek, onnan ők is leléptek, mellékutakon, kukoricásokon át térték haza. Voltak, akik egészen Ausztriáig, Németorszáig eljutottak, és fogsságba estek. Például *Pálkó György* csak két év múlva tért haza. A többiekről nem tudok semmit. Gyorsan igyekeztünk az egészet elfelejteni, nem volt tanácsos beszélni róla.

Dankó Pál emlékei

1944 őszén dobszóval mozgósították a népet. 16 éves kortól a felnőttekig vitték az embereket munkára a Tiszántúlra. De nem mindenkit vittek el. Engem sem. Akik itthon maradtunk – akkor 20 éves voltam –, azokat besorolták a nemzetőrségbe. Szinte minden nap tartottak kiképzéseket. A kiképzések parancsnoka *Lesniczky János* százados volt. Még október 5-én délelőtt is az Ótemplomban voltunk testületileg. *Szelényi János* tiszteletes beszélt az aradi várban ünnepén.

– Arad ismét magyar – mondta, s közben az oroszok már az Őrhalomnál voltak. Megtévesztő volt a magyar propaganda, sohasem tudtuk, mi a valódi helyzet. Később tudtuk meg, hogy Aradnál szértverték a magyar hadsereget. Jött az a sok menekült Erdély felől: katonák, civilek. Menekültek a németek is.

5-én este 8 után bekopogtak hozzánk. Azt mondta, azonnal menjek a Községházára, mert a leventéket hívják. Mire beértem, már osztották a puszkákat. Zerinváry volt a parancsnok. A leventéket örségbe vezényelte. Mire én bementem, már nem voltak sokan az udvaron. Négyünket, *Lustyik Jancsits*, *Komár Jánost*, *Maczik Palit* meg engem a Körös-hídroz osztott be. Ide érkezett meg reggelfelé Zerinváry egyik fiával és vagy 30 leventével.

– Fiúk, visszavonulunk Öcsödig – mondta –, majd ha jön az erősítés, a németekkel együtt visszajövünk. *Krebs* kertészék előtt jártunk, amikor jött két orosz tank. Először elbújtunk a töltés oldalán, aztán Zerinváry azt mondta, hogy ezek visszavonuló németek. Felsorakoztunk, és mentünk a tankok után. Szentandrásen *Szakács*, a félkarú jegyző fogadott minket.

– Főhadnagy úr! Azok orosz T 34-esek voltak – mondta. Nagyon néztünk. Mire kiértünk a faluból, már jöttek is vissza. Valóban, orosz felde ritő tankok voltak. Megvártuk, míg elmennek, aztán mentünk tovább. Mire Öcsödre értünk, mindenki feltörte az új csizma a lábat. A öcsödi jegyző adott kapcát mindenki nek. Voltunk vagy harmincan. Megkérdezte, kik vagyunk. – Ők Szarvas hős védői – mondta Zerinváry.

Az öcsödi hidat már aláaknázták a németek, mikor odaértünk. Volt velünk egy *Prjevara* nevű kupec, aki minden dülőutat ismert. Azokon mentünk Tiszaföldvár felé. Tiszavezsenynél keltünk át a Tiszán. Egy birkahodályban szállásoltak el egy fölfegyverzett, civil ruhás csapattal együtt. Hamarosan kivezényeltek a Tisza-partra. A túlsó parton már az oroszok voltak. Csendben vonultunk, de az oroszok észrevettek bennünket, és odapörköltek egy-két sorozatot. Ezután irány Cegléd. Zerinváry már nem tudott tovább gyalogolni, egy szekrénen szállították, de mi is csak vánszorogtunk. *Demeter Tóninak* föltörte a csizma a lábat. Levette, a vállára tette, és mezítláb gyalogolt tovább. Hosszú köpenye volt, csak a meztelen lábfeje látszott ki alóla. mindenki rajta nevetett. Volt köztünk krakói cigánygyerek is, *Bakró Pali*.

Lustyik Jani már Vezsenynél elkezdte mondogatni tótul: *Lem pome domó*²! mindenáron hazai akart menni. Ekkor már rendezetlen menetoszlopban vonultunk, szétszakadt a csapatunk. Cegléden egy laktanyában szállásoltak el bennünket. Volt ott mindenféle ember! Itt találkoztunk a szarvasi *Kalocsai*val, aki korábban Csabacsűdön volt jegyző. Mondtuk neki, hogy meg akarunk szökni. Neki is volt már civil ruhája. De nem jött haza. Kivezényelték Szolnokra, és ott halálos sebet kapott.

Zerinváry már nem törödött velünk. Rábízott bennünket egy katonai egységre: irány Budapest. Nem tudok róla jót mondani. Vakon bízott a németekben, nem hitte el, hogy az oroszok győzhetnek. Ezért hurcolt magával bennünket, aztán sorsunkra hagyott. Mi az első mellékutcán leváltunk, nem szólt hozzáink senki. Láttuk, hogy a front már összeomlott. Egy répatáblában eldobtuk a puskát, civilek lettünk. Lustyiknak volt elég sok pénze, vettünk éleelmet, és elindultunk hazafelé. A szőlőkben bujkáltunk. Rengeteg szökött katonával találkoztunk, még két szökött orosz hadifogollyal is. Elég jól tudtam velük beszélgetni. Elvittek egy szállásra minket. Vártuk az orosz csapatokat, de csak nem jöttek. Lustyik

² Menjünk haza!

csapatokat, de csak nem jöttek. Lustyik szorgalmazta, hogy induljunk haza. Hívtuk a két oroszt is, de nem jöttek, azt mondta, megvárják a frontot.

Dűlőutakon, ösvényeken mentünk. Egy halászcsónakon keltünk át a Tisztán. Ott összefutottunk két orossal, egy tiszttel meg a csicskásával. Barát-ságosan beszélgettünk, de aztán a tisztiszolga alaposan kifosztott bennünket. Én „elcseréltem” vele a csizmámat, Sztálingrádtól jött benne, azt adta ide. Persze, hogy nem tudtam hordani. Mezítláb gyalogoltam tovább. Janitól a kabátját, Maczik Palitól a zseböráját vették el. De jó tanácsot adtak cserébe: ne menjünk be a falvakba, csak a tornyát nézzük. Így értünk haza október 13-án.

Itthon egy darabig a tanyán bujkáltam, hogy el ne vigyenek „málenkij robotra”, de amikor ott is kezdték szedni a fogatokat meg az embereket, inkább hazamentem.

Akik nem szöktek meg, lassanként jöttek haza. Pesztránszki például egy év múlva tért haza Ausztriából, ahol hadiüzemben dolgozott. De két-három hónap múltán majdnem mindenki hazajött. Kis Bandi is, akinek október 7-én lett volna az esküvője, de velünk kellett jönnie. Egy hónap múlva tartották csak meg az esküvőt.

Úgy hallottam, hogy akik a város keleti határán őrködtek volna, többségükben szétszéledtek. Akik maradtak, lövöldözésbe keveredtek az oroszokkal. Mátrai Gyula esett el, de azt is mondta, hogy csak másnap lőtték le az oroszok, mikor a puskát akarta leadni. A másik halott egy Povászai nevű fiú volt, de úgy tudom, hogy őt a házuk előtt találta el egy repeszdarab.

Ma már csak kevesen vagyunk, akik emlékszünk ezekre az időkre.

A szöveget szerkesztette és gondozta:

Dr. Kutas Ferenc

Varsányi Gyula

Egy nyugdíjas kereskedő emlékei tanulóéveiről

Csendes nyárvégi, vagy őszeleji napon, a kevés napi munkám végeztével, könyveimet nézegetve az egyikben megláttam Munkácsy Mihály Ásító inas című festményét. Elgondolkoztam, és az jutott eszembe, hogy ez a festmény akár az én fiatal ságomról is szólhatna, bár én jóval később születtem. Lehet, hogy sorsunk nem volt azonos, de az ásításra nekem is megvolt az okom: 1931–35-ig, amíg kereskedőtanuló voltam, keveset alhattam.

A tanulók munkaideje

1919-ben születtem. Tösgyökeres iparos családból származom, apám bognármester volt. Anyám a háztartást vezette, és nevelte a gyerekeket. Tíz gyereke született, heten maradtunk. A legidősebb postatiszt lett, a többiek – még a lányok is – szakmát tanultak. Én voltam a legfiatalabb. Vézna kisgyerek voltam, pici koromban szita alatt tartottak, hogy a macska el ne vigyen – mondogatták a szüleim. A kereskedő szakmát választottam, úgy gondoltam, hogy az könnyebb lesz. Számolni is szerettem és tudtam is. Akkor még számológépről nem is hallottunk. 1931 végén, 12 és fél éves koromban mentem el kereskedőtanulónak. Mivel nagyon fiatal voltam, az én tanulói időm négy évig tartott.

A kereskedőinasokat tanoncoknak, tanulóknak neveztek. Amikor letelt tanulói idő, a főnök úr azt mondta a volt tanulójának: Jancsi (Pista vagy más) holnapjól kezdve nem *te* fogod az üzletet felsöpörni, hanem *maga*, segédűr. Az iparos tanoncoknak felszabadulásukkor vizsgázniuk kellett; egy mesermunkát készítettek.

A boltok általában 8 órától 18 óráig voltak nyitva, 1–2 órás ebédszünettel. Vasárnap 8–12-ig, később 8–10 óráig. Ünnepnapokon zárva voltak. A vas-, üveg-, edény-, textil-, cipőüzletek a város közepén, két utcason, a kisebb vegyes boltok általában a kövesutak mentén, majdnem minden utcáson, a kereskedő saját házában voltak.

Az a bolt, ahova elmentem tanulónak, a Deák Ferenc utca–Arany János utca sarkán állt. A ház sarka levágva, ott volt a bejárat, fölötte a tábla: *Baán*

Béla vegyeskereskedése. Ebből a helyiségből egy ajtó nyílt a mellette levő helyiségbe, melynek az utcáról is volt bejárata. Fölötte tábla: *Baán Béla italmérése*.

Ez a két bolt egyszerre volt nyitva reggel 6 órától este 21, télen 20 óráig. Vasárnap a bolt

12, később 10 óráig tartott nyitva. Én mind a két helyiségben voltam tanuló, tehát rám a mindenkorai és a hosszabb nyitvatartási idő vonatkozott. Az italbolt még karácsonykor, húsvétkor és pünkösdkor is nyitva volt, de csak 10 órától, mivel a fönökék misére mentek előtte. Engem is elengedtek a 10 órai istentiszteletre, utána vissza kellett mennem az italmérésbe az esti zárásig. Szarvason a tanulók közül csak nekem jutott az a sors, hogy napi 14–15 órát kellett dolgoznom, szinte gyermekkoromtól, négy éven át.

Hetenként háromszor ipariskolába kellett járni, délután 16 órától 19 óráig. Közismereti tárgyakat tanultunk, és egy óra hittant. Az volt a szokás, hogy amikor új tanuló érkezett, felhúzták a padra, és mindenki tüött egyet a fenevére. Amikor rám került a sor, azt mondta Kálló Ferenc tanító úr: – *Aztán ne bántásatok ezt a kisgyereket*. Szót is fogadtak.

Többször előfordult, hogy az órákon elaludtam. Egyszer a tanító úr felszólított felelésre, az egyik társam fel akart költeni, de a tanító úr azt mondta: – *Hagyd, hisz Baánnénál van*.

Hogy nekem is legyen pihenésem 4–6 hetenként vasárnap, délután 3 óra után hazaengedtek. Ebben a rövid szabadidőben néha elmentem a mozi-ba, de sajnos a filmekből nem sokat láttam, mivel el-aludtam.

Vasárnap, amikor délután csak az italmérés volt nyitva, és a forgalom megengedte, leülhettem a székre, és olvasgathattam volna a képes újságokat. Sajnos ezt mégsem lehettem, mert közben elaludtam. Így hát, hogy ezt elkerüljem, mindenkor csak álltam. Azokon a hétköznapokon, amikor nem volt forgalom, ez különösen az ebéd utáni kisöprést követte, bementem a raktárba. Odaálltam a sósláda elé, az egyik kezembe a zacskót, a másikba a kanalat fogtam, bizony előfordult, hogy így is elaludtam. Ha véletlenül a fönököm bejött, felébredtem, és szedtem a sót.

A tanulóidő

Munkába lépésem első napján a fönök úr elmondta a minden nap teen-dőket, mely egy életre szolt. Legelőször is: minden betérő vendégnek, a

napszaknak megfelelően, hangosan, érthetően köszönni kell. Távozáskor ugyanígy. mindenkihez kedvesnek és udvariasnak kell lenni, korra és nemre való tekintet nélkül. Meg kell kérdezni, hogy mit tetszik parancsolni, és utána, amit tudok, kiszolgálni, ha nem tudom, hogy van-e, vagy nem tudom, hol van, meg kell kérdezni. Az első napokban meg kellett tanulni, hogy mi hol van, és hogy az mire való.

Tanoncszerződés

érkeztek a boltba. A csomagoláshoz gyárilag ragasztott, három- vagy négy-szögletes, egyszerű, lapos zacskót lehetett kapni, negyed, fél, 1, 2, 3, 5 vagy 10 kg ömlesztett áru becsomagolásához. A zacskó általában vékony, fehér papírból készült, a kockacukorhoz vastagabbat használtunk. A só- és festék-áruhoz olcsóbbat, szürke, vagy barna színűt. A téglalap alakú, lapos zacskó két sarkát úgy kellett szépen begyűrni, hogy azok megálljanak a talpukon. Ezekbe mértük a különböző árut. Utána felső részét összehajtottuk, két oldalt a fülét behajtottuk, úgy nézett ki ezután, mint a mostani csomagolt kristálycukor, liszt stb. Ehhez elég sok gyakorlás kellett.

A kisebb súlyú áruk becsomagolásához kézzel tekert, tölcser alakú zacskót használtunk, melyet kézzel kellett tekerni és a végét úgy kellett behajtogni, hogy az szét ne nyíljön. Ehhez különböző nagyságú papírlapokat kellett vágni. Cukorkák kiméréséhez 5, 10, 20 dkg-ot befogadó fehér, redős tasakot használtunk. Több kis csomag vásárlásakor a csomagokat összeillesztettük, becsomagoltuk, ha kellett átkötöttük zsineggel, és úgy adtuk át a vevőnek. A csomagolás tanulása közben azt mondta a főnök úr, azért kell megtanulni szépen csomagolni, mert a vevők abban a boltban

vásárolnak, szívesen, ahol szép, szakszerű a csomagolást és udvarias kiszolgálást kapnak. Amikor katonakoromban utaztam, a mezőtúri állomáson egy asszonynak szétszór-dott a csomagja. Segítettem neki összeszedni és újra becsomagolni. – *Ugye maga civilben kereskedő?* – szólalt meg valaki.

Miután a bolti ismerteket elsajátítottam, úgy fél év múlva került sor arra, hogy az italmérést is megtanuljam.

Pár nap múlva kezdtem a csomagolás tanulását. Abban az időben az áruk még nem voltak úgy kicsomagolva, mint ma. Például a kristálycukor 100 kg-os zsákban, a kockacukor 50 kg-os lán-daban, a kávé, kakaó, örölt paprika és egyéb fűszerek 1–5–10 kg-os papírzsákban

Sorban megmutatta a fönök úr az italokat. Először a bort, melyből kétfélét tartottunk. Megtanultam, melyek a borospoharak, melyikbe kell mérnem a bort tisztán, vagy a kis- és nagyfröccsöt szódával, utána az égetett szeszesitalokat, több fajta likört, rumot, pálinkát és végül a málnaszörpöt. Mindezeket kimérni, az utóbbit elkészíteni kellett.

Az üzletben csak ketten dolgoztunk, fönök úr és én. Ritkán azért előfordult, hogy a fönökasszonny is segített, akit tekintetes asszonynak kellett szólítani nekem és a cseléldánynak, mivel az is volt. A tekintetes asszony nagyon rendszerető, túl pedáns asszony volt, amit az is bizonyít, hogy 4 év alatt 13 lány volt a keze alatt. Ezek közül az egyik két és fél évig szolgált, a többieknak csak rövidebb ideig bírták. Ő megszokta az örökösi figyelmeztetéseket és a „szekatúrát”.

A kiskereskedelemben valamint az italmérés elsajátítása és gyakorlása közben ösz lett. Baánék birtokában volt a város szélén, Macólaposban egy szőlővel beültetett terület is. Így a szőlő érése után megtanultam a must, illetve a bor készítését és kezelését. A szőlő zúzását, préselését, hordóba öntését, majd a bor kiforrása után a borseprőről való lefejtését. A hordók tisztán tartását kívül és belül, a bor nagyobb hordókból kisebbekbe való átfejtését, a hordók csapra verését, végül a tiszta bor forgalmazását.

Egy tanuló hétköznapjai

A szerződés szerint otthon aludtam. Reggel fél 6-kor keltem, még szerencsém volt, hogy közel laktam a bolthoz, így nyitás előtt mindig odaértem, sosem késttem el. Kosztot – mely igen jó volt – a fönökönkéntől kaptam. Az italmérésben volt egy asztal, melyet minden étkezéshez használtunk. Mindig egy asztalnál, együtt étkeztünk. A két helyiségek ez idő alatt is nyitva volt, így aztán akármelyik helyiségre jött a vevő, nekem kellett kiszolgálni, számolni, a pénzt átvenni, az asztalon levő tálcára tenni. Ki kellett a visszajáró pénzt számolni, és a vevőnek visszaadni. Nem volt nagy forgalmú bolt, de étkezéskor mindenki jött valaki – vagy a boltba, vagy az italboltba. Nem túlzok, ha azt írom, hogy a 4 év alatt talán öt étkezést folytatottam úgy, hogy nem kellett megszakítanom a kiszolgálás miatt.

Az italmérésben igen gyér volt a forgalom, szinte csak törzsvendégek voltak. Italos személyt nem szolgáltunk ki, és nem is adtunk annyi italt, hogy az illető alkoholos állapotba kerüljön.

A forgalomnak és az akkori sörfogyasztásnak is jellemzője, hogy egy nyáron három-négyeszer volt csapolt sör, akkor is egy 1/8-os, azaz 12,5 literes hordót vertünk csapra, és hogy a sör aznap biztosan elfogyjon, a ház előtti fákra papírtáblákat akasztottunk „Friss csapolt sör” felirattal.

Az étkezési időn kívüli időben, ha nem volt vevő, háromfélre cukrot és sót kellett előre csomagolni negyed, fél, 1 és 2 kg-os papíracskóba, és a polcokon a rekeszekbe (fakkokba) behelyezni. A minden nap munkámhoz tartozott: reggel és ebéd után mindenki helyiséget kisöpörni, reggel az italmérésben az asztalokat, székeket, italosüvegeket és polcokat letörölgetni. A boltban ugyanez volt a feladatom. Megállni nem volt szabad, mert azt mondta a fönök úr, hogy egy boltban szégyen csak úgy állni, mivel ott mindenig van munka. És valóban minden volt, mert ha ezeket elvégeztem, szemes borsot öröltetem két kökök között. Ez az egyik kökök kézzel való forgatásával történt. A kibontott ládatetők visszaszegezése után megmaradt szegeket ki-egyenesítettem, ezt olcsóbb áron eladtuk.

A bolti teendők mellett nekem kellett a sertéseket, minden pontos időben, naponta háromszor etetni, virágokat öntözni; nyaranta egyszer az udvaron kb. 2–3 mázsát faszenet 1 kg-os zacskóba kimérni. (Utána elmehettem a Körösbe megfürdeni.) Túzifát is árusítottunk, fűrészelve és aprítottan. Kívánságra ezt egy kiskocsival házhoz szállítottam 50–100 kg-os mennyiségben. Összel, mint már írtam, szőlőt is termeltünk. A szőlőben a fönökszszony által leszedett és általam kiválogatott szőlőt én vittem a vásárlókhöz, mégpedig 2 db karoskosárban. Úgy kellett lógotatva vinni, hogy a könyököm ne érjen a csípőmhez, azért, hogy ne rázkódjon, a szőlő ne törjön.

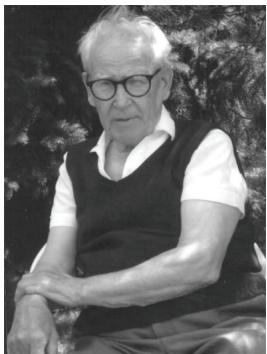

A kereskedőtanulókat, vi-zesnyolcasoknak is neveztek, mivel nyáron a bolt előtti járdát egymásba fonódó nyolcas alakban, tölcser-szerű edénnyel, vízzel locsolták a por ellen.

Az akkor vásárlási szokásokra és a gazdasági helyzetre jellemző, hogy több vevő is volt, aki 5–10 kg fát vásárolt. Nem volt ritkaság, hogy felnőtt férfiak 1 vagy 2 szál cigarettagát vettek, vagy az asszonyok 10 dkg sót, cukrot vásároltak.

Ilyen körülmények között telt el a 4 év. Hálá a jó istennek nem voltam beteg egyetlen nap sem. Nem aludtam reggel fél hatnál tovább, de bíztam abban, hogy ezután jobb lesz. Nem csalódtam.

Utószó

Nyugdíjba vonulásomig a kereskedelemben dolgoztam, 1931–39-ig Szarvason, 1939-től 1940-ig Budapesten. Innen vonultam be katonának 3 évre. Itt magyarosítottam a nevem 1942-ben. Frontszolgálat és amerikai hadifogság után újra Szarvasra kerülttem. 1947–52-ig fűszer- és vegyes-kereskedelmi boltokban mint eladósegéd, 1952–59-ig a Szarvasi Földműves Szövetkezet áruházában műszaki osztályvezető, 1959–69-ig az Univerzál műszaki boltjában boltvezető, 1969–79-ig a szarvasi ÁFÉSZ bútorboltjában boltvezető voltam. Innen mentem nyugdíjba 60 éves koromban – 46 és fél év elismert munkaviszonnyal.

A tanulóiöm történetét, a vegyesboltban akkor árusított, igazán vegyes cikkeket, valamint néhány reklám szövegét most, 88 éves koromban emlékezetből írtam le.

Szarvas, 2007. július 20.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Varsányi Gyula".

Varsányi Gyula

Kutas Ferenc felvétele

A Baán-bolt épülete 2008-ban; alig változott, csupán a kocsmaajtót falazták be az Arany János utca felől

Árucikkek az 1930-as években

Élelmiszerek és fűszerek

Kristálycukor 100 kg-os jutazsákban; kockacukor 50 kg-os faládában; porcukor 25 kg-os vászoncsákban; süvegcukor 2–3 kg-os papírcsomagolásban; örölt só 50 kg-os jutazsákban; darabos kősó 1–20 kg-os darabokban; marhasó 5 kg-os darabokba préselve; rizs 100 kg-os jutazsákban – ötféle, megnevezése: burma, moulmen, japán, matt és fényes patna; köleskása, árpakása, szárazbab, lencse, sárgaborsó, búzadara, zsemlemorzsza, kétféle búzaliszt; pék süttötte 5–6 kg-os házikenyér, melyből kérésre negyed kg-ot is szétünk. sima háztartási keksz, Pick szalámi, savanyú káposzta, száraztészta, ruszli, 15–20 féle cukorka, üvegekben tárolva, ezekből mértünk 5–10 dkg-ot; draszé, praliné, táblás csokoládé, boci csoki 2 fillérért, cserebogár 1 fillérért; Diana sósboresz, csokis cukorban 4 fillérért; pemetefű cukorka kis dobozban kb. 3 dkg köhögés ellen; medvecukor (szukusz) – fekete rúd kb. 5–10 dkg vízbe áztatva, szintén köhögés ellen; fekete bocskorszíj – rágós cukorka; citvármag, cukrozott, giliszta ellen; jég(kandisz)cukor, krumplicukor; kandírozott gyümölcs: meggy, alma, körte, stb. zselé, cukrozott; citrom, narancs, mandarin, füge koszorúba fűzve, szentjánoskenyér, datolya; tea, kakaó, pörkölt és nyers kávé, egész és örölt fahéj, élesztő, szalakkáli tézstasütéshoz, ezeket mind kimérve adtuk dekára; kávépötöl dobozban és rúd alakban; örölt paprika négyfélle, feketebors egész és örölt, fehérbors egész; élesztő fél kg-os téglá alakban, ezt két végén citerahírral összefogott, hajlított nádból készült eszközökkel szelteletük; Hunyadi János, Ferenc József, Mira keserűvizek (hashajtó), keserűső, búza- és rízskelemenyítő, salétrom, borkő, citromsav, szalicil; ehet fahordóból kimérve; fenyőmag, koriander, boróka, bórax, ezeket pácoláshoz használták; szerecsendió, szerecsendió-virág, gyömbér, safrány, ez utóbbi a legdrágább fűszer, kb. egy milligramm egy kilogramm kenyér áron, 20 fillér volt. Kámför, ezt izületi fájdalmakkor bedörzsöléssel használták. Légmentesen lezárt fémdobozban kellett tartani, mert különben elpárolgott, „eltünt mint a kámför”.

Rövidáruk

Cérna: fekete, fehér; gépselyem kb. 50–60 féle színben; hímzőfonál kb. 8 féle színben; selyemszalag kb. ötféle; gumipertli, fehér háromféle szélességben; cipőfűző fekete, barna, kerek, lapos 65, 90, 120, 140 cm hosszúságban; centiméter; köpperszalag fekete, fehér, kék; gyűszű: női, szabó, cipész; varrógépszíj, hozzá kapocs; különböző tűfajták: szabó, varró, zsákvarró, kosárvarró, szúcsfürdő, neccelő-, horgoló-, kötő-, merkelő- és hajtű. hajcsat; csizmadiafonál: vékony, vastag; szabókréta; csizmadiatű, csizmadiaár, varró, szegő; patentkapocs, ruhakapocs.

Festékáru

Darabos mész; budai föld: darabos, öntött téglás; kb. 20 féle porfesték: horganyfehér, litophon, bécsfehér, fekete, csontfehete, szatinóber, világos, sötét, őszibarna, casseli barna, citromsárga, baltimorsárga, téglavörös, pompeji vörös, törökvörös, cinobervörös, azurkék, világos, sötét, berlini kék, brémai kék; papagáj ruhafesték 15–20 féle.

Vegyiáru

Mosószappan: Hutter, Flóra, Albus, Levendula, pipereszappan; fogkrém: Odol, Kalodont; fogpor; hajolaj, kimérve, világos, sötét; Nivea krém, Caola krém; kölni kimérve 3–4 fajta; rózsavíz kimérve; fanyelű fogkefe; asszonydicséret mosópor; flitt pumpával légy és szúnyogirtató; petróleum kimérve világításhoz (200 literes vashordóban); kocsikenőcs kimérve (50–150 kg-os fahordóban); gépszír, kerékpár- és varrogépölaj; lenolaj (kence), terpetin; ezekbe kever-

ték a porfestéket, ezzel festették az ajtókat, ablakokat és a különböző bútorokat és tárgyakat; bőrölaj: munkásbakancs, csizma és lőszerszám ápolásához; lúgkö (erősszóda) háziszappan-fözéshez, klórmész fertőtlenítéshez és ruhatisztításhoz, illetve fehérítéshez; rézgálic (kékkő): búzacsávázáshoz; vaspór kályha és kályhacső ápolásához, kályhacsőlakk kályhaczüst színben.

Egyéb áru

Mindenfajta és különböző nagyságú vasszeg; vashuzal (drót), ásó, kapa, vasvilla; lópatkószeg, lópatkósarok, hegyes télen, tompa nyáron; csizmapatkó csizmára, cipőre; talpszeg (jancsiszeg) bakancs-, csizma- és cipőtalpb; gumisarok csizmára, cipőre; csizmadia csiriz (ragasztó); faszeg a talp felerősítéséhez; cipőkrém: Schmoll, Kakaspaszta; Lurion cipőkrémpótló fekete: viaszfélé, meg kellett főzni, dobozokba önteni, olcsóbb, mint a kész krém; suviksz fadobozban; kerek, páros meszelő, bonyhádi egyes széles meszelő, kerek és lapos esetek, cirokseprű, súroló, gyökérkefe, bekenő, sár és fényesítő kefe cipőápoláshoz, csutaksúroláshoz, lókefe, tehén- és lóvakaró; viharlámpa, lámpacsavar (fej) világításhoz, 3, 5, 8, 11-es, ezekhez lámpaüveg és lámpabél, valamint befőttes és uborkásüvegek; kender kb. 1 méter hosszú kévében – ebből fonalat készítettek, melyből házivásznat és kötelet, zsákot készítettek, raffia (háncs) szőlő kötözéshez; meggyfabot, ostornyél, nádból és finom acél hajlékony véggel; ostor, karikás és bakancsszíj; paritta (csúzligumi); légyfogó (ragacsos szalag); faszenccsomag vasaláshoz; kaszakő, kaszakő tokmány; aratógéphez kötözszineg; nagybögöhúr; hegedűhúr, gyanta, citerahúr mindenfajta.

Csomagolópapír: fehér, barna, kék; állványpapír színes, mintás; zsírpapír húsáru csomagolásához; pergamentpapír befőzéshez; kötözöszineg 5–6 féle; színes képes falvédő; színes tekercses falvédő; wc-papír hajtогatott; iskolai palatábla, palavessző, törlő szivacs, ceruza; fekete grafit és tinta; vízfesték, hozzá festőecset, ceruzafaragó, kréta; postabélyeg, levelezőlap, pénzesutalvány, csomagszállítő-levél, képeslapok, karácsonyi, húsvéti stb., irodai papír, sima, kockás; levélpapír, boríték, mappa, levélpapír színes, borítékkal; tűzifa: fűrészelt és aprított; Mauthner vetőmagok: zöldség és virág.

Dohányáru

Kb. 15–20 féle cigarette 1,5 fillértől 14 fillérig, 5 féle szivar 6–16 fillérig; szélesre vágott pipadohány 25 g, 8, 11, 13 fillér; kb. 8–10 féle cigarette dohány 25 és 100 g-os 24 fillértől; cigaretta papír Modiano, Senator; cigarettahüvely, töltő, tárca; gyufadoboz 6 fillér papírcsomagban, piros fejű gyufa, mely egymástól, falon, betonon és cipőtalpon is meggyulladt. Cseréppipa, pipászár, csutora, dob; meggyfa- és papírszipka.

Reklámok

Abban az időben is voltak reklámok, főleg kb. 6–14 centiméteres, úgynevet számolócédulákon hirdették a cégek az áruikat. Néha még pár soros verset is írtak mellé:

Aki a babáját igazán szereti,
Csakis Franck kávét főzzön neki.

Sonka, kolbász, dagadó,
Franckos kávé csak a jó.

Azt akarod nagyot hízzál,
Szent István maláta kávét igyál.
Az oláhnak kecsketej a jó.
A muszkának vutki való.

De a magyar kényes fajta
A kávét is válogatja.

Nem is ízik öneki más,
Csak Szent István cikoriás.

Minden háznál
Diana sósborzesz legyen.
Torokör, jól seper

Míg ön durmol
Dolgozik a Darmol.

Mondt apám a jaguár
oly nagyon hogyan ugorhat?
Érhető az kis fiacskám,
hisz Jaguár gumi van a sarkán.

Kakaspasza terpentines,
Attól lesz a cipőd fényes.

A szerencse forgandó,
Töröknél állandó.

Ezt a nagy strapát
Csak Dorcó cipőben bírom.

Pusztíthatod tűzzel, vassal,
Nekimehetsz késsel, karddal,
Akárcsak egy sziklavár,
Oly erős a Jaguár. (gumisarok)

A nagyobb cégek, pl. a Schmoll gyár, esténként és városonként repülőgépen kivilágítva reklámozta a Schmoll cipőkrémet. Hutter és Lever cég hölgyeket bízott meg, hogy házról házra járva bemutassák a mosószáppan jó hatását. Az egyik cég férfiakat bízott meg, hogy házanként bemutassák a cipőkrém minőségét úgy, hogy a kézüjj hegyére tekert szövetsdarabot ehetbe, majd a cipőkrémbe mártva körkörös mozgással kente a krémet a cipőre és így fényesítette. Valóban szép fényes lett.

A felsorolt árucikkek Szarvason Baán Béla fűszer- és vegyesáruüzletében voltak forgalomban 1931-től 1935-ig, tanulói időm időszakában.

Lopusni Mária

száritott téiszta és
tarhonya gyári telepei:

Telefon: 152. **Szarvas** Telefon: 152.

VEZERKEPVISELET:

Kutas Pál
téstakereskedő
SZARVAS.

Egy hirdetés a Postás Szaknaptárból 1942-ben

Blaskó Mihály

Szabad a csók

*Tüzekek, mik el nem hamvadók,
Cirógató lágy kis kacsók,
Mind üzenik; szabad a csók –
Jutalmat kapnak már a jök.*

*S üzenik mind a csillagok,
A Nászszekér már fenn ragyog.
Kísérik szárynas angyalok,
Hol a boldog pár andalog.*

*A szív dalára hallgatok,
Ha vársz rám, te is hallhatod.
Kik nem sükétek, nem vakok,
Hallják az égi dallamot.*

*Pénzből, kincsből ha volna sok,
Jönnének gondízó napok,
De mit lelkedből kaphatok;
Az a Kincs lesz a legnagyobb.*

*Jóságos erdei manók,
Szárynyak, magasban suhanók,
Édes álomba ringatok,
Már üzenik; szabad a csók!*

*Szívedben hallgasd azt a szót,
Hű szerelemre biztatód.
Mennydögésnél is áthatóbb,
Az Úr szava: szabad a csók!*

*Talán a titkát tudhatod:
Ha szíved szívből átadod.
Csókok Csodáit megkapod,
Ha mer – s ha öslél két karod.*

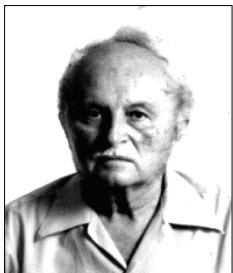
2007. IV. 16. Tokaj–Szarvas

In memoriam

Meghalt egy Ember

Molnár László

1928–2007

Nem lehet írnom Róla elfogultság nélkül, hiszen az utóbbi két évtizedben közelí munkatársak voltunk.

A hivatalos iratok Molnár László János néven tartották számon, de azoknak, akik ismerték – és nagyon sokáig nagyon sokan ismerték – csak „Molnárlaci” volt. Rang ez. Igazi rang. Pedig volt számos más rangja is.

Édesapjának, a község megbecsült tanítójának nyomán indult el a tanítói pályán. Szarvason érett-ségezzett, 1948-ban szerzett tanítói oklevelet. Kon doroson kezdett tanítani, majd 1949–52-ig katonai szolgálatot teljesített. Leszerelése után, 24 évesen – mivel az új rendnek nagy szüksége volt a megbízható emberekre — kinevezték a Szarvasi Járási Tanács Művelődési Osztályának vezetőjévé. Családot alapított, felesége és két gyermekéje is pedagógus.

Egész életében meggyőződéses szocialista volt. Nem érdekei vezéreltek, cselekedeteit mindig ez a meggyőződése irányította. Volt, amikor ez javára vált, de nézetei mellett kitartott akkor is, amikor az érdekei nem ezt diktálták volna.

1957-ig töltötte be a művelődési osztályvezetői posztot, közben rövid ideig a Járási Tanács VB titkára is volt. 1956 októberében ő írta alá azt az üdvözlő táviratot, amelyben a Szarvasi Járási Tanács köszöntötte Nagy Imre forradalmi kormányát. A forradalom leverése után ezért elvesztette vezetői beosztását, és ismét tanítani kezdett. 1959-ben – kamatoztatva korábbi vezetői gyakorlatát – az újonnan alakult Óvónőképző Intézet Igazgatói Hivatalának vezetője lett. Nyugdíjba vonulásáig töltötte be ezt a pozíciót. Számos kitüntetéssel ismerték el közéleti tevékenységét, minden területen, ahol csak dolgozott.

Izig-vérig közéleti ember volt. Aktív korában a sportéletben (női kézilabda, labdarúgás), a szakszervezetben és a civil szerveződésekben (galambtenyésztők) töltött be vezető szerepet, tagja volt Szarvas Város Baráti Körének. Nyugdíjaként is tevékeny ember maradt. A rendszerváltás után nem fordított hátat meggyőződésének: a megalakult MSZP helyi szervezetének tagja, ha úgy tetszik, „szürke eminenciása” lett. Bár vezetői posztot nem töltött be, súlya volt a szavának.

Nehezen tűrte a korábbi lojalitásukkal szembe forduló érdekembereket. A városi lapok hasábjain gyakran tette szóvá az emberi gyarló-

ságokat, a rendszerváltás visszásságait, s ment bele sokszor méltatlan vitákba olyanokkal, akikkel egy lapon említeni sem lehetett. Bátor ember volt, vállalta a konfliktusokat. Ki merte mondani, le merte írni azt, amit a baloldali érzelmű emberek napjainkban inkább magukba zárnak.

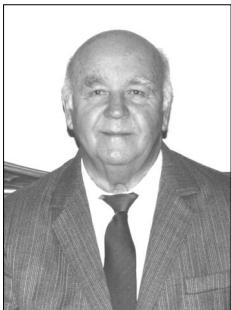
Leginkább a sport érdekelte, számos tanulmánya jelent meg e témakörben. Legjelentősebb ezek közül a szarvasi labdarúgás történetét összefoglaló, más sportemberekkel közösen írt dolgozata, amely a Szarvasi Krónikában, később önálló kötetben jelent meg. A szarvasi Ki kicsoda? sport tárgyú szócikkeinek szerkesztője volt. Megbízható, korrekt munkatársként a legutóbbi időkig dolgozott a Szarvasi Krónikának.

Sikeress pályát futott be. Bár sokat küzdött életében, legnagyobb küzdelmet az elmúlással folytatta. Egyszer már győztesen került ki ebből a küzdelemből, s élt még tartalmas, szép évtizedeket családja, munkatársai és barátai körében. Most is megpróbált küzdeni, kissé megfáradtan, egyre kevesebb meggyőződéssel. Beteg szíve már nem segítette ebben a küzdelemben.

Kedves Laci bácsi; kedves Laci! Búcsúzunk Tőled végérvényesen. Hiányozni fognak tapintatos, de az igazat kimondó recenziói, markáns véleménynyilvánításod, bátor kiállásod, példamutató elvhűséged. Ezt már nem hallod, nem olvasod, de úgyis tudtad: tiszttünk, amíg éltél, s emlékezni fogunk Rád, amíg élünk.

*Kutas Ferenc
és a Szarvasi Krónika munkatársai*

Dr. Kovács Gábor 1925–2008

Professzor dr. Kovács Gábor Szerencsen született. A szerencsi Elemi és Polgári Iskolát 1938-ban, a Sátoraljaújhelyi Kereskedelmi Középiskolát 1945-ben fejezte be. Az Agrártudományi Egyetemre Budapesten járt, ahol 1950-ben okleveles mező-gazda, agrárítmérnök lett.

Pályáját gyakornokként kezdte az Agrártudományi Egyetemen, és ott dolgozott 1954-ig. Onnan került Székkutasra, ahol 1954-1956 között osztályvezető az Üzemszervezési Kutató Intézetben.

Azt követően Szarvason dolgozott az Öntözési és Rizstermesztési Kutató Intézetben. 1956-1957-ben osztályvezető, 1957-1977 között igazgató, 1978-1981-ben tudományos főmunkatárs.

1981-től 1994-ig a szentesi Vétőmagtermelő és Értékesítő Vállalat Kutató Központjában tudományos főmunkatárs. 1994-ben Szarvason megalakította az AGROSELECT Kft.-t, ahol tudományos főmunkatársként dolgozott.

A mezőgazdasági tudományok kandidátusa címet 1954-ben Taskentben, a mezőgazdasági tudományok doktora fokozatot 1965-ben Budapesten szerezte meg. 26 államilag minősített lucerna, szója-, fehérhere-, silócirok-, olajtök, növényfajtát nemesített, illetve részt vett azok nemesítésében. 150 tanulmány, cikk, könyv vagy könyvrészlet szerzője, társszerzője. Tudományos folyóiratok (Növénytermelés, Nemzetközi Mg. Szemle) szerkesztő-bizottságának tagja.

1975-1977 között országgyűlesi képviselő; tagja az MTA Növénytermelési és Öntözési Bizottságának. Szakterülete számos választmánya, szakbizottsága, tudományos tanácsa választotta tagjai közé. 1961-77-ig alapító igazgatója a szarvasi Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumnak és a Főiskolai Karnak is. A jelenlegi TSF Mezőgazdasági Kar épületének tanügyi és kollégiumi szárnya az Ő igazgatósága alatt épült. Az évek során 10 különböző szintű hazai és nemzetközi kitüntetést kapott.

Nagy formátumú, erős személyisége volt. Neve Szarvason még mindig ambivalens érzéseket kelt az emberekben: sokan tisztelték, voltak, akik kedvelték, néhányan félték. Munkásságának több területén megelőzte korát; már 40 évvel ezelőtt tervezte az oktatás és a kutatás egyesítését. A növény nemesítésben elért eredményeivel alkotott maradandót.

Nyugodjék békében!

Dr. Reszkető Péter

Cs. Pataj Mihály

(Békéscsaba, 1921. dec. 22. – Szeged, 2008. január 24.)

A budapesti és szegedi egyetemeken művészettörténet, néprajzot és régészettel hallgatott. Diplomája megszerzése után Oroszáron gimnáziumi tanár, majd közel 10 évig a szarvasi Tanítónőképzőben és a Vajda Péter Gimnáziumban tanított. Szarvasi éveinek meghatározó élménye volt a Holt-Körös. A víz, a parti nádasok, ligetek látványai ekkor keletkezett képeinek egyik fő témája lett. 1960-ban került Szegedre a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tanára lett. A festészet mellett kutató tevékenységet végzett a színpreferencia területén. E téma körben cikkeket közölt, nemzetközi kongresszuson vett részt. Fametszéssel, majd festészettel foglalkozott, mestere Rudnay Gyula volt.

Jelentősebb egyéni tárlatai voltak egyebek között Budapesten, Szegesten, a szarvasi Tessedik Múzeumban, több hazai, és számos európai városban (többek közt Bologna, Luxemburg, Helsinki, Strassburg, Párizs, valamint az USA-beli Toledo). Festményei láthatók voltak kollektív kiállításon, Budapesten a Nemzeti Galériában, a Mücsarnokban, a Budatétényi Galériában és a Vigadóban.

Évtizedek óta résztvevője szegedi, vásárhelyi, békéscsabai tárlatoknak. A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola tanszékvezető tanáráként, 1982-ben fejezte be oktatói tevékenységét. Szarvasi évei alatt 8–10 nagyméretű pannót festett, melyek Kondoroson, Békésszentandrásön és Szarvason láthatók. Tárlatainak, kiállításainak mindenkorán kedvező sajtóvisszhangja volt.

Művészportrékat írt szegedi festőművészkről, Dorogi Imréről, Vinkler Lászlóról, Erdélyi Mihályról. Számos színelméleti előadást tartott.

* * *

Mi, volt tanítványai, és akik közelről ismerték, tudjuk, hogy szeretni valóan aranyos ember, mosolyogtatónak szórakozott művészlelek is volt. Tanítványai a gimnáziumban, a tanítónőképzőben ezt az oldalát ismerték igazán. A róla szóló anekdotikus történetek legendává váltak, némelyiket több nemzedék is magáénak vallotta.

Cs. Pataj Mihály, élt 87 évet. Műveinek értékelése a művészettörténészek feladata. Mi örizzük kedvességét, emlékét, a szereneséseknek képeit; akvarelljeit, amelyek mindenkorán derűt varázsolnak környezetükben.

Dr. Kutas Ferenc

Megkésett búcsúztató

Valent Júlia

1928–2006

2006-ben vettünk végső búcsút *Dr. Valent Júlia* nyugalmazott főiskolai tanártól a szarvasi református temetőben. Bár több ezer tanítványa, volt, szerény csoport kísérte el utolsó útjára.

1958-ban találkoztunk a gimnáziumban. Én diáktársaim között ütem, ő a tanári katedrán tartotta az oroszrát. A vele eltöltött egy év sorsfordító lett életemben. Megszerettem az orosz nyelvet, és magam is ezt a szakot választottam. Nemcsak a nyelvet, de az egész nyelvi kultúrát tanította. Sok orosz dalt énekeltünk. Felléptünk a nagykőrösi orosz lak-tanyában, megismertetett az orosz emberekkel, ott fogyasztottam először igazi orosz ebédet, ittam valldói orosz teát.

1959-ben a tanárő, az újonnan alakult Óvónőképző Intézetben orosz és szlovák nyelvek oktatója lett. Érdeklődése a szlovákság története és a szlovák népdalok felé fordult. E témaiban publikált szaklapokban és a Szarvasi Krónikában is.

A sorsom úgy hozta, hogy 1979-ben magam is az Óvónőképző Intézet orosz nyelv és ének-zene tanára lehettem. Szárnyai alá vett, egyetemre irányított, és megszerezhettem az első dr. univ. diplomámat. Ettől kezdve többet találkoztunk, beszélgettünk a szarvasi szlovákok népszokásairól, összehasonlítottuk a szlovák és magyar népdal-variánsokat. Így megszületett első közös kutatási eredményünk, amely írásban is megjelent. Ez újabb lendületet adott oktatói és kutató munkámnak. Az általa gyűjtött és énekelt szlovák népdalok, műdalok új életre keltek PhD. disszertációmban.

Magam sem gondolkodtam át eddig, milyen mély nyomot hagy egy diákok (egy ember) életében az első jó tanár emberi, szakmai irányítása. Én neki és a tőle ellesett szorgalomnak köszönhetek minden.

Biztos vagyok abban, hogy dr. Valent Julianna tanárőnek sok-sok ilyen tanítványa volt, akik ugyancsak hálával gondolnak rá. Sokat köszönhetünk neki. Fájdalommal értesültünk a megváltoztathatatlanról. Örökké emlékünkben él.

*Dr. Lentvorszki Anna
a Nemzetiségi és Kisebbségi Intézet igazgatója*

Szemle

*A véges életű ember ünneppel szakaszolja az örökkévalóságot,
és építményekkel szakaszolja a végtelen teret.*

Novák István városai

(Dugonics Társaság, Szeged, 136 oldal)

2008. február 1-jén ünnepélyes hangulatban gyülekeztek az építészeti szakma művelői a Vajda Péter Művelődési Központ kamaratermében. Könyvbemutatóra érkeztek. Szarvas főépítésze e napokban töltötte be 70. életévét, s épp húsz éve látja el városunk főépítészi teendőit.

Volt alapja az ünnepi hangulatnak, egy neves, sikeres építész munkásságát magas színvonalon bemutató könyvet vehettünk kezünkbe. Ha az építészet megfagyott zene, akkor Novák István jubileumi kötet valóságos gyöngyszem a könyvek világában.

Mi a feladata egy főépítésznek? A kérdés megválaszolására hadd idézzük Meggyesi Tamás bevezető tanulmányából:

„...ha egy ház felépül, szerzője úgy nézhet rá, mint gyermekére... A főépítész jó, ha egyetlen város vajudását, szépülését menedzelheti, miközben tudja, hogy annak gyümölcsé legjobb esetben is csak évtizedek múlva érik be. A főépítész ritkán épít is valamit városában: felvállalt munkája rendkívüli alázatot és emberfeletti türelmet igényel; sok esetben csak arra lehet büszke, ami nem épült meg: aminek környezetromboló hatását sikerült megakadályozni.”

Novák István nemcsak városunkban látja el a főépítészeti hivatást, hoszszú ideig Szegeden betöltötte ezt, és 2002 óta Makó város főépítésze is. Ennek megfelelően az igényes, albumszerű jubileumi kötet öt fő fejezetre osztható: *Szávay István* vall Novák ars poeticájáról, önálló cikkek mutatják be „városait”, majd Bátyi Zoltánnak *Az építész álma* c. esszéje zárja a kötetet.

Bizonyára megbocsátja az olvasó, ha ezúttal csak a városunkkal foglalkozó, terjedelmében is megtisztelő, 20 oldalas tanulmányt vesszük közélebbről szemügyre. *Keserű Zsuzsa* értő, ihletett, emelkedett stílusú munkája irodalmi szinten mutatja be Novák István szarvasi tevékenységét, s hozza emberközelbe magát az építészt is a *Szarvas ...egy félmosolyt csaltak a város arcára* c. esszéjében, melynek megírását minden bizonnal az építész-szel folytatott mélyre ható beszélgetés előzte meg. „*Együtt lüktet a szívem ennek a városnak szívével*” – emeli ki mindenki a bevezető sorokban az építészeti hivatalos könyvben.

tészre vonatkozó legfontosabb megállapítását. Szarvasi embernek különösen izgalmas ez az írás, sorra felbukkannak név szerint a főépítész helyi munkatársai és a város vezetői.

Novák István így vall arról a korszakról, amikor elvállalta városunkban a főépítészi munkát: „*A város kopár főutcáját akkor már falazott blokkos épületek uralták. A hatvanas évek végén lebontották a mezőgazdasági főiskola betonból és üvegből készült mai épületének helyén álló kastélyt, mint ahogy lebontottak számos polgárházat, amelyekkel soha sem lett volna szabd ezt tenni.*” Megismerhetjük Novák építészeti ízlését is: „*...kedvenc utcája a Kossuth utca. Tipikus alföldi kisvárosi utca, zártstorú, földszintes polgárházakkal. Száz évnél idősebb eklektikus épületek. Néhol vadszőlővel befuttatott, sárgával, fehérrel színezett falak, művesen elkészített, faragásokkal díszített kapuk. A nap is, ha teheti, erre sétál, ha nyugodni tér...*”

Hadd egye meg a zöld! – szokta mondani a főépítész, ha eltakarni való épületet lát a városban.”

Keserű Zsuzsa esszéjéből megismerhetjük a város ötödszázados építési tevékenységét, kicsit Szarvas történetét is. De nem árulhatok el minden a könyvről, remélem e néhány idézet alkalmas, hogy felkeltsem az érdeklődést a kötet iránt.

Csak túlzó jelzőkkel tudom illetni a művészeti fotóanyagot. Ezen a téren el vagyunk kényeztetve, hiszen a közelmúltban jelent meg a Szarvas c. (felelős szerkesztő Takács Miklós) maradandó értéket jelentő képeskönyve. E könyv megjelenése után joggal hihettük eddig, hogy kimerítettük a lehetőségeinket. A könyv képanyaga rácáfol erre a feltevésünkre. A jól ismert épületek újszerű megközelítése kellemes meglepetés az olvasó számára, ragyogóak az interiörök, vagy a népi építészeti örökségünket bemutató képek.

Árgus szemmel hibát kerestem a kötetben (többnyire minden könyvben van), de örömmel jelentem, hogy nem találtam, az albumot minden szempontból a magas szintű szakszerűség, igényesség jellemzi.

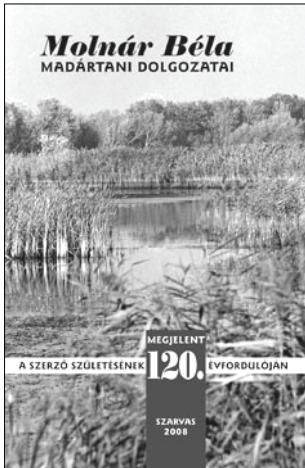
Ezúton is gratulálok a Főépítésznek, a szerzőknek, a szerkesztőnek, a kötet tervezőjének, a fotók készítőinek, a szegedi Novum Nyomdának és a könyv támogatóinak. Városunk egy jelentős, szemet-lelket gyönyörködtető könyvvel lett ismét gazdagabb; vegyék, vigyék, olvassák!

Dr. Molitorisz Pál

Molnár Béla madártani dolgozatai

Hasonmás kiadás

Digitális Kalamáris Kiadó, Szarvas, 2008. 9 füzet

Molnár Béla születésének 120. évfordulóján, 2008-ban, összegyűjtve, hasonmás kiadásban megjelent a szerző ornitológiai munkásságának dokumentációja, nyolc füzetben. A szerző kakukk-kal (az akkor helyesírási szabályok szerint kakuk) kapcsolatos, korábban szenzációtól ható megfigyeléseit tartalmazó kiadványokat egy kilencedik kötet egészít ki, melyet barátja és tisztelete Lévay Ferenc adott közre Molnár Béla halálát követően, *Emlékek Molnár Béláról* címmel. Itt rajta kívül dr. Melich János, Pásztor Pál és Péterfia Zoltán ír Szarvas neves szülöttéről. A füzeteket a hasonmás kiadás ötletgazdája dr. Demeter László és a kiadó Tatai László szépkivitelű könyvtokban kínálja az olvasóknak.

Molnár Béla munkássága a nagyközönség emlékezetében talán mára kissé elhalványult, pedig ő volt az, aki 1939-ben, több éves madármegfigyelés után, a már oly régen, és világszerte kutatott kakukk-probléma megoldásával ajándékozta meg a világot. Ám a szakma, a tudóstársadalom ma is a legnagyobbak között tartja számon. Dr. Kovács Gábor ornitológus, a Hortobágyi Nemzeti Park munkatársa a következő szavakkal ajánlja a kiadványt az érdeklődök figyelmébe: *Molnár Béla műveiből egy végtelenül szorgalmaz, és elkötelezett tudós máig felülmúlhatatlan szakmai teljesítményét ismerhettem meg. Hazánk madárvilágának kutatói közül talán csak egyedül Koffán Károly sok évtizedes erdeipacsirta-vizsgálatai mérhetők Molnár Béla érdemeihez.*

Molnár Béla kakukkos kutatásai messze megelőzték korát, és ma is alapmunkának számítanak – írja Haraszthy László természet- és környezetmegőrzési szakállamtitkár. Tirják László a Körös-Maros Nemzeti Park igazgatója kiemeli, hogy Molnár Béla összegyűjtött munkái nemcsak e rejtelmes és különleges élelmódot folytató madarunk életébe nyújtanak betekintést, de a kutatás, a feltárás és a megismerés nagyszerű emberi példájával is találkozhatunk. Külön értéke a leírásoknak és a filmnek – teszi hozzá – hogy megelevenedik előttünk a Körösök élőhelyeinek mintegy fél év-századdal ezelőtti világa, melynek megmaradása ma már valamennyiünk közös felelőssége.

Molnár Béla – noha a zenei pályához is rendkívüli tehetséget mutatott – pedagógusként élte életét egészen 47 éves koráig. Tanított Pöstyénben, Nyitrán, Nagyváradon, Szarvason, Orosházán, zene, történelem, magyar és földrajz szakos tanárként. Nagy fordulatot hozott az életében, hogy 1935-ben gégebaj támadta meg, s emiatt tanári munkáját folytatni nem tudta. Ekkor lépett életébe a különös életű madár, a kakukk, melynek megfigyelésére áldozta minden anyagi javát és szellemi energiáját, egészen 1944-ben bekövetkezett tragikus haláláig. Molnár Béla kutatásai lebbentették fel a fátylat a kakukk szaporodásával kapcsolatos addigi hiedelmekről, ő volt az, aki korrekt tudományos leírásával tárta fel az idegen fészkekben kikelt fiókák életben maradásának rejtelmét. Eredményeinek közlését nem tartotta lehetőségesnek napilapok újságíróinak népszerűsítő írásaival, és a szaklapok közléseivel is elégedetlen volt, mivel azokban a helyhiány megszabta a tudományos dolgozatok, közlések terjedelmét. Márpedig ő szerette volna különféle kísérleteit is részletesen nyilvánosságra hozni. *Orosz Iván* íróbarátja tanácsára és ösztönzésére adta ki azután megfigyeléseit önálló füzetekben. A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Oktatófilm Kirendeltsége 1940 nyarán filmre vette a Molnár Béla által felfedezett és az oktatófilm céljaira átadott tudományos anyagot. A „Kis kakuk” című film 1942-ben, Velencében, a X. nemzetközi filmversenyen első díjat nyert.

Az elismertség azonban nem sokat javított igen szerény anyagi helyzetén, a tudományos munka megszállotta nélkülvézek közepette élt, de fáradhatatlanul járta csónakjával a Holt-Körös nádasait. Az utolsó füzet 1944-ben jelent meg, akkor, mikor az orosz csapatok már közeledtek Szarvas felé. Az ostrom után lakását el kellett hagynia, barátja szőlökunyhójában töltötte éjszakáit, ám hamarosan innen is távoznia kellett. Kegyelemkenyéren élt, lelkében teljesen összetört. Barátja, Lévay Ferenc így ír Molnár Béla utolsó napjáról: „... 1944. évi október hó 15-én elment kedves tartózkodási helyére, a Körös hidjára, hogy még egyszer utoljára átölelkezze lelkével a Köröspart gyönyörű tájait, sárguló füzesait, innen lakására visszatér, ahol a „kakukos asztal” fölé borulva – egy kiürített pohár mellett – holtan találták.”

Molnár Béla munkáinak újbóli kiadása dr. Demeter László ötlete volt, aki anyai nagyapja, néhai *Mikolay István* banktisztviselő gazdag könyvtárában kisgyermekként talált rá a gyönyörű kötésű, vastag, szépen illusztrált könyvek között a puhadelű füzetekre. Figyelmét előbb a különös képek keltették fel, majd a füzetek tartalma ragadta magával. Később, meggyőződve Molnár Béla kutatásainak értékéről, fejébe vette, hogy a feljegyzett megfigyeléseket ismét a nagyközönség rendelkezésére bocsátja. Elképzélése megvalósításához Tatai László személyében akadt partnerre, aki maga végezte el a nyomdai előkészítést és ez a kiadvány nyomdája, a Digitális Kalamáris első nagyformátumú munkája. A könyvtok *Gécs Béla* tipográfus

tervei alapján, a Bakula és Rácz fotostúdió felvételeinek felhasználásával készült.

A kiadvány megjelenése köré – civil kezdeményezésre – több, Molnár Bélának emléket állító rendezvény szerveződött, így 2008-at Molnár Béla emlékévnek tekintjük.

A kiadvány tartalma:

– Lévay Ferenc – Emlékek Molnár Béláról (1946)

– Molnár Béla madártani dolgozatai:

1. A nádirigó és a kakuk (1939)
2. A kakukról, a kakukporonty kidobási ösztönéről (1939)
3. További megfigyelések és kísérletek a nádirigóról és a kakukról, a kakukporonty kihordási ösztönéről (1940)
4. Pótlás a „További megfigyelések és kísérletek stb.”-hez (1942)
5. A nádirigó és a kakuk települése a Holt-Körösön és egyéb kakuk-tanulmányok (1942)
6. Vázlatok a madár szaporodási ösztönének megnyilvánulásairól (1943)
7. A kakuk a velencei Biennalen (1943)
8. További vázlatok a madár szaporodási ösztönének megnyilvánulásairól (1944)

– A kis kakuk – kultúrfilm (1942)

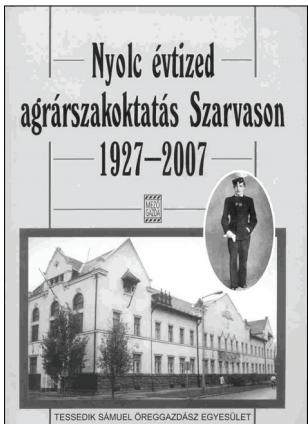
Keserű Zsuzsa

Nyolc évtized agrárszakoktatás Szarvason

1927–2007

Mezőgazda Kiadó, Szarvas, 2007, 192 oldal

retes a tevékenységük!

A könyv a szokásos köszöntőkön túl három főbb fejezetet tartalmaz. Az első a Szarvasi Magyar Királyi Tessedik Sámuel Középfokú Gazdasági Tanintézet időszakot, a második a mezőgazdasági technikumi időktől a főiskoláig tartó időszakot, végül a harmadik fejezet az integrált Tessedik Sámuel Főiskola integráció utáni időszakát taglalja.

A gazdasági tanintézet létesítésének történetét dr. Molitorisz Pál jegyzi – a tőle megszokott precíz munkával. (Ez a tanulmány már megjelent az Agrártörténeti Füzetek 11. darabjában, 2005-ben, erről beszámoltunk a Szarvasi Krónika 2006/20. számának 120. oldalán.)

Nagyon hangulatosak dr. Szitó János, Molnár Imre és dr. Köhler Mihály által jegyzett visszaemlékezések: a Bikazatról, az akkori tangazdaságról és a diákletről szóló oldalaik. mindenkorban hasznos lehet olvasni, látni, hogy mennyibe került akkor az oktatás, illetve a gazdász kötelező ruhatára (lásd 29–31. oldal), valamint azt áttekinteni, hogy 11 közismereti tantárgy mellett 29 szaktárgya volt akkor a gazdásznak! Kár, hogy ezt a témát csak a felsőfokú technikumig tudjuk követni a könyvben, hiányoznak ugyanis a főiskolai korszakok ilyen jellegű adatai, táblázatai, pedig azt hiszem ezeket könnyű lett volna megtalálni, és mindenkorban érdekes lehetett volna ezeket összevetni. Ez mindenkorban szerkesztési hiányosság.

A középfokú és felsőfokú technikumi időszakot dr. Pilishegyi József jegyzi. Nagy időszakot ölel át, és esetenként csak felvétesszerű, messze nem törekszik a teljességre.

A TSF Mezőgazdasági, Víz- és Környezetgazdálkodási Kara a szarvasi agrárszakoktatás 80 éves jubileumára rendezett nemzetközi konferenciára jelent meg ez a kiadvány dr. Pilishegyi József szerkesztésében. A szerkesztő munkatársa dr. Lelkes Lajos volt.

A kiadvány 192 írott oldalán a szerkesztő mellett Bagó Lajos, dr. Szitó János, dr. Molitorisz Pál, Molnár Imre, dr. Köhler Mihály és dr. Bukovinszky László jegyeznek egy vagy több fejezetet. A könyvet dr. Bukovinszky László lektorálta, a Mezőgazda Kiadó a Tessedik Sámuel Öreggazdász Egyesüettel együtt adta ki. mindenkorban dicsé-

Az integráció utáni éveket – mondjuk, amát – dr. Bukovinszky László írta. Szövege visszafogott, lényegre törő, de nem érinti a napjaink nagy kérdéseit.

Szólni kell azonban a sajnálatos hibákról is. A fejezetek – lehet, hogy a több szerző miatt – nem arányosak és nem következetesek. Amíg az első közel negyven évről 128 oldal szól, addig az utolsó több mint négy évtizedről csak ötvennyolc!

Van olyan név, amelyik több mint hússzor szerepel a könyvben. Ez már egy kicsit sok, nem ártott volna a szerkesztői önmérséklet.

Ez a szép könyv megérde melt volna – hiányosságai ellenére is – egy keményebb kötetet, erősebb fedelelt. További jellemző hiba a fotók (41 van a kötetben) nagymérvű nyomdai romlása (Szarvaspress Nyomda). Ez utóbbit pótlására – és reklámként is – ajánlhatom a 80 éves évfordulóra készített, a régi gazdasági iskola épületének sarki szobájában bármikor megtekinthető iskolatörténeti kiállítást, ahol az eredeti fotók nagyrészt láthatók.

Mindezek ellenére olvasmányos kiadvány, nemigen lehet letenni a kötetet. Az ünnepi hangulat elmúlik, szép emlék lesz, de ez a könyv megmarad. Érdekes olvasmány, meleg szívvel ajánlom mindenkinél!

Dr. Reszkető Péter

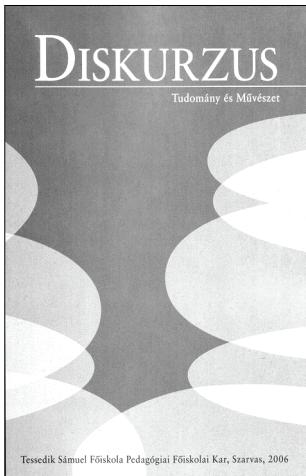

Molnár András felvétele

A szarvasi gazdász szobra, dr. Csíky László alkotása

Diskurzus

TSF Pedagógiai Kar, Szarvas, 2007, 194 oldal

Nemrég jelent meg a Tessedik Sámuel Főiskola Pedagógiai Főiskolai Karának Diskurzus című, Tudomány és Művészet alcímet viselő kiadványa. A hatodik száma már ez a *Virágne Horvát Erzsébet* vezette szerkesztőbizottság által összeállított, évenként egyszer megjelenő sorozatnak.

A kötet Szakács Mihályné főigazgató asszony előszavával indul. A *Nevelés és oktatás* című fejezetben Bencze Sándorné, Janurikné Lestyan Erzsébet–Szabóné Balogh Ágota, Kós Nóra, Lipcsei Imre, Peres Imre és Soós István tanulmánya olvasható. A *Nyelv és Irodalom* című fejezet L. Erdélyi Margit, Fliueraş Lucreţia, Katona Krisztina és Virágne Horváth Erzsébet értekezéseit

tartalmazza. A Zene és képzőművészeti fejezetben Bliznákné Dudás Julianna, Fliueraş Lucreţia és Szabó Julianna tanulmányait találja az olvasó. A Társadalomtudomány fejezetben kapott helyet Lentvorszki Anna, Létai Andrea Hajnalka és ifj. Soós István tanulmánya, a kötet végén pedig Görgényi Tamás, Lonovics László, Szabó Julianna és E. Szabó Zoltán művészstanárok alkotásainak színes reprodukcióit láthatja a kötet olvasója. Valamennyi tanulmányt idegen nyelvű összefoglaló egészít ki, a kötetet a kar diákjainak képzőművészeti alkotásai teszik teljessé.

Dr. Reszkető Péter

Zenei inspirációk

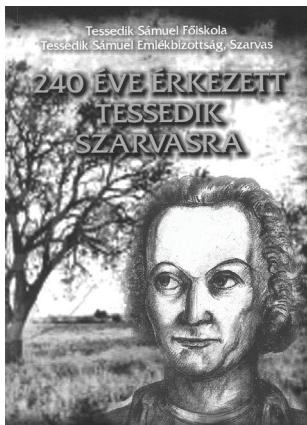
*Bartók:
A csodálatos mandarin*

Lonovics László alkotása

60x80 cm, olaj, vászon, 2007

240 éve érkezett Tessédik Szarvasra

Tessédik Sámuel Főiskola és a Tessédik Sámuel Emlékbizottság
Szarvas, 2007, 76 oldal

közösségformáló tevékenységének ezzé jellegű ismertetését jelölte meg. A legszínvonalasabb dolgozatok jutalmaként megjelentek a kiadványban.

A kötet tartalmazza az Emlékbizottság elnökének, dr. Bukovinszky Lászlónak és Szarvas város polgármesterének, Babák Mihálynak a köszöntőjét is. Továbbá a kiadványban helyet kapott Rosszik Zoltán *Tessédik Sámuel és kora* című esszéje, dr. Lipcsei Imre *Tessédik, a reformer pedagógus* című írása, valamint dr. Bukovinszky László *Tessédik, az agrártudós* című előadásának anyaga. Tartalmazza a kiadvány Gergely László *Érkezés* című monodrámájának szöveget is, tovább emelve a kiadvány színvonalát. Zárásként Lázár Zsolt, evangélikus lelkész, *Tessédikkel a XXI. századba*, valamint a *Második Esély Népfőiskola szerepe a munkaerőpiacnak* című előadások összefoglalói szerepelnek.

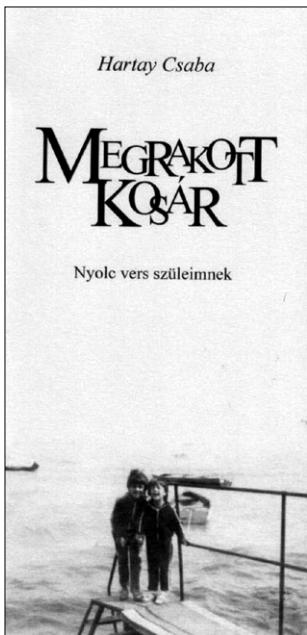

Nagy Pál László

Hartay Csaba legénybúcsú-kötete

Megrakott kosár

Szarvas, 2007, magánkiadás, 8 oldal

Bibliofil gyöngyszem az a kis könyv, amelyet Hartay Csaba költő a legénybúcsúztatójára jelentetett meg. *Megrakott kosár* a címe. Alcím: *Nyolc vers szüleimnek*. Elegáns gesztus ez a könyv a szülöknek, köszönet és hála artikulálódik benne, hálaadás az otthon töltött évekért, a gondoskodásért, a tengernyi jóért, amit a költő gyermekkorában és azon túl kapott. Nyolc vers minden össze a csinos kötet, irkafűzött formában.

A borítón Hartay Csaba látható a mólón, kishúgával, a hátlapon a szülökkel együtt a négytagú család. Valódi idillnek tűnik, de több a kötet ennél, a versek azért felvillantják az ironikus pillanatokat is.

*Belépek a boltba,
amikor gyerek voltam, itt lottózó volt.
Újra érintem a kopott sapultot,
s elveszem a visszajáró egyforintost.*

(*Kigyófa*)

Minden szarvasi embernek fog ez a kötet jelenteni valamit, ha nagyobb példányszámban lesz hozzáférhető, mert most minden össze harminc példányban jelent csak meg, a költő közeli barátai kaptak belőle, az esküvő előtt.

– *Tartozik múltam* – írja a *Régi húszasok* című opusban. Igen ezt éreztük mi is, amikor megnősültünk, *deja vu*.

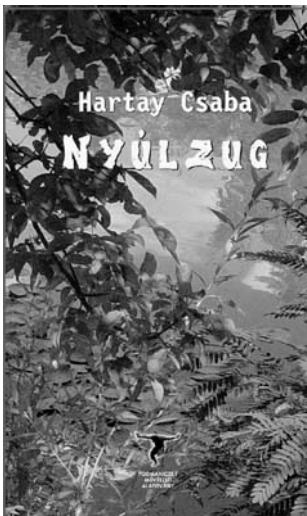
A *Fügebor*, a *Máshogy volt*, a *Locsolni* című versek mind arról tanús-kodnak, hogy jó dolog a szülői ház, áldás, ha a fiú hálát ad, és megköszöni az életet, amit valaha, a kezdetek elején ajándékba kapott Isten-től és a szüleitől.

Poétikailag jelentős kis nyomdai termék, hallunk még a versekről, más fórumokon, biztosak lehetünk ebben.

Kántor Zsolt

Hartay Csaba: Nyúlzug

Podmaniczky Művészeti Alapítvány, 2008, 175 oldal

Nézegetem, lapozgatom *hatodik* kötetét, nem tudok betelni vele. Kisformátumú, borítójára kemény, a zöld és kék árnyalatai uralják, akár zsebre is lehet tenni, hogy autóbuszban, vonaton olvasgathassuk. Véletlen tanúja lehettem a borító megszületésének: rendkívüli szakmai tudatossággal és gondossággal jött a világra. Értő kezek nyomait viseli a versek válogatása is.

Hartay Csaba mindenkor megitalálta azokat az embereket (vagy ők találtak rá?), akik segítették pályáján. – *Költő született* – mondta ki első kötetének előszavában Sárándi József, József Attila-díjas költő, aki felefedezte a szeghalmi diákból a tehetséget, és megszerkesztette első kötetét. A Szarvas és Vidékben jelent meg először nyomtatásban

verse, a Szarvasi Krónika Kiskönyvtárában pedig első kötete. Azóta kinőtte a „vidékiségét”. Ma már a legrangosabb napilapok, folyóiratok közlik verseit, neves kiadók jelentetik meg köteteteit. Művészeti és egyéb „tévélygései” nagy tapintattal kezelte a család, mára a téren is révbe ért.

A Nyúlzug – három híján – másfélszáz verset tartalmaz. A verseket nyolc ciklusba rendezte a szerkesztő. A kötet élén és végén egy-egy önálló költemény olvasható, ezek keretbe foglalják a kötet verseit. Hartay rövid verset ír, ez a mai világban nagy erény: az olvasó nem veszít el a türelmet.

De nem a rövidségük a legnagyobb érték, hanem a képi világuk. Hartay 'valódi világot hörpint', „habzó éggel a tetején”. Mindkét lábbal a földön jár, de képei nem a naturális valóságot ragadják meg és ábrázolják. Mégis: egy-egy villanásban ráismérünk a Holt-Körös nagy kanyarja által körbezárt „félsziget” elemeire. Egy-egy versét uralja a táj, de még több az olyan, amelyben csupán felvillannak parti fák, a Körös, a nyaraló, a lenyugvó nap, az égbolt és mindezek tükröképei. Hartay versei nem hagyományos értelemben vett tájversek, többek annál: rejtett hangulatokat, érzelmeket tükröznek, hordoznak. Nagyon kell figyelni a címeket. Címadása súlyosabb, mint amit a mai fiatal költőktől megszoktunk: a képek ezzel nyerik el végső jelentésüket:

*Alámosott partrész:
Gyökerek láthatók.
Eltemetett, feltárt növényi
Izmok.
Merev és hűvös testek.*

*Nekivágunk a kiszáradt
Medernek,
Gumicsízmáink egyre
Nehezebbek.*

(Végső aszálly)

Verseinek másik jelentős vonulata a család: a szülők, a nagyszülők, a testvér; megható, olykor megrázó, mégsem érzelgős, ahogyan megjelennek; nem testi valójukban, hanem lényegükben, jellemükben. És persze a haverok; mert Hartay Csaba igazi mai fiatal, csak a lelke sokkal fogékonyabb a külvilágra az átlagosnál.

*Nagyapám jött el
Ő már annyira beteg
Hogy feladja
Mutatott a padlón
A marék össz hajra
Amit kitépett belőle
A rák*

*Arca földből volt
Végtagjai indák
Törzse hosszú ág
Rémisztően
Magasodott fólém
Kiszaladtam a szobából
Rácsuktam az álmot.*

(Hiányviszony)

A ciklusok persze ennél jóval több témát ölelnek fel, és stílusuk sem egyenletes. Markáns különbséget mutatnak a *Titokváltozatok* versei. Pilinszky kopár verseit idézik, de egyik groteszk parafrázsája jelzi is az elhatárolódást. Inkább aforizmák ezek, amelyek erősen feszegetik a vers határait.

Nem csak szép a kötet: jó is. Ízig-vérig szarvasi, de több is annál. Bátoroság volt ezt a címet adni: Nyúlzug, hiszen Szarvason kívül a Holt-Körösnek ezt a zugát nemigen ismerik. Ezután majd ismerni fogják.

„Költő született”, írták róla indulásakor. Most kimondhatjuk: a költő beérett; megtalálta igazi témaít, igazi hangját, igazi stílusát. Elemelkedett ugyan szülővárosától, mégis: a mienk is maradt.

Dr. Kutas Ferenc

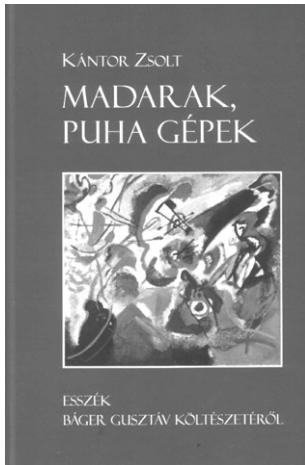
A kötet néhány verse a 92. oldalon olvasható.

151

Kántor Zsolt

Madarak, puha gépek

Tiszatáj Könyvek, Szeged, 2007, 185 oldal

Magánéleti és irodalmi tévelygések (olykor válságosnak tűnő élethelyzetek) után Kántor Zsolt, a költő, pályájának új állomásához érkezett. Rangos kiadó adta ki esszékötetét, amely nem tanulmányok sorsa: csupán egyetlen szerző munkásságával foglalkozik. E szerző – költő: Báger Gusztáv, az Állami Számvevőszék osztályvezetője, a pénzügyi szakma jeles képviselője, szakírója. Kántor az ő költészettel vizsgálta, filozófiai és filológiai alapossággal.

Kit érdekel Báger Gusztáv? Hát persze: aki ismeri őt és a verseit. Nem túl tág ez a kör, még szükebb azoké, akik még olvasni is akarnak róla. De hát a kötet megjelent. Igen szép kivitelű, elegáns. Ez még a kemény,

bordó tónusú borítójának másolatán is látszik, fekete-fehérben. Kántor *most „jó lóra tett”* – és talált rá kiadót. Receptje egyszerűnek tűnik.

Végy egy kevésbé ismert költőt, aki kívül esik a neves irodalomtörténések érdeklődésén, de attól még jó verseket is ír. Folytass komoly filozófiai, irodalomtörténeti és teológiai tanulmányokat, sajátítsd el azok „tolvajnyelvét”. Merülj bele a versek olvasásába, és lehetőleg fedezd fel a versek mélységeit, amelyekre alkalmazhatók az előtanulmányokban olvasottak. Ezek után következhet az elemzés. Vizsgálataid eredményét fogalmazd meg a „kevesek”, a „vájtfülűek” nyelvén. Ha ez sikerült, kész a *szakmai* sikér.

Kántor Zsoltnak sikerült. Ennek bizonyítására elegendő a könyv néhány alcímét idézni: *Erosz és logosz metszéspontjában; A globalizáció lírai szegmense, a transzcendencia tükrében; Retorika, irodalmiság a nyelv stratégiaja*. A szöveg is hasonló stílusú. Kántor anyanyelveként kezeli ezt a nyelvet, s ez a nyelv hatalmas ismeretanyagot tükröz. Sorra veszi Báger köteteit, válogat a versek között, idéz Bágert, idézi az elvont tudományok klasszikusait és kevésbé ismert alakjait. Vizsgálja a megjelent kritikákat, recenziókat, a kötet végén pedig szerepelteti a költő önéletírását, és közli egy vele készült interjú részletét. Alapos munkát végez.

Kérdés, meghalt-e ezzel Kántorban a költő, és megszületett-e az esztéta?

Dr. Kutas Ferenc

Kántor Zsolt

A nyelv gondolkodik, ráadásul beszél

Napló 1–2.

Tatár Györgynek¹

A filozófia nyelvi fordulata óta a befogadás-olvasás folyamatát is más képp látjuk, mint eddig. *Wilhelm von Humboldt* és *Georg Hamann* felfedezése nyomán fogalmazódott meg, hogy a betűírás az egyetlen olyan rendszer, mely pontosan leképezi az artikulációt, és betekintést enged a nyelv tagoltágába. S ha már feltűnt sokunknak, hogy gondolkodásunk leginkább nyelvi, akkor miért ne közelíthetnénk meg irodalmi műveket ebből a szempontból? Hisz a nyelv nemcsak mentális, hanem materiális is, a fül és a szem összjátékát feltételezi, sőt a beszéd hangzójának jelentéstelítettségét is. Akkor meg nézzük meg a mű nyelvét, és tudni fogjuk az elbeszélést minősítő paramétereket, a stílus állagát és a mondandó modalitását. Mire fel félünk a hermeneutikától? A Biblia találta ki.

Folyt köv.

Isten szelleme lebegett a vizek felett. Mint egy kotló. Isten szava termékenyítette meg. Az ige, ami az Úr szájából tényekként folyt be a látható létbe. Nélküle semmi nem lett ami lett. minden általa lett. Ha ebből az aspektusból nézem, az ingem is ige, a szék, amin ülök, az is logosz. Ha a számra veszem a szavakat, az is **dábár** (héberül logosz). Ha *Varró Dani Szösz Nénikéjét* olvasom, *Paca Cárral* az oldalán, az is Beszéd. Ha *Térey Jánost*, *Szálinger Balázst* vagy *Acsai Rolandot* olvasgatók a metrón és valaki megkérdezi: mik ezek, azt felelem: cselekvést és létezést jelentő Igék. *Umberto Eco*, *Foucault*, *Derrida*, *Iser*, *Jakobson*, *Kulcsár-Szabó Ernő*, *Rugási Gyula* a kedvenceim.

Hol van a mobilom? Az a kis pökhendi marok, ökölbe szorított floppy! Az is logosz.

Folyt. köv.

Kántor Zsolt (1958) 7. kötete, a *Madarak, puha gépek*, 2007-ben jelent meg a Tiszatáj gondozásában.

¹ Tatár György filozófus.

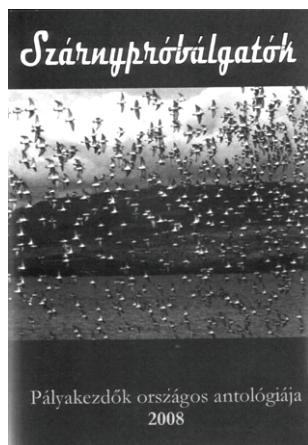
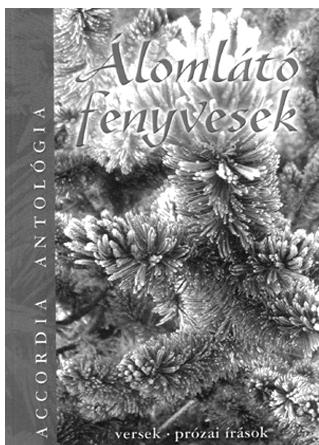
Amatőrök

Álomlátó fenyvesek

Accordia antológia, Budapest, 2007. 182 o.

Szárnypróbálgatók

Raszter Könyvkiadó, Csongrád, 2008. 144 o.

Sokan vannak olyanok, akik egy életre elkötelezték magukat az írással. Kiadóhoz nem jutnak; vagy azért, mert szemérmesek, és nem árulják magukat, vagy azért, mert teljesítményük nem elegendő arra, hogy írásaik nyomtatásban is napvilágot lássanak, vagy mert nem veszik öket komolyan. De leginkább azért, mert ma verseket kiadni nem üzlet; támogatók nélkül biztos a bukás.

Az Accordia Kiadó mégis lehetőséget ad a megjelenéshez, hiszen „...van mondanivalójuk számunkra, érzéseik is közelebb állnak hozzáink, mint a művilágok hőseinek műérzései.” Arról viszont nem ír a könyv utolsó oldalain olvasható tájékoztató, hogy a megjelenésért a szerzőknek anyagi áldozatot kell hozniuk.

Úgy tűnik, a szerzőknek megéri, hiszen eddig több kötet, több mint száz szerző alkotásai jelentek meg az antológiákban. A legutolsó kötetben szerepelnek Nagy Erzsébet, szarvasi versíró alkotásai is.

Nagy Erzsébet rendíthetetlen amatőr. Fizikai munkája mellett több mint egy évtizede ír verset és prózát, s megtalálta a publikálás lehetőségeit is. Nem tántorították el a jó indulatú, de kemény kritikai észrevételek, és a megjelenés nehézségei sem. Részese lett az amatőr irodalmi mozgalomnak, részt vesz a pályázatain, és ezen a szinten sikereket ért el.

Lelkesedése irodalomszervező tevékenység folytatására is ösztönözte: egy időben Ady Kör néven csoportba szervezte a helyi amatőrököt, pályázatot is hirdetett számukra – váltakozó sikkerrel.

Az Antológiában a következőket írja magáról: „... 1996 óta írogatok rendszeresen. Talán a Körös és a buja ligetek, vagy talán szerelem, e romantikus városka gírbegurba utcáin fertőzött meg? Nem tudom.

1997-ben barátném, Tóth Pálné invitálására elmentem Kardoskútra egy nyugdíjas vers- és prózairó pályázat díjkiosztó ünnepségére. (...) 1998-ban már magam is pályáztam. Megkaptam minden díjat, amit el lehet érni egy vers- és prózairó versenyen. Kilenc kardoskútú antológiában szerepeltek. Rendszeresen publikálok a Főnix Hangja című, negyedévente megjelenő kiadványban, itt a Főnix Különdíj első fokozatát nyertem el.

Az Accordia Kiadónál eddig négy kötetben szerepeltem.

Nagy Erzsébet hallgat arról, ami legnagyobb emberi értéke: jelentős áldozatot hozva neveli fogyatékkal élő unokáját. Ennek írásaiban sincs nyoma.

Közölt versei három téma köré rendeződnek: haza, szerelem, vallás. Tiszteletre méltó érzések, gondolatok, sok-sok közhely, meg-megbotló ritmus, nehézkies asszonáncok, rágimérek – mint az amatőr versekben általában. Íme egy példa:

Hiszek

*Hiszek az Úrban, hiszek a jóban,
De utam átivel a rosszba.
Két életem testem birtoka,
Mely dobozba zárt lélek otthona.*

*

Beszédes címe van a Raszter Kiadó könyvének: Szárnypróbálgatók. Azoknak a kezdő versíróknak a munkáit közli, akik részt vettek az Alföldi Művészeti Egyesülettel közösen kiírt pályázaton. Közel kilencvenen pályáztak két-két verssel. Ezeket adja közre a kötet, válogatás nélkül, betűrend szerint.

Nagy Erzsébet is pályázott. Verseinek címe: Ölel a csend (tájvers), Múzsához (szerelmes vers). Ezekre is a korábbiakról írtak jellemzők.

Zárásul – példának – egy szakasz az Ölel a csendből:

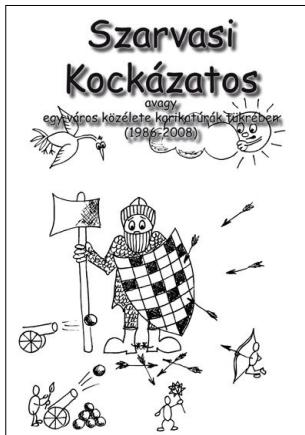
*Zöld erdőben virágok nyílnak,
Kék vizű patak vígan szalad.
Fodrában apró halak úsznak,
Fentről virágzírmok lehullnak.*

Dr. Kutas Ferenc

Húsz év humora

Szarvasi Kockázatos

Szarvas, 2008, 33 oldal

Méghozzá húsz év eredeti, szarvasi humorá, amint azt a „Szarvasi Kockázatos” füzet bevezetőjében olvashatjuk. A 2008. év „Bolondok napjára”, azaz április elsejére megjelent kiadványban ugyanis a szerkesztő a Szarvas és Vidéke című hetilapban megjelent karikatúrákat gyűjtötte össze és tárta a közönség elő. Nem minden tanulság nélkül való a kötet végiglapozgatása, de a tanulság mellett természetesen a nevettetés, a vidám percek szerzése volt célja az alkotó teamnek.

A füzet bevezetőjében *Keserű Zsuzsa* értekezik a humor mibenlétéiről, s a szarvasi karikatúrák megszületésének és fejlődésének vélfelhő indítékairól. A karikatúrákat *Kutas Ferenc* láttá el rövid, magyarázó szövegekkel, és „Az utolsó szó jogán” a kötet végén fogalmazta meg gondolatait az összeállítás és a húsz esztendő szarvasi karikatúrái kapcsán. A kötet borítóját – csakúgy mint a belül lévő karikatúrákat – *Bogárné Csavás Katalin* rajzolta, aki ez alkalommal fedte fel évtizedek óta tartó inkognitóját.

A Szarvasi Kockázatost *Tatai László* adta ki, március utolsó péntekjén mutatták be a Tessedik Sámuel Múzeumban. Ebből az alkalomból nyílt meg a karikatúrák nagyméretű nyomataiból készült kiállítás. Az alkotók ezúttal is reményüket fejezték ki, hogy sikeres kellemes perceket szerezni valamennyi olvasójuknak.

A szerkesztő

Szarvasi médiaviszonyok – 2006

Szarvason történt 2007-ben

Január

1. A Főtér című műsor országos szavazása alapján Szarvas kapta az Év Települése címet.
- A sportklubok vezetőinek részére újévi fogadást rendezett az önkormányzat.
- A Környezetvédő Egyesület 57 épületet javasolt helyi védelemre.
2. A 103 éves Bohnyat Pálnét köszöntötte a város vezetősége.
7. Az M1 Fő tér c. műsorán újra vetítették a Szarvast bemutató filmet.
11. Lázár Zsolt lelkész Arany Kalapács díjban részesült a Habitat szarvasi szervezetében végzett munkájáért.
- A Környezetvédő Egyesület vendégei voltak a helyi Cigány Önkormányzat tagjai.
13. Az ótemetői emlékműnél megemlékezést tartottak a doni áttörés 64. évfordulóján.
18. Az Üzlettárs c. gazdasági magazin szerint a legdinamikusabban fejlődő város: Szarvas.
21. Megnyílt a II. Díszszármás és Prémeskisállat Kiállítás.
- 21–25. Ökumenikus Imahetet tartottak az egyházak.
24. Jan Süli, Szlovákia fókonculta szlovák könyveket ajándékozott a Városi Könyvtárnak.
- A Szép magyar beszéd általános iskolai versenyének területi döntője a Könyvtárban.
- A tízeves Novinkár c. szlovák újság alapítására emlékezett a szerkesztőség.
- Legnagyobb adófizetőit köszöntötte az Önkormányzat.
- A testületi ülés téma: a 2007. év költségvetése; ifjúságpolitikai koncepció; az előző év sportcélú támogatásának felhasználása; a köztisztviselői és tűzoltói követelmények
- 2007-re; a Gyógy-Termál Kft. pénzügyi terve; a Szociális és Gyermekjóléti Intézet működése; a Polgárorság munkája.
30. Sólyom László köztársasági elnök volt a Körös-Maros Nemzeti Park vendége.
- Tízeves évfordulójára ünnepelte a Városi Fiúkórus.
20. Szarvasi Táncgála a Táncsport Egyesület szervezésében a Művelődési Központban.
- Szép magyar beszéd verseny a Magyar Kultúra Napján a könyvtár rendezésében.
23. Nyár a télen címmel fotókiállítás a könyvtárban.
24. „Értékek a gyermekem” – szülői fórum. Előadó: Dr. Csernus Imre pszichológus.
28. Artistashow a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.

Február

3. A Székely Mihály Szakképző Iskola szalagavató műsora.
- Nagy Gábor és Lóránt Demeter képzőművészeti kiállításának megnyitója a Múzeumban.
- Értékes helyezéseket szereztek a szarvasi aerobikosok a Diákolimpia első fordulóján.
7. A Körös-szögi Kistérség vendége volt dr. Magyar Bálint államtitkár.
- Ásványok világa címmel vándorkiállítás nyílt a Múzeumban.
8. A területi aerobik diákolimpiai döntő I. fordulóján sikeresen szerepeltek a szarvasiak.
12. Az Árpád Szálló dísztermében köszöntötték az „Év sportoló”-it.
- A Szarvas és Vidéke olvasói a kézilabdás Cseri Mónikát és a kajak-kenus Dombvári Bencét választotta 2006 legjobb sportolójának.
- 104. életévében elhungyti Bohnyat Pálné, Szarvas legidősebb lakosa.
13. A TSF Mezőgazdasági Karának vendége volt dr. Manherz Károly szakállamtitkár.
14. Együttműködési megállapodást írt alá a város és a Magyar Turizmus Zrt.
15. Farsangi Operett Gála a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.
16. Az Ev. Benka Gyula Ált. Isk. felső tagozata farsangi télbúcsúztatót tartott.
- Fekete Pál és Kozák Ferenc dokumentum- és fotókiállítása a Múzeumban.
17. Daru Ágnes mesemondó műsora a Művelődési Központban.
- Kertépítés hobby szinten. Zsapka János előadása a Művelődési Központban.

21. Csillag István, volt gazdasági miniszter előadása a Liberális Klub rendezésében.
22. Közmeghallgatás a költségvetésről.
- Képviselő-testületi ülés. Főbb témái: a költségvetés tárgyalásának II. fordulója; rendeletek módosítása; beszámoló a Tessedik S. Múzeum tevékenységéről; beszámoló a hulladéküzemeltetésről.
 - Dr. Lérai Péter és Horvát Csaba temetőkultúránk fejlesztéséért címmel tartott előadást a Városszépítőknél.
24. A Szarvas Város Barátainak Kőre Farsangi bálya az Árpádban. Melis György operaénekes Életeműdíjat kapott, és kiosztották a Szarvasért emlékplaketteket.
- Ezüstérmes taekwan-dósok: Schuszter Vivien és Bae Jang Ho.
 - Cherbo-farsangot tartottak a Cigány Önkormányzat szervezésében.

Március

1. Tiszavári Sándor lett a Tessedik Sámuel Szakmunkásképző megbízott igazgatója.
2. A Rendőrkapitányság évet értékelte.
- 2–3. Országos Média Konferencia a Vajda Péter Művelődési Központban.
 - Megjelent az erdélyi testvérváros, Barót, „Erdővidék” című hetilapjának 500. száma.
 - A Polgárörség beszámoló és tisztújító közgyűlést tartott.
 - Szauna-esték a fürdőben.
 - Csókok, csákók – kiállítás a Múzeumban.
 - Országos „D” társastánc bajnokok: a szarvasi Makan Zsuzsanna és Seres Gábor.
 - A Szlovák Iskola tételbúcsúztató felvonulása és farsangi bálya.
 - A Gázdák Hagyományörző Egyesülete évvárosi közgyűlése.
3. Diákolimpiai aerobik döntő II. fordulója a VP Gimnázium Sportcsarnokában.
7. Megnyílt a „Közlekedésbiztonság gyermekek szemmel” c. rajzpályázat városi kiállítása.
8. Ifjú zenészeket avattott a Művészeti Alapiskola.
10. Kóka János gazdasági miniszter a Liberális Klub vendége volt.
13. Svájc nagykövete, Marc-André Solomin Szarvasra látogatott.
 - A postagalambolimpia 31. helyezettje „Pista”, Kasik Mihály és Kis Gyula galambja.
 - Maginyecz György (Benka) és Szalbót Balázs (Vajda) ezüstérmet hoztak a B-csoportos asztalitenisz diákolimpiáról.
 - Karatés sikerek Szlovéniában: Lovász Gergely korosztályában aranyérmes, Megyeri Mátyás IV. helyezett.
13. Bayer Zsolt: Szibéria és az orosz távol-kelet; DVD-bemutató a Műv. Központban.
- „Az erőszak pillanatai” c. fotókiállítás a Vajda Péter Művelődési Központban.
- A Vertigo Szlovák Színház Matka c. előadása Szarvason a Művelődési Központban.
14. A cseh nemzetközi aerobik találkozóról a Blue Gym és a Ritmus csapata arany-, ezüst- és bronzérmekkel tért haza.
15. Városi megemlékezés az 1848. március 15-i forradalomról.
16. Hartay Csaba vendégei a Green Hausban: Grecsó Krisztián író és Kukorelly Endre költő.
- 16–17. A X. Országos Senior Úszóversenyen úszóink érmesek lettek.
 - Újjáalakult az Öreggazdász Szövetség.
- 21–22. Magyarországi szlovák közelművelődési szakemberek találkozója Szarvason.
22. Pedagógus forum: Lezsák Sándor és a Csengy Dénes Vándoregyetem a Benkában.
 - Testületi ülés. Tartalma: a költségvetési rendelet módosítása; adósságkezelés; a hulladéküzemeltetésről; az önkormányzat gazdasági programja; a KOMÉP lakáságazdálkodása; a Szlovák Önkormányzat tervei, kapcsolatai.
 - Gyermekszínkör a Radnóti Vilmos Színtársulat előadásában – Csiszás Kandúr.
23. Horgász sikerek: 21,3 kg-os harcsa és 34 kg-os busa került horogra.
- A 25 éves helyi Harcművész és Küzdősport Egyesület rendezte a magyar bajnokság kelet-magyarországi elődöntőjét. Versenyzői arany-, ezüst- és bronzérmeket szereztek.
24. Nótaműsor a Mozgáskorlátrozottak Szarvasi Egyesületének szervezésében.

24. A Turizmus Zrt. országos kincskereső játékot indított a Körös-Maros Nemzeti Park Anna-ligeti Látogatóközpontjából.
- Dernovics László képviselő kezdeményezésére Zabijacsát rendeztek Középhalmon.
27. Zongorahangverseny a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.
28. A TSF Mezőgazdaság-tudományi Intézete szervezésében két neves professzor tartott nyílt előadást: Dr Puszta Árpád és Dr. Darvas Béla.
29. A Turinform Iroda részt vett Budapesti Utazás 2007 kiállításon.
- Cotton Club Singers-koncert a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.
- Pedagógus Konferencia a Békés Megyei Humán Fejlesztési Központ szervezésében.
- Vajdás sikerek tanulmányi versenyeken történelemből és angol nyelvből.
31. Hetedik alkalommal rendezték meg a Benka Gálát a Művelődési Központban.
- Megyei Szolfézsversenyen kimagaslónan szerepeltek a Művészeti Alapiskola tanulói.

Április

1. „Bolondok” felvonulása.
11. A Városi Könyvtár megemlékezése a Körtézet Napjáról, vendég: Nógrádi Gábor.
- 16-18. A TSF MVK hallgatói értékes helyezéseket szereztek a XXVIII. Országos Tudományos Diákkiói Konferencián.
17. A szarvasi Regionális Színház bemutatói a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében: Commedia finita; és Temetőkönyv.
19. A székelyes Sechna Bernadett a Szép magyar beszéd verseny országos döntőjében.
20. A székelyes Győri István III. helyezett lett a Faipari Tantárgyi Versenyen.
- Persányi Miklós környezetvédelmi miniszter Pro Natura Díjakat adott át.
21. Kedvencek címmel állították ki Dékán Dóra munkáit a Múzeumban.
22. A komlói aerobik diákolímpián 4 arany, 2 ezüst, 2 bronzérmet hoztak a szarvasiak.
- A megyei röplabda-bajnokságban ezüstérmesek a szarvasi férfiak.
23. Kodály Zoltán Emlékhangverseny; vendége Melis György operaénekes.
24. A Székely Mihály Szakiskola szilágysomlyói vendégeket fogadott.
- A TSF I. Karrier Napja: külföldi és belföldi szakmai gyakorlatokat, álláslehetőségeket kináltak a szervezők a hallgatóknak.
26. A Környezetvédő Egyesület evadzáró közgyűlése.
- Gyermekszínház: Nevesincs Színház – Csudakarikás, zenés népi mesejáték a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.
27. A Méhek Napján a mélhészek ismertették a méhek életét.
29. „Ujjá a ligetben...” – zenés családi este az Erzsébet-ligetben.
30. Együtt a Kárpát-medencében; V. Suttyomba Népzenei Fesztivál az Erzsébet-ligetben.

Május

1. Majális az Erzsébet-ligetben.
2. A gyermekkönyvtár költöztetése a felnőtt könyvtár épületébe.
3. Megjelentek Orosz Iván egykori szarvasi költő versei, fia, Orosz György kiadásában.
5. Ballagási ünnepségek a középiskolákban.
- Megjelent a Szarvasi Krónika 21. száma.
- A vajdás Boros Bence III. helyezett lett az országos külpolitikai vetélkedőn.
- Bor- és kolbászverseny a Kertbarátok Körében.
- Ruzsinszki György ezüstérmes a Magyar Karate Bajnokságban.
- Szabó Csaba gitárművész koncertje az Ótemplomban.
- Chicagoi vendégek a Habitat építkezésen.
10. Halász Imre-Eisemann Mihály-Békeffy István: Egy csók és más semmi. Zenés vígjáték a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.
16. A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola növendékhangversenye.

- Városunkból küldöttséget delegáltak Vácrá, a Szlovák Önkormányzat meghívására.
- 17. A 20. évfordulóját ünnepelte a Mozgáskorlátozottak Egyesülete.
- Szarvasi vöröskeresztesek kaptak elismerést, kitüntetéseket.
- XXXI. Halászati Tudományos Tanácskozás a HAKI-ban.
- Testületi ülés. Témái: rendelet módosítása az önkormányzat vagyonáról és a vagyonazdálkodás szabályairól; rendelet a helyi építészeti örökség védelméről; beszámoló az I. negyedév gazdálkodásáról; beszámoló a Történelmi Emlékút Közalapítvány, a Ruzicskay György Közalapítvány, a Körösszögi Kht, a Gyermekélelmезési Kht, a KOMÉP, a Gyógy-Termál Kht, a Szarvas Város Általános Iskolája és Óvodája munkájáról és a gyermekvédelmi feladatokról.
- 17-26. A törökországi Antalyában szerepeltek a Művészeti Alapiskola néptáncosai.
- 19. „Idő lábam, ne tova...” Viharsarki gyermek- és kisegyüttesek néptánc találkozója.
- Néptáncosok Családi hétvégeje a Vajda Péter Művelődési Központ színháztermében.
- A Magyar Köztársaság Jó Tanulója Jó Sportolója Gulyás Mercédesz és Varga Virág.
- 24. A Művészeti Alapiskola tanérváros kiállítása a Múzeumban.
- A város több pontján rágcsálóirtást végzett a Komép Kft.
- 25. Megnyílt a II. SZARVAS EXPO: szakmai előadások, kiállítás és vásár.
- 26. Városi Gyermeknap a Kossuth téren.
- A Mg. Víz- és Környezetgazdálkodási Kar Sárgulási ünnepségsorozata.
- Sikeresen szerepeltek az aerobikosok a Magyar Kupa II. fordulóján.
- Jól szerepeltek a XXII. Békés Megyei Cigány Lakosok Sportnapján a szarvasiak.
- 27. Poprádon járt a Szlovák Önkormányzat kultúralis küldöttsége.
- 29. A Liberális Klub vendége volt Mohácsi Viktória, az EU parlament képviselője.

Június

- 1. A Magyar TV a Szirén Kft.-ben forgatott.
- Mihály István nyugdíjba vonulása után Pákozdi János lett a KOMÉP új igazgatója.
- 2. 50 éves a Szarvas és Vidéki Takarékszövetkezet.
- 3. Trianoni megemlékezés a szélmalomnál.
- 4. Tömeges kagylópusztulás vizeinkben.
- Komfortosabb lett az Ifjúsági tábor az Erzsébet-ligetben.
- Diskurzus címmel jelent meg a Pedagógia Kar VI. kiadványa.
- Versmegálló – Hartay Csaba Pécs vendége volt.
- 6. A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola Kakaó-koncertje a Művelődési Központban.
- 7. A Művészeti Alapiskola Társastáno tanzsaki bemutatója a Művelődési Központban.
- Várnagy-varázslat a Panoráma Kávézóban: könnyűzenei koncert.
- 8. Vándorkiállítás az Európai Unióról, a Római Szerződés 50. évfordulójára.
- 10. Böjte Csaba az Emberoltó Alapítvány nevében megköszönte a támogatást a városnak.
- Városunk templomai című rajzpalotáját rajzainak kiállítása.
- 11. Kodály Zoltán Emlékhangverseny a Vajda Péter Művelődési Központban.
- 13. A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola tanérvárosa a Művelődési Központban.
- Rendhagyó Ünnepi Könyvhét keretében felavatták új helyén a gyermekkönyvtárat.
- 16. Ballagások az általános iskolákban.
- Rácz György képzőművész kiállítása a Ruzicskay-alkotóházban.
- 17. Szlovák Általános Iskola tanérvárosa a Művelődési Központban.
- A testületi ülés témái: a távhőszolgáltatás díjai; fogadóiroda kialakítása; a Könyvtár alapító okiratának módosítása; az Ipartelepi út törzsvagyonba vétele, a Gyógytermel Kft. törzstökéjének csökkentése. Az Ótemplomi Szeretetszolgálat új szolgáltatást vállalt.
- 18. „Verespatak múltja, jelenje, jövője képeiben” címmel országos vándorkiállítás nyílt a Vajda Péter Művelődési Központ előcsarnokában.
- A IV. Kárpát-medencei Összmagyar Labdarúgó Diákbajnokság tornája.
- 19. A Városi Könyvtár rendezvénye: Bulgária és Románia, az új uniósok bemutatása.

21. Bencsik Imre: Kölcsönlakás – bohózat két részben – a Müvelődési Központban.
22. Megkezdődött a parlagfű-mentesítés.
23. A Szarvasi Repülőbarátok Találkozója a Kákai repülőtéren.
- 22–24. Bodonyi Dóra diákolimpiai bajnok, Dombvári Bence háromszoros bajnok (kajak).
– Diákolimpiai ezüstérmes lett a benkások labdarúgócsapata.
24. Kozák Lajos halálának 10. évfordulójára Emlékkoncert volt a Lengyel-palotában.
26. Románia főkonzulja, Ioan Fodoreanu előadása az újonnan csatlakozott két államról.
29. A Habitat átadta a nemzetközi segítséggel épült, újabb négylakásos épületet.
– Ünnepélyes körülmények között elhelyezték a Habitat 3. épületének alapkövét.
– Kiválóan sikerült a világbajnioki főpróba a Blue-Gym Aerobik Egyesületnek.
– Diákolimpiai sakksikereket értek el a szarvasiak.
30. Diplomakiosztó és tanérvázár a Víz- és Környezetgazdálkodási Karon.
– Arany minősítésű a karcagi birkafőző versenyen a szarvasi csapat.
– A Kertbarátok a makói Kertbarátok Ki-mit-főz? rendezvényének résztvevői voltak.

Július

1. 110 éves az Újtemplom; templomszentelési évfordulót tartottak.
- A képviselőtestület döntött: a Székely Mihály Szakképző iskola fenntartói jogát visszavette, valamint összevonta az általános iskolai és a középfokú oktatást.
- Emléktáblát avattak az egykori kubikosoknak a békéscsabai duzzasztónál.
- 2–6. Kézműves tábor gyereknek a Kézműves, a Nagycsaládosok Egyesülete és az önkormányzat összefogásával.
6. Rekordlistás horgászok: 20,8 kg-os pontyot és egy 23,2 kg-os amúrt fogtak.
- 6–8. Székelyudvarhelyen szerepelt a Brunszvik-kórus.
– A testületi ülés téma: új szolgáltatás az Ótemplomi szeretetszolgálatnál; a Könyvtár alapító okiratának módosítása; az Ipartelepi út tözsдвagyonba vétele; a Gyógy-Termál törzstökéjének csökkentése.
7. Kodály-emlékhangverseny az Ótemplomban.
- Bereznai Péter és Lestyan Goda János képzőművészek kiállítása a Múzeumban.
- Új postaládákat szerel fel a posta.
- Várnagy-hangverseny a Panoráma Kávézóban.
- A Simon Fiala Tibor kajak-kenu emlékversenyen a szarvasiak kerültek az élre.
9. Megnyílt az Élet Menete: holokauszti vándor-vagonkiállítás a vasútállomáson.
11. Irodalmi vetélkedő a „Nagy könyv” könyveiből a gyermekkönyvtárban.
14. X. Aratónap Ezüstszőlőben.
15. „Körös-körül” kistérségi kerékpártúra.
15. A Szarvasi Körös Napok Művészeti Fesztivál kezdete.
- 16–20. A Művészeti második nyári tábora a Ruzicskay Alkotóházban.
19. Új, európai szintű Környezetanalitikai Központot avattak fel a HAKI-ban.
- 20–24. A Los Angeles-i Világkupa viadalról két arany és egy bronzéremmel tért haza a Blue Gym Aerobik Egyesület.
- 20–27. Vajdás öregdiákok a prágai gépíró- és szövegszerkesztő világkupán.
21. Szarvasi Lovas Napok, Meghívásos Kettesfogathajtó Verseny és X. Amatőr Fogathajtó Verseny a sportpályán.
– Szarvasi Város Napja; Civil Szervezetek V. Kistérségi találkozója az Erzsébet-ligetben. Vendég: Marc André Salamin, Svájc nagykövete.
- A Várnagy Mihály–Czettner Vera vezette VII. Zenei Tábor záróhangversenye.
- Fenyő Miklós-koncert.
22. Szarvas Város Napjának ünnepsége, a város újratelepítésének 285. évfordulója.
- A Ruzicskay Alkotóházban grafikai kiállítás nyílt Ruzicskay György műveiből.
- Körös Napok: NEXT koncert a Víziszinpadon.
23. Continental Singers-koncert a Vajda Péter Müvelődési Központ színháztermében.

- 23–29. Festő Alkotótábor az Arborétumban.
- V. Kézműves Alkotótábor az Ifjúsági táborkban.
26. A képviselőtestület rendkívüli ülésen döntött: a hulladékkezelési rendelet módosításáról; a többcélú közös igazgatású, integrált közoktatási intézmény létrehozásáról.
- A II. Művészletek Nyári tábor pasztell-tárlata a Művelődési Ház aulájában.
27. St. Martin lemezbemutató koncertje a Víziszínpadon.
- A sukorói kajak-kenu országos bajnokságban Dombvári Bence és Rohony Balázs aranyérmet és több értékes helyezést szerzett.
 - A Világkupáról két arany- és egy bronzéremmel tért haza a Blue-Gym Aerobik Egyesület.
 - Halhatalan Hal Nap: Szuhaj György meglepő performanc-sza.

28. Körös Napok: Hair a Víziszínpadon.

 - Utcabál – Nosztalgia-buli.

29. Benkóczy Péter evangéliikus lelkész elbúcsúzott Szarvastól.

 - Képviselőtestületi ülés témái: behajtás másképpen; közös igazgatású oktatási intézmény; a gimnáziumi konyha csak melegítőkonyhaként működik; módosították a Polgármesteri Hivatal alapító okiratát; mozgásfejlesztő kerékpárt vásárol az önkormányzat; Autóményes Nap megrendezése; Wass Albert-szobor elhelyezése.

Augusztus

1. Szarvas Város Közoktatási Intézménye néven egysítette az önkormányzat az iskolákat. A megbízott igazgató Kohut Andrásné.
- Steidl Ambrus az új lelkipásztor az újra önálló plébánián.
3. Marica grófnő a Víziszínpadon.
4. Körös Napok: Csipkerózsika Táncszínház a Művelődési Központ színháztérben.
- X. Kenumaratón.
10. EU-s vetélkedő a Nagycsaládosok Egyesülete részvételével a gyermekkönyvtárban.
11. A XIV. Szent István Király Kupa nemzetközi sakkverseny a Szlovák Iskolában.
- Indul a „Parlagfűmentes Ház” program.
- Gólyatábor az Arborétumban.
- Lejárt dr. Patay Istvánnak, a TSF rektorának mandátuma.
17. Emlékezés a 150 éve született gróf Bolza Gézára.
18. A VII. Festő és Alkotó Tábor kiállítása.
- Megnyitották a Gobelín Hímző és Kézimunka Szakkör kiállítását a Múzeumban.
19. A Szarvasi Kamarazenekar ünnepi koncertje a Lengyel-palota udvarán.
- Jótékonysági bál a Gyimesfelsőlok Szt. Erzsébet Általános Iskola támogatására.
20. Szent István Napi rendezvények. A finnországi Keuruuból is érkeztek vendégek.
23. A testületi ülés témái: kötvénykibocsátás a fejlesztésekre; Védelmünkért Díj Harenccsár László tűzoltó alezredesnek.
- Biogázerőmű létesítésére készül a német Aufwind Schmack Társaság.
25. Felgyűjtöttük a szarvasi fahidat.
31. Megnyílt a helyi Vidékfejlesztési Iroda.

Szeptember

1. Megyei Vadásznap az Erzsébet-ligetben.
- 2–5. Tanévnitók a város iskoláiban.
8. A Tessédik Sámuel Főiskola tanévnitója.
- Országos Hobbi Börze.
11. A Kassai Állami Filharmonikus Zenekar előadása.
- Megjelent Hartay Csaba Megrakott kosár című verseskötete.
12. Magyar Bálint a Liberális Klub vendége.

- 14-16. X. Szilvanap a testvérvárosok részvételével.
- EU-s játékok és szóróanyagok a könyvtár tájékoztatásával.
 - Sportkitüntetések a Szilvanapon.
 - Kisgazda-fórum a Vajda Péter Művelődési Központban.
 - A Vízimentő Egyesület évadzárója.
 - Az 50 éve elballagott volt általános iskolás diákok találkozója a Szlovák Iskolában.
 - Megtalálták a fahíd felgyűjtját.
20. 240 éve érkezett Tessedik Sámuel Szarvasra – emlékezett a TS Emlékbizottság.
- A testületi ülés témái: a költségvetés módosítása; az SZMSZ módosítása; taváhozsolgáltatás, felsőoktatási hallgatók ösztöndíja; utak, járdák javítási munkái.
 - A testület Kós Károly-díja javasolta a Hagyományőrző Egyesületet.
 - A népfőiskolai konferencia vendége volt dr. Lampert Mónika belügyminiszter.
 - Összevonták a Polgármesteri Hivatal osztályait.
 - Tornagyőztes Ruzsinszki György a karate Budapest Open tornán.
21. Családi nap a fürdőben.
22. „Legyen az utca az embereké” – Autómentes Nap.
- Nótámu sor a Mozgáskorlátottak Szarvasi Egyesületének szervezésében.
 - Mihály Zoltánné III. helyezett lett a Nemzetközi Maratonon.
23. A szeretetszolgálat 15 éve címmel fotó- és kézimunka-kiállítás az idősek klubjában.
27. Kántor Zsolt: Madarak, puha gépek – könyvbemutató a Művelődési Házban.
28. Dr. Csernus Zsolt pszichiáter a II. Civil Fórum előadója.

Október

2. Koncert a Chován Kálmán Művészeti Alapiskola szervezésében a Művelődési Házban.
3. A Hagyományőrző Egyesület kolbásztoltó versenyt rendezett Ezüstszőlőben.
4. A kert-szépségverseny zsűrije átadta a díjakat.
- Szeressétek az őregeket – műsorra köszöntötték az időseket a Gimnázium tanulói az Ötemplomi Szeretetothonban.
5. Aradi vártnánk – városi megemlékezés.
6. Iskolatalálkozó Ezüstszőlőben.
- A Falusi Vendégfogadók II. Országos Sütő-Főző Fesztiválján a Frankó-tanya képviselői is részt vettek az öttagú Békés megyei csapatban.
7. Világgyalogló Napot szervezett a NACSE, a Baráti Kör és a Lövészklub.
- A Blue Gym Aerobik az újvidéki viadalról 3 arany és egy ezüstéremmel tért haza.
 - Székelykaput avattak Furugyban, alkotója Fülöp Márton fafaragó.
- 8-13. Nyitott könyv-tár Hét.
9. Az M 44: lakossági fórum a Közlekedési Hatóság szervezésében a Művelődési házban.
- Magyari Barna megzenésített versei szólaltak meg a „Nyitott könyv-tár Hét”-en.
10. Városi környezetismereti verseny az alsó tagozatosoknak a TSF Gyakorló iskolában.
- Bemutatták a Könyv-tár Hét keretében Koller Zsolt „Az Anjou dinaszcia” könyvét.
- 12-14 Országos Szlovák Közművelődési Központ néptáncos továbbképzése a Művelődési Központban – Táncház a Galga Zenekarral.
13. Megyei Cigány Nap a Vajda Péter Művelődési Központ színháza termében.
14. Az m2 TV műsorában elhangzott Hartay Csaba Hétezer medve című költeménye.
15. A Duzzasztómű avatásának 65. évfordulóját ünnepelte Békésszentandrás.
- A Balaton Maratonon aranyérmet szerzett Mihály Zoltánné.
 - A „Tehetség és Siker” alapítványi bál a Fő Tériben.
18. A testületi ülés témái: az SZMSZ módosítása; beszámoló a Gyógy-Termál Kft. üzleti tervének teljesítéséről; a KOMÉP beszámolója a bérifikáció kezeléséről; a Szarvas és Vidéke Hetilap működése.
- 80 éves az agrárképzés – Nemzetközi Környezettudományi és Vízgazdálkodási Konf. Tudományos Napok Ünnepi gálaműsora: a Tessedik Táncegyüttes előadása.

- Sarvas is elismerésben részesült a Virágos Magyarországért versenyen.
- Békés Megyeért díjat kapott dr. Patay István, a TSF korábbi rektora.
- Kovács Katalin fotókiállítása a Múzeumban.
- 20. 56 csepp vér – filmvetítés a Vajda Péter Művelődési Központban.
- A Magyar Közút Kht. országos szemétygyűjtő akciója, TSF hallgatóinak részvételével.
- 250 idős ember látott vendégül a Kistérségből a Gyermekjóléti Intézmény.
- Székelyes diákok különdíjasok lettek a XI. Békéscsabai Kolbászfesztiválon.
- 21–22. Öröksgé Gyermek Népművészeti Egyesület országos továbbképzése.
- 22. Az Ótemető Alapítvány és a Környezetvédelmi Egyesület egyeztették a fejlesztés terveit.
- 23. '56-os városi megemlékezés.
- Szilágysomlyó református gyülekezet lelkésze segítséget kért és kapott a barokk kori templom restaurálásához az önkormányzattól valamint az ótemplomi gyülekezettől.
- 40 várerő kapott kitüntető oklevelet.
- Wass Albert szobrának avatási ünnepsége.
- 24. Ijászverseny a Petőfi utcai sportcsarnokban.
- 25. Gyerekszínház – a Dunaújvárosi Bartók Táncszínház: A Kisgömböc.
- Szarvasi Szlovák Színház; Eve Ensler: Vagina-monológok.
- Fórum a turizmusról.
- Békés megyei Prima Primissima-díjat kapott a szarvasi karatés, Ruzsinszki György.
- 26. Előadást tartottak „A pedagógus mesterség új tartalma“ címmel a Fő Téri Iskolában.
- 27. A vasúti szárnynonalak megtartásáért küzdött a város.
- 25 éves évfordulóját ünnepelte a Baráti Kör az Árpád Szálló dísztermében.
- 29. Az időseket ünnepelték játékos vetélkedővel a Mótyói Idősek Klubjában.
- 31. Bezárta kapuit a Cherbo-Csodaszarvas Tanoda: a cigány fiatalok vettek benne részt.

November

- 1. Kegyeleti emlékkertet hozott létre az Ótemetőért Alapítvány.
- 2. Beiktatták Horváth Zoltán Olivért, az ótemplomi gyülekezet új lelkészét.
- 3. Szarvasi sikerek a Magyar Kupa makói döntőjén: két együttes (Ritmus és Blue Gym), két-két arany, több jó helyezés. Gyekiczi Gyöngyi (Ritmus) két arany, egy ezüst; Somogyi Nikolett (Blue Gym) trióban a VB-n szerepel.
- 7. A Chován Kálmán Művészeti Alapiskola Kakaó-koncertje a Művelődési Központban.
- 8. Hol van az a nyár – zenés játék két részben a Vajda Péter Művelődési Központban.
- A Kertbarát Kör receptcsérét, igazi szarvasi ételek receptjének cseré-beréjét tartotta.
- 9. A Rendőrkapitányság szervezett „Közlekedésbiztonsági műszaki napot”.
- 10. 60. születésnapján Babák Mihály polgármester átvette Közszolgálatért Érdemérem Arany fokozatát és „Az év Körös-szögi Polgármestere” díjat.
- A II. Nemzetközi Karate Kupán a szarvasiak újonca Melis Erik és Brachna Bence bronzérmet szerzett.
- 11. Egészségkonyha címmel Kisa Judit dietetikus előadása a Művelődési Házban.
- Az ITF Taekwon-do Diákolimpián egy ezüst- és bronzéremet szerzett.
- 12. Kukoricás ételekből kóstolót tartott a Szlovákok Kulturális Köre.
- 15. Gyerekszínház – Szegedi Miniszínház: Kukori a nagyotmondó a Művelődési Házban.
- A Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából dr. Németh Tamás akadémikus tartott előadást a TSF Mezőgazdasági Karán.
- 15. „Szlovák hagyományok, népviselet” vetélkedő és kiállítás a Könyvtár illetve a Szlovák Önkormányzat szervezésében.
- 18. A Dél-alföldi Ifjúsági Fúvószenekar koncertje a Művelődési Központban.
- 22. „Felkészülés a klímaváltozásra” – Dr. Láng István akadémikus előadása.
- Testületi ülés témái: szilárd és folyékony hulladék kezelése; ivóvíz-ellátás és szennyvíz-elvezetés díjai; közterület használatának szabályozása; vásár és piac tartása;

- lakások és helyiségek bérleti díjai; a helyi járatú autóbusz közlekedési díjai; a III. negyedéves gazdálkodás; a KOMEP beszámolója; Vízkár-elhárítási intézkedések.
23. A TSF Pedagógiai- és Mg. Karainak közös Gólyabálja az Árpád Szállóban.
24. Megnyílt Demeterné Vacsi Mária festőművész A művészet útján járok című kiállítása.
25. Ruzsinszki György szarvasi karatés Békés megyei Prima Primissima Díjat kapott.
27. 2006/07 diákolimpiai bajnokait köszöntötték Békéscsabán, köztük a szarvasi győzteseket is.
28. Regionális Színház Kht. – Szarvasi Szlovák Színház: KETTEN című szlovák dráma.
30. – Megváltozott munkaképességük rehabilitációs napja a Művelődési Központban.
- A Városi Könyvtár európai uniós vetélkedőt rendezett a középiskolásoknak.

December

4. Nagyszülök napja - SZVKI Fő Téri Általános Iskolája és Óvodája rendezvénye.
5. Kakaó-koncert: a Chován Kálmán Művészeti Alapiskola a Művelődési Központban.
- Városi Mikulás a Fő téren.
6. Csíky László szoborkiállításának, valamint Tóni karikatúrabemutatójának megnyitója a TSF MVK aulájában.
- Diákgála – SZVKI Székely Mihály Szakképző Iskola és Kollégium rendezvénye.
- 7–8. Szalagavató az SZVKI Vajda Péter Gimnáziumában.
8. Karácsonyi játszóházat tartottak a NACSE és a kézmnüvesek a Művelődési Házban.
9. A Szarvasi Kamarazene kar adventi hangversenye a Művelődési Központban.
12. HEFOP záró konferenciája. Rendező: Szarvas Város Közoktatási Intézménye.
- Gerő András történész volt a Liberális Klub vendége.
13. Közelművelődési Dolgozók Megyei Luca Napja a Művelődési Központban.
- Új rendelőbe költözött a tüdögondozó.
14. Békés Megyei Kisebbségi Nap a Vajda Péter Művelődési Központ színhátermében.
- Karácsonyi jótékonysági vásár.
- 14–15. III. szarvasi 24 órás váltóúszás.
15. SZVKI Székely Mihály Szakképző Iskola és Kollégiuma szalagavatója.
16. Mozgáskorlátotztak Szarvasi Egyesületének karácsonyi ünnepsége.
- Budó (harcművész)-gála a gimnázium Sportcsarnokában.
19. SLUK (Szlovák Állami Népi Együttes) előadása a Vajda Péter Művelődési Házban.
20. A Művészeti Alapiskola évváro hangversenye a Művelődési Központban.
- A Szlovák Általános Iskola karácsonyi műsora a Művelődési Központban.
- A Szarvas és Vidéke szlovák nyelvű mellékklete, a Novinkár 10. évfordulóján ünnepi konferenciát tartott a Tessédi Múzeumban.
- A testületi ülés témái: az évi költségvetés, az iparüzési adó és adósságkezelési szolgáltatás módosítása; szociális és gyermekek védelmi ellátások, környezetvédelmi program felülvizsgálata; 2008. I. félévi munkaterve.
21. A SZVKI Fő téri Általános Iskolája karácsonyi műsora a Művelődési Házban.
- A Benka Gyula Evangéliikus Általános Iskola karácsonyi műsora.
22. Civil Karácsony a Vajda Péter Művelődési Központ színhátermében.
30. Vidám Évbúcsúztató koncert a Vajda Péter Művelődési Központ színhátermében.

Forrás: Szarvas és Vidéke. **Adatközlők:** TSF Pedagógiai Kara; Mg. Vízgazdálkodási és Környezetvédelmi Kara; Művelődési Központ; Városi Könyvtár; Nagycsaládosok Egyesülete; Habitat Szarvasi Szervezete.

A 22. szám munkatársai

Blaskó Mihály	ny. középiskola tanár, költő
Dr. Búzás László	ny. főig.-helyettes, tanszékvezető főiskolai tanár
Debreceni Péter	egyetemi hallgató
Hartay Csaba	költő, újságíró
Korim János	ny. főiskolai adjunktus
K. Szarka Judit	ny. középiskolai tanár
Kántor Zsolt	költő
Keserű Zsuzsa	újságíró
Kohut Andrásné	iskolaigazgató
Dr. Kutas Ferenc	ny. középiskolai tanár, szerkesztő
K. Szarka Judit	ny. középiskolai tanár
† Lelkes Pál	ny. tanító
Dr. Lentvorszki Anna	intézeti igazgató
Dr. Lipcsei Imre	főiskolai tanár, dékán
Merényi-Metzger Gábor	könyvtáros
Dr. Molitorisz Pál	ny. városi vezető ügyész
Nagypál László	főiskolai tanársegéd
Petneházi Andrea	polgármesteri tanácsadó
Dr. Reszkető Péter	ny. főiskolai docens
Dr. Sebestyén Istvánné	ny. intézeti docens
Somlyai Márta	kertészmérnök
Tatai László	a Szarvas és Vidéke felelős szerkesztője
Dr. Tímár Jánosné	ny. könyvtáros
Varsányi Gyula	ny. üzletvezető

Szlovák nyelvi lektor

Szvák Mihályné

Tipográfia:

Dr. Kutas Ferenc

Technikai munkatársak

Bohák Dóra

Védőné Gráfik Erzsébet

Fotó

Bakula és Rácz
Keserű Zsuzsa
Liska Tamás
Dr. Molitorisz Endre

Molnár András
Nagy Sándor
Petrovics Szilvia
Tatai László

archív fotók

A Szarvasi Krónika Alapítvány Kuratórium

Dr. Demeter László fürdőigazgató, a Kuratórium elnöke
Földesi Zoltán országgyűlési képviselő, közművelődési szakértő
Kiszely Mihály alpolgármester, gazdasági szakértő
Dr. Kutas Ferenc tanár, szerkesztő, a Kuratórium ügyvezetője
Tusjak Lászlóné könyvtárigazgató, adminisztrációs szakértő

A 22. szám megjelenéséhez adójuk egy százalékával hozzájárultak

Dr. Búzas László Szarvas, Kutas Béla Szeged,
dr. Kutas Ferenc Szarvas, ifj. Kutas Ferenc Szarvas, dr. Marjai Gyula Szarvas,
dr. Molitorisz Pál Szarvas, Petneházi Andrea Szarvas, Regős Mátyás Szarvas,
dr. Reszkető Péter Szarvas és mindenek, akiknek neve nem jutott a szerkesztőség
tudomására.

Egyszeri támogatást nyújtottak

Informatikai Kft. Szarvas,
Kálmán Attiláné, Litauszky György, dr. Tímár Jánosné Szarvas.

A címlapon

Tessedik Sámuel *A Paraszt ember Magyarországban* (1784–1786) c. művének falurendezi tervezetéhez készült címer látható. Tessedik reformgondolatainak foglalata. Képi része az egykori szarvasi parasztnép mezei foglalatosságait és az akkori szerszámokat ábrázolja. A felső, latin idézet fordítása: "Imádkozzá, de dolgozzál, s az Isten is megsegít." Az alsó felirat magyarul: "Az embert gyermekkorától kezdve kell hozzászoktatni a tanuláshoz: ilyenformán folyamatosan gyarapítja ismereteit, s nemesebbé és szelídebbé válik az erkölce."

Tartalom

Jelenidőben

Dr. Kutas Ferenc: A Szarvasi Krónika 20 éve adatok tükrében	4
A szerkesztők mondták (<i>Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc</i>)	9
Kitüntetettek (<i>Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc és Petneházi Andrea</i>)	15
Beszélgetés dr. Benesik Endre ny. intézeti igazgatóval (<i>Dr. Búzás László</i>)	24
Somlyai Márta: A Szarvasi Arborétum növényei. A bükkfa	31

Iskolatörténet

A szarvasi szakképzés története (<i>Szerkesztette Kohut Andrásné</i>)	36
Lelkes Pál: A szarvasi tanyai iskolák története 12. rész	61
Klasszikusok üzenete (<i>Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc</i>)	66

Fejezetek a szarvasi zsidóság életéből

Dr. Molitorisz Pál: Adalékok a szarvasi zsidóság történetéhez	68
Dr. Lipcsei Imre: Izraelita tanulók a Trianon utáni Szarvasi Ev. Gimnáziumban	71
Debreceni Péter: Akik visszajöttek a pokolból	78
Dr. Kutas Ferenc: Köztünk elő történelem	82
Hartay Csaba versei	92

Múltunkat idézve

Dr. Tímár Jánosné: A Vajda Péter Gimnázium nagykönyvtárának kincsei 3. rész	94
Dr. Sebestyén Istvánné: Névadási szokások Szarvason 2. rész	98
Korim János: Örménykút és Kardos földrajzi nevei 5. rész	103
Dr. Molitorisz Pál: Réthy-emlékhelyek Szarvason	107
Merényi-Metzger Gábor: Újabb adatok a Petőfi csavargőzösről	115
Leventesors, Szarvas, 1944 október (<i>Szerkesztette: Dr. Kutas Ferenc</i>)	117
Varsányi Gyula: Egy nyugdíjas kereskedő emlékei tanulóéveiről	124
Blaskó Mihály: Szabad a csók (Vers)	132

In memoriam

Meghalt egy EMBER; Molnár László, 1928–2007 (<i>Dr. Kutas Ferenc</i>)	134
Dr. Kovács Gábor, 1925–2008 (<i>Dr. Reszkető Péter</i>)	136
Cs. Pataj Mihály, 1921–2008 (<i>Dr. Kutas Ferenc</i>)	137
Megkéssett búcsúztató; Valent Júlia, 1928–2006 (<i>Dr. Lentvorszki Anna</i>)	138

Szemle

Novák István városai (<i>Dr. Molitorisz Pál</i>)	140
Molnár Béla madártani dolgozatai (<i>Keserű Zsuzsa</i>)	142
Nyolc évtized agrárszakoktatás Szarvason (<i>Dr. Reszkető Péter</i>)	145
Diskurzus (Tanulmánykötet) (<i>Dr. Reszkető Péter</i>)	147
240 éve érkezett Tessédik Szarvasra. Szerkesztette Dr. Bukovinszky László–Tusjak Lászlóné (Tanulmánykötet) (<i>Nagyvál László</i>)	148
Hartay Csaba: Megrakott kosár (Versek) (<i>Kántor Zsolt</i>)	149
Hartay Csaba: Nyúlzug (Versek) (<i>Dr. Kutas Ferenc</i>)	150
Kántor Zsolt: Madarak, puha gépek; (Esshékötet) (<i>Dr. Kutas Ferenc</i>)	152
Kántor Zsolt: A nyelv gondolkodik (Esshé)	153
Amatórök (Verseskötetek) (<i>Dr. Kutas Ferenc</i>)	154
Kockázatos. Húsz év humora (Karikatúrák) (<i>Tatai László</i>)	156
Szarvason történt 2007-ben (<i>K. Szarka Judit</i>)	157